

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Πάντα κατ' ἀριθμὸν γίνονται

Θεὸς αἰὶ γεωμετεῖ

Πυθαγόρεια

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

Τηλέφ. 3246-837

H.P. Blavatsky	Τὸ κλειδί τῆς Θεοσοφίας	350
»	Ἡ φωνὴ τῆς σιγῆς — Τὰ πρῶτα βήματα στὸν Ἀποκρυφισμὸ	150
G. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	80
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	350
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	100
»	Αἱ βαθύτεραι ὀψεις τῆς Ζωῆς	100
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	200
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	200
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	150
An. Besant	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	150
»	Ὁ Ἐσωτερικὸς Χριστιανισμὸς	350
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	150
J. van der Leeuw	Θεοὶ σὲ ἐξορία	80
Βενετοῦ - Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	100
Krishnamurti	Βλέπε στὴν γ' σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου	
Ἀντ. Ἀδριανοπούλου	Ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι	400
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	200
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματᾶριον ἑνὸς Μύστου	400
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	150
K. Μελισσαροπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	ἄδ. 130, δεμ. 200
»	Μελετήματα	ἄδ. 300, δεμ. 400
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία	ἄδ. 300, δεμ. 400
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)	δεμ. 400
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας	δεμ. 250
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Β'	200
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισμανοῦρτι	200
»	Ὁ Κρισναμοῦρτι γιὰ τὸν Διαλογισμὸ	100
»	Ὁ Ἰησοῦς	150
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	100
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	30
»	Πέντε Τεκτονικαὶ Ὀμιλίες εἰς Α'	100
»	Μεγάλαις πράξεις στὴν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων	300
Χρίστου Α. Ριζόπουλου	Οἱ τίτλοι τῶν Ἑλλήν. Τεκτ. Στ. τῆς Κύπρου μὲ εἰσαγωγή περὶ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ	200
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι χαρτόδετοι 1965,71,73,74,76 ἕκαστος	200
»	» 1972,75,77,78,79 »	300
»	» 1980,81,82,83 »	400
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1956-58, 1959-61, 1962-65 ἐκάστη δεμένη		400
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1966-1970 χαρτόδετος		400, δεμένη 500

Ἀποστέλλετε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμὰς 100

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 80

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 400 ἢ 500. Ἐξωτερ. \$ 12, Ἀεροπ. \$ 20

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμώνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122
Τηλ. 32.46.837

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 28ον ● Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1983 ● ΤΕΥΧΟΣ 157

Αἱ Ἐπιλογαὶ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

Μαζὶ μὲ τὸ τεῦχος Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου τοῦ ΙΛΙΣΟΥ θὰ λάβουν οἱ συνδρομηταὶ τοῦ ἑνα 16σέλιδο τεῦχος «Εὐρετήριον περιεχομένων τῶν τεσσάρων Ἐπιλογῶν τοῦ ΙΛΙΣΟΥ Δεκαπενταετίας 1956-1970».

Μιὰ ἀπλὴ ματιὰ στὸ εὐρετήριον καταδεικνύει τὴν ὑψηλὴ ποιότητα τοῦ περιεχομένου τῶν Ἐπιλογῶν τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν πολὺτιμον ἀπόκτημα διὰ καθὲ πνευματικὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἐξάντλησις τῶν τόμων τῆς Α' 15 ετίας τοῦ ΙΛΙΣΟΥ καὶ ἡ κατόπιν τούτου ἔκδοσις τῶν Ἐπιλογῶν ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν ἀποκτήσεως τῆς ἐπιτόμου ταύτης συλλογῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία μέχρι τώρα δὲν ἔχει δεόντως ἐκτιμηθῇ.

Συνιστῶμεν εἰς ὅσους ἀγαποῦν τὸ ἔργον τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ ἀγοράσουν τοὺς τόμους τῶν Ἐπιλογῶν, εἴτε ἔχουν εἴτε δὲν ἔχουν τοὺς τόμους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, διότι μὲ τὶς Ἐπιλογές θὰ ἔχουν εὐχρηστικὰ καὶ συγκεντρωμένη πολὺτιμη πνευματικὴ τροφή.

Δῶρον ἐορτῶν

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐορτῶν ἡ Β' Ἐπιλογὴ ΙΛΙΣΟΥ (ἀπὸ τὴν ὁποίαν διαθέτομε περισσότερα ἀντίτυπα) θὰ πωλεῖται στὸ ἡμισὺ τῆς τιμῆς της, δηλ. πρὸς δρχ. 200 ἀντὶ πρὸς δρχ. 400. Ἕνα θαυμάσιο δῶρο γιὰ τὸν καθένα.

Τὸ περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως

“ΙΛΙΣΟΣ”

Δραγατσάνιου 6, Τηλ. 324.6837, ὥραι 9-1
πλὴν Σαββάτου

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ ἔτος 1956 Διευθυντῆς Κωστῆς Μελισσαρόπουλος

Οἱ τόμοι 1956 - 1970 ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

Ἔχουν ὅμως ἐκδοθῇ ἐπιλογαὶ περιεχομένων τόμων, ὡς ἑξῆς:

Α΄ Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1956 - 1958

Β΄ Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1959 - 1961

Γ΄ Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τετραετίας 1962 - 1965

Ἐκαστος τόμος ἐπιλογῆς, δεμένος δρχ. 400

Δ΄ Τόμος ἐπιλογῆς πενταετίας 1966 - 1970 δεμένος δρχ. 500

» » » » » χαρτόδετος δρχ. 400

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1965, 1971, 1973,
1974, 1976 ἑκαστος δρχ. 200

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1972, 1975, 1977,
1978, 1979 ἑκαστος δρχ. 300

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1980, 1981, 1982, 1983 ἑκαστος δρχ. 400

Οἱ διαφορᾶς τιμῶν τόμων δὲν ὀφείλονται στὴν ποιότητα τοῦ
περιεχομένου ἢ στὸ πολυσέλιδον, ἀλλὰ στὴν ἐπάρκεια ἢ μὴ τῶν
ὕπαρχόντων τόμων.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1983 Δραχμὲς 400

Ἐθελοντικῶς: Δραχμὲς 500

ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1984 Δραχμὲς 500

Ἐθελοντικῶς κατὰ βούλησιν

Τόμος ἔτους 1981 σελίδες 336

» » 1982 » 400

» » 1983 » 456

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

Χριστούγεννα

Λευκόλαιμο γυρίζει περιστέρι
ή Μάνα καὶ στή φάτνη ἀντικρύζει
γαλήνιο βλέμμα πνεύμα νὰ αὐγίζει
γιὰ τὴ ντροπὴ καὶ τὴν ὀργὴ μαχαίρι.
Μὲ φῶς ἀπὸ τὰ μάτια Του ἀστέρι
σὲ ταπεινοὺς ξωμάχους λαμπυρίζει.
Ἀνάμεσά τους ἄγγελος ὀρίζει
τὴν Εἰρήνην Θεῷ τῆς ἀγάπης ταίρι.
Ἡ Δύναμη σὲ λίγο θὰ μετρήσει
σκλάβων κορμιὰ. Μὰ ἓνα τώρα μόνο
ὅλης τῆς γῆς φορτῶνεται τὸν πόνο
γιὰ νὰ τὴν κάνει τοῦ Θεοῦ πατρίδα.
Κι αἰῶνια τῶν πιστῶν ὑψώνεται ἐλπίδα
γιατὶ στὸ δάκρυ τὴν ψυχὴ τους θὰ βαπτίσει!..

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ὡδὴ στὰ Χριστούγεννα

Ἀδερφοί μου, ἔμπρὸς λοιπὸν ἅς συγκεντρώσουμε τὴ σκέψη
μας στὸ μικρὸ παιδάκι τὸ Χριστό, νὰ φυλάξουμε τὴ δικαιοσύνη του
τὴν ὑπαρκτὴ δικαιοσύνη τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ μὴ μείνει ὁ νοῦς μας
γυμνὸς καὶ δὲν ἔχει τὴν ἰσχύ νὰ διανύει καὶ νὰ σχεδιάζει τῶν οὐ-
ρανῶν τὰ διαστήματα μὲ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀκμῆς
του τὰ φτερά, γιὰ νὰ μεθοδεύει καὶ νὰ στερεώνει τὴ γλυκιὰ τῶν
ἀνθρώπων ἀδερφότητα· ἔμπρὸς λοιπὸν νὰ συλλογιστοῦμε τὸν Ἰη-
σοῦ τώρα ποὺ βγῆκε πάλι στὴν ἐπιφάνεια ἓνας Ἡρώδης πολὺ
σκληρὸς μεταμφιεσμένος ἀντίθετος στὴ χαροποιὸν ἀπόφαση καὶ
πράξη τῆς Εἰρήνης· Ἐμπρὸς ν' ἀγκαλιάσουμε τὴ φυσικὴ θέση ἐνὸς

δέντρου πού ἔχει μέσα του τὸν καρπὸ τῆς εἰρήνης του· ἔμπρὸς λοιπὸν νὰ φυλάξουμε το νεογέννητο παιδάκι καὶ τὴ μητέρα του καὶ τὸν καλὸ μας ξυλουργὸ τὸν Ἰωσήφ πού φεύγουν στὴν Αἴγυπτο γιὰ νὰ σώζουν τὰ παιδιά καὶ τὰ δέντρα, γιὰ νὰ μπαίνουμε κι ἐμεῖς μέσα στὸ κουκούτσι τῶν παντοτινῶν πραγμάτων· κρατοῦσε ἡ Μαρία τὸ θεῖο βρέφος κι ὁ Ἰωσήφ ἓνα φοῖνικα κι ὁδηγοῦσε τὸ ζῶο τῆς καρτερίας· τὴ νύχτα ὅλες οἱ πόρτες κλειστές· κανεῖς δὲν ἀνοίγει· οἱ μάνες ἔκρυβαν τὰ παιδιά τους γιατί κάθε τόσο ξαναγεννιόταν κι ἔνας πιὸ πολὺ ὠμὸς ἀπὸ τὸν προηγούμενο Ἑρώδης· οἱ πόρτες σῶπαιναν· ὅσες χτύπησαν ἦταν κουφές· κανένα καταφύγιο πουθενά· Παντοῦ ὑπῆρχαν Ἑρώδεις· Πῶς νὰ μὴ σωπαίνουν, πῶς νὰ μὴν εἶναι, πῶς νὰ μὴν ἦταν ὅλες οἱ πόρτες χωρὶς ἀκοή;

Πῶς νὰ τροφοδοτήσουμε μὲ λίγη ζεστασιά τὸ μικρὸ μας Ἰησοῦ τὴ Μαρία καὶ τὴν Ἰωσήφ· παντοῦ φειδῶ γιὰ τὴ φιλοξενία, παντοῦ κρύο καὶ τσιγκουνιὰ· καὶ κρυώνουν τὰ παιδιά καὶ τὰ σκοτώνει ἓνας Ἑρώδης γιὰ νὰ μὴν εἶναι ποτέ τους ἀσφαλὴ καὶ στῆς μάνας τους μέσα τὴν ἀγκαλιά. Πέτρα καὶ ἡ σιωπὴ· Τὰ προσφυγόπουλα πολλὰ καὶ πληθὸς χωροφύλακες εἶχαν στείλει οἱ ποικίλοι μας Ἑρώδεις γιὰ νὰ τὰ κάψουν μὲ κάθε εἶδους βόμβες ὅπως κάπου στὴ Χιροσίμα καὶ στὸ Ναγκασάκι· πῶς νὰ σώσουμε τὰ παιδιά καὶ τὰ τρυφερά μας κορίτσια καὶ τίς χαριτωμένες γυναῖκες ἀπὸ τοὺς Ἑρώδεις μας τοὺς κολλημένους στὴ σφαγὴ τῶν παιδιῶν μας;

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ θεία μας οἰκογένεια βρῆκε καταφύγιο στὴν ἔρημο μόνον ἡ μεγάλη ἔρημος δέχτηκε τὸ μικρὸ μας νεογέννητο Χριστὸ καὶ τὸ χνῶτο τοῦ ὑπομονετικοῦ ζώου τὸ ζέσταινε κοντὰ στῆς μητέρας τὴν ἀγκαλιά τὴ νύχτα· κλειστὲς οἱ καρδιές, μανταλωμένες μὲ τῆς ἀπιστίας τὰ κλειδιά· φτωχές οἱ καρδιές ἀπὸ φῶς, γιὰ νὰ θέτουν τῆς ἀλήθειας τὸ φέγγος κάτω ἀπὸ τὸ μόδιο καὶ νὰ λένε καλύτερον εἶναι τὸ σκοτάδι· Ἰησοῦ καλέ μας Ἰησοῦ, πλησίασέ μας, πλησίαζέ μας ὦ πλησίαζέ μας σὲ μιὰ παγκόσμια Συμπαντικὴ Κοινοκτημοσύνη, πλησίαζέ μας, πλησίαζέ μας, καλέ μας Ἰησοῦ, γιὰ νὰ Σὲ πλησιάσουμε, γιὰ νὰ σὲ πλησιάζουμε κι ἐμεῖς,

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΝΙΤΑΡΑ-ΠΕΤΡΑΚΟΥ

Χαμόγελο

Ἄνθρωποι ἄς πετάξουμε
τὰ ὅπλα ποὺ ὁ πολιτισμὸς
μᾶς ἔβαλε στὸ χέρι.
Μόνο τὴν γρήγορη ἐξόντωση στοχεύουν,
καὶ ἄς κρατήσουμε
σὺν φυλακτὸ τὸ ὅπλο ποὺ
μᾶς χάρισε ἡ φύση,
ἓνα χαμόγελο ζεστὸ καὶ ἀληθινὸ
ποὺ σὺν τὸν ἥλιο θὰ φωτίσει τὸ σκοτάδι,
θὰ ζεστάνει τὶς καρδιές,
σὺν τὸ βάλασμο θὰ γλυκάνει τὸν πόνο,
θὰ διώξει τὸν φόβο, θὰ μερώσει τὴν ἀπελπισία,
σὺν ἀλυσίδα θὰ μᾶς κρατᾷ ἀδελφομένους.
Ἕνα χαμόγελο τὸ χνᾶρι τοῦ Θεοῦ στὰ πρόσωπά μας
ἡ αὔρα ποὺ φουσκώνει τὰ πανιά τῆς ἐλπίδας
τοῦ κόσμου.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΟΝΤΗΡΑΣ

Λησμονήσαμε

Δὲν τὸν χωροῦν τὰ σίδερα τοῦ Παραδείσου
καὶ πληγωμένος ἔφυγε μὲ κόκκινες φτεροῦγες
σὲ κάστρο καμωμένο ἀπὸ λευκὰ καὶ γαλανὰ λουλούδια.

Ὅχι, ὁ φοίνικας δὲν θὰ πεθάνει πρωτοῦ ὁ ἥλιος βγεῖ,
γιατὶ ποιὸς θὰ μείνει νὰ μοιράζει τὴν ἀγάπη
πάνω ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουνὰ ὅταν οἱ στάχτες του
θὰ σκεπάσουν τὴν πλάση μὲ μιὰ ζέστη αἰώνια.

Νά, κι οἱ μάγοι χορεύουνε γύρω ἀπ' τὴ φωτιά
κι ἀργοπεθαίνει, μὰ βγαίνει ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴν καταχνιά.

ΠΟΠΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ-ΣΦΑΛΑΓΚΑΚΟΥ

Όταν

Κάποτε θά περάσουν κι αυτά τὰ σκιρτήματα.
Τὸν ὕπνο δὲ θά ταράζουν ὄνειρα.
Κι ἡ φλόγα τοῦ κορμιοῦ θά σβήσει.
Τῆς ἐπιθυμίας τὰ χέρια τὰ τρεμάμενα
αὐστηρὰ θ' ἀκινήτησουν.
Οἱ Πόθοι θά ξεφύγουν ἀπ' τὶς κόρες τῶν ματιῶν,
Θ' αὐτοκτονήσει ἡ Ἑκσταση στὰ νερὰ τοῦ Χρόνου.
Κι οἱ ὀνειρικὲς οἱ χῶρες θά τελειώσουν
στὴν ἀρχὴ τῆς ἀδιάφορης Ἑρήμου.
Κάποτε, ἐσὺ θά ζεῖς γιὰ νὰ θυμᾶσαι..

Αἰχμαλωσία

Βρίσκομαι στὴ φυλακὴ τῆς Ρουτίνας,
Δεσμοφύλακάς μου ὁ Προγραμματισμός.
Μὲ περιποιούνται. Ὅμως ἔχουν ξεχάσει
ἓνα παράθυρο ἀνοιχτὸ ποὺ βλέπει τὸν οὐρανό.
Πιάνω τὸν ἑαυτό μου, νὰ μὲ συχνορωτᾷ
γιὰ τ' ἀστέρια, τὴ γῆ, τοὺς μακρινοὺς ὀρίζοντες.
Ἀπόκριση δὲ δίνω. Δὲν ὠφελεῖ
ἀφοῦ σὲ ἰσόβεια εἶμαι κεῖ μέσα.

Ἡ μπαλλάντα ἐνὸς φυλακισμένου

Εἶμαι ἓνας κατάδικος ποὺ ἐρωτεύτηκε τὴ φυλακὴ του.
Τὸ σκληρὸ πέτρινο δάπεδο μαλάκωσε κάτω ἀπ' τὰ βήματά μου.
Οἱ γυμνοὶ γκρίζοι τοῖχοι τρυφερὰδα γεμίσαν ἀπὸ ἓνα μολύβι.
Τὸ στενὸ ἐχθρικὸ παραθύρι, χαμογέλασε λίγο ἀπὸ ἓνα τραγούδι.
Κι ἡ σιδερίνη πόρτα διάφανη ἔγινε, νὰ διαβεῖ ἡ ἐλπίδα.

ΝΙΚ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀρεοπαγίτης)

Περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως

Ὁμιλία του εἰς Τεκτονικὴν Στοάν (1953)

Ἐπιλαμβάνομαι ἐνὸς θέματος λίαν δυσχεροῦς, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπασχόλησε τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπασχολεῖ ταύτην καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ τὴν ἀπασχολῇ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ ἐπικρατήσῃ μία θεωρία ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ ὁποία θὰ τύχῃ τῆς γενικῆς ἀναγνώσεως. Πρόκειται περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου δέν ἔχει μόνον θεωρητικὴν ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ σπουδαίαν πρακτικὴν τοιαύτην, διότι ἢ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος, καὶ τότε εἶναι ἀναλόγως τιμωρητέος διὰ τὰς διαφόρους παραβάσεις αὐτοῦ τῶν νομικῶν καὶ ἠθικῶν κανόνων, ἢ δέν εἶναι ἐλεύθερος, ὁπότε οὐδεμίαν εὐθύνην φέρει διὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ καὶ πρέπει ἢ ὡς ψυχοπαθὴς ἔχων ἀνάγκην θεραπείας νὰ ἀπαλλάσσεται ἢ νὰ λαμβάνωνται ἄλλα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως.

Δύο κυρίως θεωρίαι ἀντιμαχόμεναι ἀνεπτύχθησαν:

Ἡ μία εἶναι ἡ τῆς ἀπολύτου

ἐλευθερίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ βούλησις ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ αὐτῆς μορφῇ, ἤτοι ὡς ἔλλογος βούλησις καὶ οὐχὶ ὡς ἀπλὴ ὁρμὴ εἶναι ἀπολύτως ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος, ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ αἰτία ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐσωτερικὰς παρορμήσεις, ἐνεργεῖ δὲ εἰς ἰδίους νόμους ὑποκειμένα. Εἶναι τούτέστι αἰτία ἑαυτῆς. Δέχεται δηλαδὴ ὅτι παντοῖα αἰτία δίδουσιν ἀφορμὰς, ἀλλ' ἡ βούλησις δέν ὑποκύπτει εἰς αὐτά, καὶ οὔσα ὑπερτέρα πάντων δύναται νὰ ἐνεργῇ καθ' οἴουδῆποτε ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἑτέρα, ἡ λεγομένη θεωρία τῆς ἀνάγκης ἢ ἄλλως τῆς αἰτιοκρατίας, διδάσκει, ὅτι ὅπως καὶ ἐν τῇ φύσει οὕτω καὶ ἐν τῇ βουλήσει ἰσχύει ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος. Ὁ ἄνθρωπος, λέγουσιν, εἶναι ἕρμαιον τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν παρορμήσεων, αἱ πράξεις του τούτέστι εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀναλλοίωτον προϊόν τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα οὐ μόνον παρακινοῦν τὴν βούλησιν, ἀλλὰ καὶ ἐξαναγκάζουν ταύτην, καὶ ἡ ἀπόφασις γίνεται ἐκάστοτε ἀποτέλεσμα τοῦ ἰσχυροτέρου τούτων.

Παραλλήλως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην τῆς ἀνάγκης ἀνεπτύχθη καὶ ἑτέρα θεωρία, ἡ λεγόμενη μοιροκρατία ἢ τὸ δόγμα τῆς εἰμαρμένης. Κατὰ ταύτην οὐδὲν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ἐξαρτᾶται, ἀλλ' ὁ Θεός, ἡ εἰμαρμένη ἔχουν καθορίσει τὴν πορείαν αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δύναται νά ἐκφύγῃ. Μεγάλη ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεωριῶν, τῆς ἀπολύτου δηλαδὴ ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης.

Ἄλλοι εἶπον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἱκανότητα, πρὶν ἔτι δημιουργηθῇ ἐν αὐτῷ ἡ ψυχικὴ κατάστασις ἢ ἐπιφέρουσα τὸ ἀποτέλεσμα, νά παρασκευάσῃ ψυχικὴν κατάστασιν διάφορον, ἐξ ἧς ἄλλη ἡδύνατο νά προέλθῃ ἀπόφασις. Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ἀνάμιγμα μεταξὺ τῆς θεωρίας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς θεωρίας τῆς ἀνάγκης καὶ ἀναλόγως τῆς ἀποκλίσεως, ἀναλόγως τῆς προτιμήσεως πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην καλεῖται μετριοτέρα ἐλευθερία ἢ μετριοτέρα ἀνάγκη.

Πρὸς λύσιν τοῦ ἀπασχολούντος ἡμᾶς προβλήματος θά ἡδυνάμεθα εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νά ἐρωτήσωμεν:

Ποία σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως ἢ καλύτερον μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ μὴ ἐγώ. Ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ὡς μία ἀπλὴ συνέχεια εἰς τὴν ποικιλίαν

τοῦ φυσικοῦ γίνεσθαι. Ἡ ὑπαρξίς του εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἐν ἐπὶ πλέον ἄθυρμα εἰς τὸ ἀπέραντον χοροστάσιον τοῦ σύμπαντος.

Ἡ λύσις ἡ ὁποία θά δοθῇ εἰς τὸ αἶτημα τοῦτο θά εἶναι συγχρόνως καὶ μία ἔμμεσος ἀπάντησις εἰς τὸ ζήτημά μας. Ἡ ὄντολογικὴ ἐμβάθυνσις τοῦ προβλήματος θά μᾶς δώσῃ ἕναν τρόπον ἀπείρως γονιμώτερον πρὸς κατάληψιν τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ, τῆς ἐλευθερίας δηλαδὴ τῆς βουλήσεως ἐντὸς τῶν ψυχολογικῶν της πλαισίων.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔρχεται ἀπλῶς νά συνεχίσῃ τὴν φύσιν, ἀλλὰ νά ὑπερπηδήσῃ ταύτην. Ἡ ἐμφάνισίς του δὲν εἶναι ἀπλῶς μία ποσοτικὴ διαπλάτυνσις εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀτέγκτου φυσικῆς πραγματικότητος. Μία διάκρισις τεραστίας σημασίας συντελεῖται, διάκρισις καθαρῶς ποιοτικῇ. Ἡ γέφυρα ἡ ὁποία ἐνώνει τοὺς δύο τούτους κόσμους εἶναι, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, μετάβασις εἰς ἄλλο γένος, ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ὁ κόσμος τῆς ὕλης καὶ τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητος, ἀπὸ τὸ ἄλλο τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον σημαίνει συγχρόνως καὶ τὴν εἰσοδόν του εἰς τὴν ἱστορικὴν ζωὴν. Πέραν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὅ,τι ὑπάρχει ἐξαντλεῖται μέσα εἰς τὴν σφαῖ-

ραν του φυσιολογικού και του βιολογικού είναι, και μόνον ο άνθρωπος με ό,τι γονιμώτερον διαθέτει, με την δημιουργικήν του δύναμιν αποκτά οντότητα ιστορικήν.

Ἡ τομή ἡ ὁποία συντελεῖται εἶναι ἀφαντάστως σημαντική. Διὰ πρώτην φοράν ἡ φύσις, πλουσία πρὶν εἰς ποικιλίαν ἀλλὰ πτωχή μέσα εἰς τὴν ἀσυνειδότητά της, ἐπιστρέφει εἰς ἑαυτὴν καὶ βλέπει μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐν κατόπτρῳ τὸ εἶναι της.

Ἡ ζωὴ εἶναι ὡραία μόνον καὶ μόνον διότι ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος, ποὺ μετὰ τὴν εὐαίσθησιν αὐτοῦ ἐρχεται νὰ τὴν κατακτῇ αἰσθητικῶς.

Ὁ κόσμος ἔχει νόημα μόνον καὶ μόνον διότι ὑπάρχει εἰς νοῦς, μία λογικὴ ἀρχὴ ποὺ μετὰ τὴν ἔννοιάν της, μετὰ τὴν σκέψιν της, ἐρχεται νὰ τὸν συλλάβῃ. Ἡ πρῶξις διαφοροποιεῖται ἠθικὰ μόνον καὶ μόνον διότι ὑπάρχει ἓν ὄν ποὺ μετὰ τὸν ἠθικόν του νόμον καὶ τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀρετῆς σπάζει τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ψυχοφυσιολογικοῦ ἐγωκεντρισμοῦ καὶ εἰσέρχεται εἰς ἓνα κόσμον γόνιμον καὶ καρπερόν.

Ἀλλὰ τί ἄλλο εἶναι αἱ τρεῖς μορφαὶ τῆς πάλης τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἔννοια, τὸ κάλλος καὶ ἡ πρῶξις παρὰ μορφὰ ἐλευθερίας; Τί ἄλλο εἶναι ἡ ἐλευθερία, παρὰ ἡ τάξις καὶ ἡ ἀρμονία ποὺ μόνον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα

δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸ ἀδιαφοροποίητον εἶναι; Ἀρμονία καὶ τάξις ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου δὲν φθάνει ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου. Ἀρμονίαν καὶ τάξιν καλεῖται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν ἐλαχίστην αὐτὴν περιοχὴν τοῦ κόσμου, ἐντὸς τῶν δυνατοτήτων του καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἐλάχιστον τοῦτο μόριον, ἡ σπῖθα αὐτῇ, ἡ ὁποία ἐξεπέμφθη ἀπὸ τὸν ὑπέρτατον Νοῦν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου.

Ἄν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη διὰ νὰ διαμορφώσουν τὸ ἀντικείμενόν τους ἐργάζεται ἐκάστη μετὰ τὰς ἰδικὰς της ἀρχάς, ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἔννοιαν, ἡ ἄλλη μετὰ τὴν ἀξίαν, ὅμως καὶ αἱ δύο ὡς ἐνεργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἶναι καθαρὰ μορφὰ ἐλευθερίας, διότι ἐρχονται νὰ ὁδηγήσουν τὸν ἄνθρωπον πέραν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου τὸν ἄφισεν ἡ φύσις. Καὶ ἐλευθερία εἶναι κάτι ποὺ δὲν ὑπάρχει νὰ τὸ φέρῃ εἰς φῶς, Γένεσις εἰς οὐσίαν, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Πλάτων, ἂν μετὰ τὸν ὄρον ἀναγκαιότης δὲν ἐννοοῦμεν παρὰ νὰ μένῃ τις πιστὸς εἰς ἐκεῖνο ποὺ ὁ ἀτεγκτος φυσικὸς νόμος προκαθώρισε διὰ τὴν μοῖραν του.

Μετὰ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου μία ἐπανάστασις συντελεῖται μέσα εἰς τὸν ἀπειροδύναμον ἀλλὰ χωρὶς συνείδησιν κόσμον τῆς ὕλης, χωρὶς νὰ καταργεῖται τὸ φράγμα τῆς αἰτιοκρατουμένης πραγματικότητος. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ πνεύματος. Μετὰ τὴν

προοπτικὴν αὐτὴν ἢ ἀπρόσωπος μέχρι τώρα φύσις δέχεται νὰ φωτισθῇ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ιδέας καὶ νὰ ἀρδευθῇ ἀπὸ τὰ πλούσια νάματα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως.

Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ σύμπαν διεμορφώθη εἰς κόσμον τὴν πρώτην ἐκείνην ἡμέραν ποὺ ἓνας σοφὸς δημιουργὸς τὸ κατέχυσε μὲ τὰ σπέρματα τῆς σοφίας του. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ συντελεῖται καθ' ἐκάστην ἐκεῖ ὅπου ὁ μικρὸς ἄνθρωπος ἐγκαταλείπει τὴν ἀβεβαιότητα τῶν φαινομένων καὶ τῆς πλάνης καὶ ἔρχεται μὲ μόχθον, πολλὰκις δὲ καὶ μὲ θυσίαν αἵματος νὰ δώσῃ καὶ αὐτὸς τὸ δικό του φῶς. Ὁ ἀγὼν εἶναι ἡ περιουσία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, διότι ὁ ἀγὼν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὸν κόσμον τοῦ χρέους. Καὶ χρέος σημαίνει νὰ παύσῃς νὰ εἶσαι ὅ,τι εἶσαι καὶ νὰ γίνῃς ὅ,τι πρέπει νὰ γίνῃς, αὐτὸ ποὺ τόσο ἐπιγραμματικὰ ἐξέφρασε ὁ Γκαίτε «πέθανε καὶ γίνου». Μὲ τὸ χρέος ἐμφανίζεται κάτι ποὺ δὲν εἶναι νοητὸν εἰς τὴν σφαίραν τοῦ τυφλοῦ γίγνεσθαι.

Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος ὁ κόσμος τῆς ἀναγκαιότητος, ἀπὸ τὸ ἄλλο τῆς ἐλευθερίας. Ἐλευθερία δὲ δὲν εἶναι παρὰ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀνάγκης, τῆς ὕλης μὲ τὰ πάθη τοὺς καὶ ὑποταγὴ αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ποὺ ὡς καθαρὸς νοῦς, ἀφοῦ βάλη τάξιν

καὶ εἰς τὸ ἰδικόν του χάος καὶ ἀφοῦ τὸ πλάσῃ μὲ τὸ μέτρον του καὶ τοῦ δώσῃ μορφήν, ἔρχεται κατόπιν ἢ βούλησις νὰ κἀνῃ πράξιν τὸν λόγον του καὶ ἀξίαν τὴν μορφήν του.

Ἀπὸ τοὺς μεγάλους φιλοσόφους κανεὶς περισσότερον δὲν ἔνοιωσε τόσον βαθέως τὴν πάλιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κατὰ κτησιν τῆς ἐλευθερίας του ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Εἰς τὸν Φαῖδρον, τὸ ἀποκορύφωμα τοῦτο τῆς πλατωνικῆς δημιουργίας, διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν φιλοσοφικὸν στοῖβον ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος-ἀγωνιστής. Ἡ ψυχὴ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἀγωνίζεται τραχὺν ἀγῶνα, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ μαλάξῃ μὲ τὸ πνευματικὸν φῶς τὴν τυραννίαν τῆς σαρκὸς καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἐπουράνιον τόπον καὶ νὰ θεαθῇ ἐκεῖ ὀλοκάθαρα τὰς ιδέας. Ἐμφανίζει τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄρματηλάτην καὶ τὸ ἄρμα συρόμενον ἀπὸ δύο ἵππους, τὸν ἓνα εὐγενικόν, ὠραῖον καὶ ὑποτεταγμένον εἰς τὸν ἡνίοχον καὶ τὸν ἄλλον δύστροπον καὶ μὴ ὑπακούοντα εἰς χαλινὸν καὶ μαστίγιον, βασανίζοντα δὲ καὶ τὸν σύντροφόν του καὶ τὸν ἄρματηλάτην μὲ τὴν προσπάθειαν ὅπως τοὺς ἐπαναφέρει εἰς τὰ γῆϊνα καὶ εἰς τὴν γοητείαν τῆς ἡδονῆς. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο κατοπτρίζεται κατὰ θαυμάσιον τρόπον ὁ τραχὺς ἀγὼν τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἀτιθάσους δυνάμεις τῆς εἰς τὴν

φωτεινήν ἡγεσίαν τοῦ πνεύματος, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐλευθερίαν της. Ἡ ἐλευθερία ὅμως ποὺ ἐμφανίζεται ἐνταῦθα, δὲν εἶναι ἓνα ἀναρχικὸν ξέσπασμα τῶν ποικίλων καὶ ἀντιμαχομένων τάσεων τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἀρμονικὴ ἱεράρχησις μὲ κυρίαρχον τὸν λόγον καὶ ὑποτακτικούς καὶ συνακολουθούς τὴν βούλησιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους ἀντιφωγγίζει ἡ σωκρατικὴ θεωρία ὅτι ἀρετὴ εἶναι ἡ γνῶσις κάπως ἐνισχυμένη μὲ τὸν ἀγωνιστικὸν παλμὸν τοῦ φιλοσόφου.

Ἄλλ' ἡ ἀρετὴ ὡς κατὰκτησις τῆς ἐλευθερίας διὰ τῆς ἀγωνιστικῆς προσπάθειας τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μόνον γνῶσις ἀλλὰ καὶ προαίρεσις. Τὴν ἔλλειψιν δ' αὐτὴν ἀναπληρώνει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Ἀριστοτέλης «Οὐ δὲ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆσθαι πειρατέον». Κατεδείχθη δηλαδὴ ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ γνῶσις τοῦ ἀγαθοῦ διὰ νὰ εἶναι κανεὶς ἐνάρετος ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπακρολουθήσῃ ὅλη ἐκείνη ἡ διαδικασίᾳ τῆς πάλης μὲ τὰς ἀπειθαρχήτους δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰς ἓν πεδίον δράσεως ποὺ ἀρκετὰ ἐφωτίσθη ἀπὸ τὸν λόγον, ἀλλὰ θέλει καὶ τῆς βουλήσεως τὴν συνδρομὴν διὰ τὴν ὁλοκλήρωσίν της.

Καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν ἔχομεν τὴν ἰδίαν ὅπως καὶ εἰς τὸν Φαῖδρον μετατόπισιν. Ἡ Ἐλευθερία παρουσιάζεται ἐνταῦθα ὡς

ἐκλογὴ ποὺ ἔγινε μίαν φορὰν πρὶν ἔλθῃ ἡ ψυχὴ εἰς τὸ σῶμα. Ἰδιαιτέραν δὲ σημασίαν ἔχει τὸ ὅτι παρουσιάζεται ἡ ἀρετὴ χωρὶν δεσπότην «ἀδέσποτον γὰρ ἡ ἀρετὴ». Εὐρίσκόμεθα εἰς τὸν μυθικὸν λειμῶνα ὅπου ἐκάστη ψυχὴ μετὰ τὴν κλήρωσιν περὶ τῆς σειρᾶς τῆς ἐκλογῆς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ τὴν μοίραν ποὺ θὰ τῆς ἤρесе περισσότερον νὰ τὴν συνοδεύσῃ εἰς τὸν ἄνω κόσμον. Ἀπὸ τὸν Δαίμονα, εἶδος ἀγγέλου προχριστιανικοῦ, ἀκούομεν τὰ ἐξῆς σπουδαῖα: «Ψυχαὶ ἐφήμεροι ἀρχὴ ἄλλης περιόδου θνητοῦ γένους θανατηφόρου, οὐχ ὑμεῖς δαίμων λήζεται, ἀλλ' ὑμεῖς δαίμονα αἰρήσεσθαι. Πρῶτος δ' ὁ λαχὼν αἰρήσθω βίου, ᾧ συνέσται ἐξ ἀνάγκης ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον, ἦν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων πλεόν καὶ ἔλαττον αὐτῆς ἕκαστος ἐξεῖ, αἰτία ἐλομένου θεὸς ἀναίτιος». Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔρριψε τοὺς κλήρους καὶ ὁ καθεὶς ἔλαβε τὸν κλῆρον ποὺ τοῦ ἔλαχε ἐμπρός του. Ὑστερα ἐτέθησαν τὰ παραδείγματα τῶν βίων πολὺ περισσότερα ἀπὸ τοὺς παρόντας διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐκλογὴ καὶ προσθέτῃ ὁ Δαίμων: «καὶ δι' αὐτὸν ποὺ θὰ ἔλθῃ τελευταῖος ἂν διαλέξῃ μὲ σκέψιν καὶ ζήσῃ μὲ φρόνησιν, ὑπάρχει βίος ποθητός, ὅχι κακός, οὔτε ἐκεῖνος ποὺ κάνει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκλογῆς νὰ ἀμελῇ οὔτε ὁ τελευταῖος νὰ χάνῃ τὸ θάρρος του».

Ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν διαδι-

κασίαν συνάγονται τὰ ἐξῆς συμπεράσματα: Πρῶτον: Θεῖον δῶρον εἶναι ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ὁποίαν οὗτος δύναται νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Εἶναι αὕτη τὸ ὄπλον μὲ τὸ ὁποῖον ὠπλίσθη ὁ ἄνθρωπος ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Ἡ ἀρετὴ ὅμως δὲν χαρίζεται, αὕτη κατακτᾶται μόνον καὶ μάλιστα μὲ ἀγῶνα, μὲ μόχθον καὶ ἐν τούτῳ ἐγκτεῖται ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποκτοῦν αἱ πράξεις του ἠθικὸν περιεχόμενον. Δὲν ἔχει ὅμως ἡ ἀρετὴ ἐξουσιαστικὴν: ἐφόσον τὴν τιμᾶς, παραμένει μαζὺ σου, ἐὰν τὴν περιφρονήσῃς καὶ αὕτη σὲ ἐγκαταλείπει —ἀδέσποτον ἡ ἀρετή—. Καὶ ἡ εὐθύνη ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Θεὸς εἶναι ἀνεύθυνος. Ἐὰν ἡ παρουσία της ἐσημαιοῖ καταναγκασμόν, τότε ἐλεύθερος καὶ ἀκαταξίωτος θὰ ἔμενεν ὁ ἄνθρωπος, διότι ὅ,τι θὰ ἔπραττε δὲν θὰ ἦτο ἔργον ἰδικόν του, ἀλλὰ μιᾶς ξένης δυνάμεως. Διὰ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως ἡ ἀρετὴ συνεδέθη μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Ἐλευθερία χωρὶς ἀρετὴν θὰ ἐσήμαινεν ἀναρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴ χωρὶς ἐλευθερίαν θὰ ἔχανε τὸ νόημά της καὶ θὰ ἐξέφευγεν ἀπὸ τὴν ὠρολογίαν τοῦ ἠθικοῦ ἀγωνίσματος καὶ θὰ ἐσήμαινε μίαν ἔννοιαν οὐδετέραν ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως.

Δεύτερον: Τίποτε εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐγγυᾶται περισσότερον ἐλευθερίαν ἐκλογῆς ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν παιδείαν —μέγιστον μάθημα—, ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Πλάτων.

Τρίτον: Καὶ ἐὰν ἀκόμη μία ἀτυχία φέρῃ τὸν ἄνθρωπον τελευταῖον εἰς τὸν στίβον τῆς διαλογῆς, ἔχει τὴν δυνατότητα οὗτος νὰ ἐκλέξῃ ἓνα βίον καλόν. Δηλαδή ὅπου αἱ ἀντικειμενικαὶ συνθήκαι εἶναι ὑπερβολικὰ δυσμενεῖς καὶ ἐξασκοῦν μίαν καταθλιπτικὴν πίεσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει πάντα περιθώριον διὰ μίαν ἐλευθέραν ἀναπτυξιν τῆς προσωπικότητός του. Καὶ πράγματι κατὰ τοῦτο ὑπάρχει εἰμαρμένη ὅτι ἕκαστος γεννᾶται ἢ μετέπειτα εὐρίσκεται εἰς ὠρισμένον περιβάλλον μὲ περιωρισμένα ἢ ἄπειρα τὰ μέσα διὰ νὰ ἀναπτύξῃ οὗτος τὴν δραστηριότητά του. Ὅμως καὶ ἐὰν τις γεννᾶται ἐντὸς ἀνακτόρων μὲ πλῆθος ἀνθρώπων ἀναμενόντων μὲ ἀγωνίαν τὴν ἑλευσίν του εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐτοίμων ὄχι μόνον νὰ προσφέρουν εἰς τὸ ἀρτιγέννητον τὰς ὑπηρεσίας των ἀλλὰ καὶ νὰ προσκυνήσουν αὐτὸ καὶ ἄλλος ἐντὸς μιᾶς καλύβης χωρὶς τὴν συμπαράστασιν τινός, ὅμως οὐδὲν ἡμπόδισεν ὅπως ἐκεῖνος ὁ πρῶτος γίνῃ ἔσχατος καὶ ὁ ἔσχατος οὗτος γίνῃ πρῶτος. Ἀπὸ τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι πλήρης ἡ ἱστορία καὶ ἡ καθημερινὴ ζωὴ.

Μὲ τὸν Καρτέσιον εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ἀνανεοῦται ὁ αὐστηρὸς Σωκρατικὸς ὀρθολογισμός. Κατ' αὐτὸν ὅταν ὁ νοῦς δυνηθῇ νὰ συλλάβῃ τι σαφῶς, ἡ βούλησίς του παρορμᾶται εὐθὺς εἰς τὴν ἐκτέλεσίν του. Ἐλευθερία, κατὰ τὸν Καρτέσιον, εἶναι ἡ ἐπιδοκιμασία ἐκείνου ποῦ ὁ νοῦς ἐμφανίζει ὡς ἀγαθόν. Εἶναι ἡ ὑποταγὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ λόγου ἀποκλειστικῶς. Ἐλεύθερος δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν δύναται νὰ ἴσταιται ἀδιάφορος ἔναντι δύο ἀντιθέτων πραγμάτων. Αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία εἶναι ὅπωςδὴποτε ἡ κατωτέρα βαθμὶς ἐλευθερίας. Νῶσις λοιπὸν καὶ βούλησις κατὰ τὸν Καρτέσιον δὲν εἶναι δύο δυνάμεις διαφορετικά. Ὁ ὀρθὸς θεωρητικὸς προσανατολισμὸς ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν βουλευτικὴν πραγμάτωσιν. Ὁ λόγος λοιπόν, ὅπως θὰ τονίσῃ ἀργότερον καὶ ὁ WOLFF, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἠθικῆς γενικῶς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς.

Μὲ τὸν Κάντ ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς φθάνει εἰς μίαν νέαν κατάκτησιν ἐντὸς πάντων τῶν πλαισίων τοῦ ὀρθολογισμοῦ.

Μέχρι τοῦδε διεκρίναμεν δύο ἐντελῶς ἀντιθέτους ἀπόψεις. Κατὰ τὴν μίαν, μὲ τὴν ὁποίαν κυρίως ἡσχολήθημεν, ἡ ἔννοια τῆς αὐστηρᾶς νομοτελείας τέμνεται ἀπὸ τὸ ἠθικόν

γεγονὸς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὴν ἄλλην, ἀπεναντίας, ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως προσφέρεται θυσία εἰς τὸν καθολικὸν νόμον τῆς αἰτιοκρατίας. Ἡ συνείδησις τῆς ἐλευθερίας ποῦ ἐπικαλοῦνται οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐλευθεροκρατίας εἶναι διὰ τοὺς ἀναγκαιοκράτας ἀπάτη καὶ ψευδαίσθησις. Ὅ,τι πράττει τις λέγουν οὗτοι τὸ πράττει κατ' ἀνάγκην, τὸ ὅ,τι δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων παρουσιάζει καὶ ἄλλους τρόπους βουλευτικῆς ἐνεργείας δὲν μεταβάλλει τὴν κατάστασιν.

Καὶ ἡ μεταμέλεια, τὴν ὁποίαν ἐπικαλοῦνται οἱ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ὑποστηρικταί, δὲν θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀντιθέτους ὡς ἀποδεικτικὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου στοιχείου, διότι, ὡς λέγουν, ἡ μεταμέλεια ὡς ἐλατήρια ἔχει τὸν φόβον καὶ τὴν τιμωρίαν καὶ ὄχι τὴν τύψιν.

Ἐπίσης δὲ ἡ ἀμφιβολία ποῦ προηγεῖται τῆς ἀποφάσεως μαρτυρεῖ κατὰ τοὺς ντετερμινιστὰς ὑπὲρ τῆς θεωρίας τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν αἰτίων καὶ ὅτι τρόπον τινα ἡ βούλησις εἶναι ὁ ζυγὸς καὶ τὰ αἷτια, τὰ τάλαντα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἰσχυρότερον δημιουργεῖ τὴν ἀποφασιστικὴν ροπὴν. Ἀντιπρόσωποι τῆς θεωρίας τῆς ἀνάγκης εἶναι εἰς μὲν τὴν ἀρχαιότητα ὁ Ἐπίκουρος, ὁ Δημόκριτος καὶ ἄλλοι, εἰς δὲ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ὁ WAGNER, ὁ

HOLMPACH καὶ ἄλλοι πολλοί.

Μὲ τὸν Κάντ τελεῖται τὸ τολμηρὸν βῆμα τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν δύο ἀντιμαχομένων ἀπόψεων. Ἀπὸ τοὺς ὀρθολογιστὰς δανεῖζεται τὸ γεγονὸς τῆς νοητότητος καὶ τῆς καθολικότητος, δηλαδή τοῦ ἐκ τῶν προτέρων ὑπάρχοντος στοιχείου τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἀπὸ τοὺς ἀναγκαιοκράτας πάλιν τὴν γενικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος.

Τὸ ἠθικὸ ἀγώνισμα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα συνέπεια ἐξωτερικῶν αἰτίων καὶ ἐσωτερικῶν παρορμήσεων· δὲν δύναται δηλαδή νὰ ἀναλυθῇ εἰς γεγονότα πείρας καὶ ὡς πρὸς τοῦτο βεβαίως διαφωνεῖ μὲ τοὺς ἀναγκαιοκράτας, ἀλλὰ κατευθύνεται καὶ τελικῶς ἐπισφραγίζεται ἀπὸ τὰ πέραν τῆς ἐμπειρίας ἐκ τῶν προτέρων ὑπάρχοντα καθολικὰ καὶ ἀναλλοίωτα στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ἀποτελεῖ μίαν μοναδικὴν ἐξαίρεσιν μέσα εἰς τὸν κόσμον τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ἐχει ἓνα ἐμπειρικὸν καὶ ἓνα νοητὸν χαρακτηριστῆρα. Μὲ τὸν ἐμπειρικὸν εἶναι περιπεπλεγμένος μέσα εἰς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀμείλικτον νόμον τῆς αἰτιότητος. Εἰς νοητὸν ὅμως ὑψώνεται ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου τῶν φαινομένων καὶ τῶν περιορισμῶν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ τὸ κατορθώνει χάρις εἰς μίαν

δύναμιν τὴν ὁποίαν κατέχει, τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, ἡ ὁποία εἶναι ἐντελῶς διάφορος ἀπὸ ὅλας τὰς ἐμπειρικὰς καθοριζόμενας δυνάμεις. Αὐτὴν τὴν δύναμιν, ποὺ ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ ἰδέας ποὺ ὑπάρχουν ἐκ τῶν προτέρων, τὴν συνειδητοποιεῖ εἰς τὰς πράξεις του, ὅταν ἐνεργῇ σύμφωνα μὲ τὰ παραγγέλματα κανόνων ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ λόγου. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖον τὸ ἐκ τῶν προτέρων ὑπάρχον εἶναι αὐτὸς ὁ ἠθικὸς νόμος.

Λοιπὸν ὁ ἠθικὸς νόμος αἰτία τῆς βουλήσεως. Οὕτω δὲν καταργεῖται ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι γίνεται μετατόπισις εἰς ἓνα τομέα καθαρῶς νοητὸν καὶ ἐλευθέρῳ εἶναι ἡ βούλησις ὅχι μόνον ὅταν κατορθώνη ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν φυσικῶν αἰτιατῶν ἀλλὰ ἐφόσον καὶ καθόσον διακαθορίζεται ἀπὸ τὸν ἠθικὸν νόμον. Ἐὰν τώρα ὁ ἠθικὸς νόμος εἰς τὸν ὁποῖον ὑποτάσσεται ἡ βούλησις ἦτο μία ξένη δύναμις, τότε ἡ βούλησις θὰ ἀπέκτα μὲν τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν φαινομένων, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐγένετο δοῦλος μιᾶς ἄλλης δυνάμεως. Τί σημασία ἔχει ἂν ἡ δύναμις αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸν νοητὸν κόσμον; Ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη δὲν εἶναι ξένη, εἶναι δύναμις τοῦ λόγου, εἶναι δύναμις αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος οὕτω ἐμ-

φανίζεται ὡς νομοθετῶν. "Ο-ποιος ὑπακούει εἰς μίαν ξένην δύναμιν εἶναι δοῦλος τῆς ξένης αὐτῆς δυνάμεως, ὅποιος ὅμως ὑπακούει εἰς τὰ κελεύσματα τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος θέτει ἐκεῖνος εἶναι καὶ ἐλεύθερος. Αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν ὀνομάζει ὁ Κάντ αἰτιότητα ἀπὸ ἐλευθερίαν.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὑψηλὴ ἠθική τοῦ Κάντ ἐδέχθη τὰ βέλη τῆς κριτικῆς καὶ ἰδιαίτερως κατηγορήθη, ὅτι μὲ τὴν ἄνευ ὅρων ὑποταγὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον καταργεῖται ἡ ἔννοια τῆς ἀγωνιζομένης προσωπικότητος.

Φρονῶ ὅμως ὅτι ἡ πολεμικὴ αὕτη θὰ εἶχε δικαίωσιν ἂν ὁ Κάντ ἐπεδίωκε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἠθικὴν του εἰς ὄντα ποὺ δὲν θὰ εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν παράγοντα τῆς ὕλης, μὲ τὰ συνακόλουθα, ὁρμὰς καὶ πάθη, καὶ ἐπομένως θὰ ἠκολούθουν τὸ κατηγορικὸν της πρόσταγμα, διότι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ πράξουν ἄλλως.

Ἄλλὰ διὰ τοὺς ὀρθολογιστὰς καὶ μάλιστα εἰς τὴν συνέπειαν ποὺ φθάνει ὁ ὀρθολογισμὸς μὲ τὸν Κάντ, ὁ ἄνθρωπος ἔχει ιδέας ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν παράγοντα τῆς ὕλης καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀναμετρηθῇ μαζὺ της παρὰ ἀγωνιστικὰ καὶ συνεπῶς καὶ εἰς τὴν πλεον αὐστηρὴ ὀρθολογικὴ ἠθική, ὁ αὐτόνομος καὶ τραγικὸς ἄνθρωπος δὲν παύει νὰ σημειῶνῃ τὴν πα-

ρουσίαν του καὶ μὲ τὴν εὐρυσιν τοῦ χάσματος, ὕλικου καὶ πνευματικοῦ, οὐδαμοῦ εὐρύνεται συγχρόνως καὶ τὸ ἀγωνιστικὸν πνεῦμα διὰ τὴν γεφύρωσίν του.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὸ δυαρχικὸν δόγμα, εἰς τὸ δόγμα δηλ. ποὺ πρεσβεύει ὅτι ὑπάρχουν δηλαδὴ δύο στοιχεῖα διάφορα στὸν κόσμον, ἡ ὕλη καὶ τὸ πνεῦμα, δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁδὸς ἀπ' αὐτὴν ποὺ ἐχάραξεν ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἐσυστηματοποίησεν μὲ μεγαλυτέραν συνέπειαν ὁ Κάντ. Κατ' ἀνάγκην δὲ τότε θὰ δώσωμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ πνεῦμα καὶ θὰ ὀνομάσωμεν ἐλευθερίαν ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν νίκην τοῦ πνεύματος, ποὺ ἔρχεται μέσα εἰς τὴν καθαρότητά του νὰ διαμορφώσῃ μὲ τὰ μέτρα του τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν ἀμορφίαν τοῦ ὕλικου κόσμου.

Τονίζω, ὁ λόγος μέσα εἰς τὴν καθαρότητά του, διότι μόνον αὐτὸς ἔχει τὸ προνόμιον νὰ μένῃ πάντα ὁ ἴδιος, αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος, οὕτως ὥστε μόνον αὐτὸς, μὲ τὴν γενικότητα καὶ τὴν καθολικότητα ποὺ διαθέτει, θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στηρίγμα καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν. Ἄν ἠθέλαμε νὰ λάβωμεν τὸ συναίσθημα ὡς βάσιν τοῦ ἠθικοῦ βίου καὶ ὅχι ἀπλῶς συνακόλουθον, ἠθέλαμεν ἐκπέσει πάλιν εἰς τὴν

ἀναρχίαν καὶ εἰς τὸν ὑποκειμενισμόν, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἓν κοινὸν μέτρον διὰ νὰ σταθμίσωμεν τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, διότι τὸ συναίσθημα εἶναι ἀπὸ μόνον του ρευστὸν καὶ διαφέρει ἀπὸ τῆς μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀκόμῃ.

Ἄν πάλιν ἠθέλαμεν πρὸς στιγμὴν πιστεύσῃ εἰς ἓνα μηχανικὸν ὑλιστικὸν ἔθισμόν πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀρνηθῶμεν καὶ ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀνθρώπου πᾶν ἀξιολογικὸν περιεχόμενον, καὶ νὰ τὴν τοποθετήσωμεν ἐντὸς τῶν στενῶν πλαισίων μιᾶς σειρᾶς ὑλιστικῶν αἰτιατῶν.

Ἐγὼ ἀρνοῦμαι μίαν τοιαύτην ἄποψιν, ἣ ὁποία θὰ ἐτοποθέτει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ βιολογικοῦ εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν πνευματικόν. Ἐχει συνείδησιν τῆς ἐλευθερίας του, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς ἀγωνίζεται διὰ τὴν ὁλοκλήρωσίν της. Συμβαίνει πλειστάκις ὕστερα ἀπὸ μίαν βιαίαν ἐσωτερικὴν σύγκρουσιν νὰ προκρίνῃ ὁ ἄνθρωπος ἓνα ἔντιμον θάνατόν του ἀπὸ μίαν ἄτιμον ζωὴν καὶ νὰ θυσιάσῃ εἰς ἓνα ἀνώτερον ἰδανικὸν τὴν ἐγκόσμιον θητείαν του.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ἀναγκαιοκρατία μὲ τὴν παντοκρατίαν τῶν ἐνστίκτων ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ μίαν ἀπάντησιν. Τὶ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν τοιαύτην χει-

ρονομίαν; Τὸ ζωϊκὸν βασίλειον ἀγνοεῖ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας καὶ οὐδέποτε ἀποτινάσσει τὴν προστασίαν ποῦ τοῦ προσφέρουν τὰ ἔνστικτα τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἶδους. Δὲν ἔχει συναίσθησιν τῆς εὐθύνης του, τοῦ εἶναι ἄγνωστη ἡ συντριβὴ τῆς μετανοίας καὶ ὁ ἠθικὸς σπαραγμός, ἀλλ' οὔτε καὶ αἰσθάνεται ἄλλην ἱκανοποίησιν, ἐκτὸς ἐκείνης ποῦ τοῦ προσφέρουν τὰ ἔνστικτα καὶ μόνον ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ὑπέροχον διάνοιάν του, ἣ ὁποία τείνει νὰ ἀποκαλύψῃ ὅλα τὰ μυστικά τῆς θείας προνοίας, ἀποτελεῖ ἐξάίρεσιν.

Ὁ Τεκτονισμὸς δίδει πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὁπαδοὺς του. Δὲν ἐπιθυμεῖ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ δεσμεύσῃ τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζωμεν ὅτι καὶ οὗτος ἀκολουθεῖ τὴν θεωρίαν τῆς αὐτονομίας τῆς βουλήσεως, ὡς τοῦτο καταδεικνύεται ἐκ τῶν ὁρισμῶν ποῦ δίδει περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς. Καὶ τὴν μὲν ἐλευθερίαν παρουσιάζει ὡς δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πρᾶττειν ἢ τοῦ μὴ πράττειν συμφῶνως πρὸς τὴν ἰδίαν θέλησιν, τὴν δὲ ἀρετὴν ὡς δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πρᾶττειν τὸ καλὸν ἀπολύτως. Ἐχων δ' ὑπ' ὄψιν του ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀντίδρασιν ἣ ὁποία πρᾶττεται ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τὰς τάσεις τῆς σαρκὸς καὶ ἀφ' ἐτέρου τὴν ἐπιρ-

ροήν τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ ἡ γνῶσις, καλεῖ ἡμᾶς ὅπως συνερχώμεθα ἐνταῦθα διὰ νὰ χαλιναγωγήσωμεν τὰ πάθη μας καὶ οὕτω ἀπερίσπαστοι νὰ χαλιναγωγήσωμεν, ἀναζητήσωμεν καὶ ἀνεύρωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἔχοντες πρὸς καθοδήγησίν μας τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας πρεσβεύει οὗτος καὶ νὰ ἐπιτελέσωμεν ἔργα ἀρετῆς καὶ προόδου, συντελοῦντες καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν τε-

λειοποιήσιν ἡμῶν τῶν ιδίων καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, διὰ νὰ ἔλθῃ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν εἰς τὸν κόσμον νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἄνθρωπος χωρὶς ἀξίαν καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, θρησκευματος γένους ἢ καταγωγῆς ἓνα αἶσθημα ἀδελφωσύνης καὶ εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ νὰ βασιλεύσῃ εἰς ὁλόκληρον τὴν Οἰκουμένην.

ΒΑΣ. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

‘Ο Μίθρας καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Μίθρα

‘Ο Μίθρας εἶναι ἓνας πανάρχαιος θεός, ποὺ λατρεύονταν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ πρόγονοι τῶν Περσῶν ἦταν κοινοὶ μὲ τοὺς προγόνους τῶν Ἰνδῶν.

Εἰς τὶς Βέδες καὶ τὴν Ζέντ Ἀβέστα οἱ ὕμνοι μνημόνευαν τὸ ὄνομά του καί, παρὰ τὶς διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο θεολογικῶν συστημάτων ποὺ ἐξέφραζαν τὰ ἱερὰ αὐτὰ βιβλία, ὁ Μίθρας τῶν Ἰνδῶν καὶ ὁ Μίθρας τῶν Περσῶν ἔχουν διατηρήσει τόσα πολλὰ ὅμοια σημεῖα, ποὺ δὲν μένει καμμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴν κοινὴ τους προέλευση.

Καὶ οἱ δύο θρησκεῖες τὸν θεωροῦσαν σὰν Θεὸ τοῦ φωτός καὶ ἐχθρὸ τοῦ ψεύδους.

Εἰς τὴν Ζέντ Ἀβέστα εἶναι ὁ φορέας τοῦ οὐρανοῦ φωτός, καὶ οὐράνιος σύζυγος τῆς γονίμου γῆς, ποὺ μεσάζει συμβιβαστικὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων στοιχείων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν дуαρχία τοῦ Ζωροαστρισμοῦ.

Ἐμφανίζεται πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ Ἠλίου στὶς βραχῶδεις κορυφὰς τῶν βουνῶν καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα διασχίζει τὸ στερέωμα μέσα στὸ ἄρμα του, ποὺ τὸ σέρνουν τέσσαρα ἄ-

σπρα ἄλογα. Ὅταν ἔρθῃ ἡ νύκτα ἐξακολουθεῖ νὰ φωτίζει τὴν γῆ μὲ ἓνα ἄμυδρὸ φῶς.

Εἰς τὸ Δ΄ μέρος τῆς Ζέντ Ἀβέστα ὑπάρχει ὕμνος ποὺ ἀναφέρεται στὸν Μίθρα καὶ ἐκεῖ, μεταξὺ ἄλλων, λέει καὶ τὰ ἑξῆς: «‘Ο ἀκοίμητος Μίθρας ἔχει 1000 αὐτιά καὶ 1000 μάτια, ἀκούει ὅλα, βλέπει ὅλα, γνωρίζει ὅλα καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ» (πρβλ. μὲ Ἀργον).

Τὸν ἐπικαλοῦσαν στοὺς ὅρκους καὶ στὴν ἐκπλήρωση συμφωνιῶν καὶ ἦταν ὁ τιμωρὸς τῶν ἐπιόρκων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ μαχητικοῦ χαρακτῆρα του, σὰν ἐχθρὸς τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, γίνεται θεὸς τῶν στρατιωτῶν.

‘Ο Μίθρας εἶναι ὁ ἀφέντης τῆς γῆς, ποὺ τὴν κάνει γόνιμη καὶ εἶναι ἡ ἀγαθοεργὴ θεότητα ποὺ φέρει τὴν γαλήνη τῆς συνειδήσεως, μαζὶ μὲ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἁρμονία μεταξὺ ἐκείνων ποὺ τὸν λατρεύουν.

Πολεμάει ἀδιάκοπα τὰ πνεύματα τοῦ κακοῦ καὶ ἀπὸ τὴν κατοικία του στοὺς οὐρανοὺς ἀνακαλύπτει τοὺς ἐχθροὺς του καὶ τοὺς καταστρέφει, ἐνῶ συγχρόνως εἶναι πιστὸς καὶ δυνατὸς σύμμαχος τῶν πιστῶν στίς

πολεμικές τους επιχειρήσεις, κάνοντας τὰ ὅπλα τῶν ἐχθρῶν νὰ ἀστοχοῦν, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι τὴ νίκη σὲ ἐκείνους ποὺ πιστεύουν στὸ καλὸ, ποὺ τὸν τιμοῦν καὶ ποὺ τοῦ προσφέρουν σπονδές (ἀπὸ τὴν Ζέντ 'Αβέστα).

Τὸ 'Υπέρτατο "Ὀν, μέσω τοῦ Μίθρα, καταστρέφει τοὺς δαίμονες καὶ ἀκόμη καὶ ὁ 'Αχριμάν, τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ, τρέμει μπροστὰ στὸν Μίθρα.

'Ο 'Αριμάν ἢ 'Αχριμάν στὴν Ζωροαστρικὴ θρησκεία ἦταν τὸ στοιχεῖο τοῦ κακοῦ, ποὺ ἦταν ἀντίθετο στὸ στοιχεῖο τοῦ καλοῦ τοῦ 'Ωρομάσδη. 'Ο 'Αριμάν κατοικεῖ στὸ σκοτάδι καὶ εἶναι ἐπὶ κεφαλῇ τῆς στρατιᾶς τῶν ντέβα (τῶν δαιμόνων ποὺ εἶναι ἀντίπαλοι τῶν 'Αμισασπέντ = ἀθάνατοι, ἅγιοι). Οἱ 'Αμισασπέντ εἶναι ἕξη ἀφηρημένα πνεύματα, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς εἶναι ὁ 'Αχούρα Μάσδα ἢ 'Ωρομάσδης. Τὰ πνεύματα αὐτὰ προστατεύουν τὰ οἰκιακὰ ζῶα, τὸ πῦρ, τὰ μέταλλα, τὴν γῆ, τὰ νερά καὶ τὰ φυτὰ. Εἰς αὐτὰ τὰ πνεύματα ἦταν ἀφιερωμένοι ὀρισμένοι μῆνες, ὀρισμένες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος καὶ ὀρισμένα ἄνθη.

'Ο Μίθρας υἱοθετήθηκε στὸ θεολογικὸ σύστημα τοῦ Ζωροαστρισμοῦ, ὅπου πῆρε μιά θέσι στὴ θεία ἱεραρχία καὶ ἐγινε παντοδύναμος καὶ πανένδοξος.

Παράλληλη μὲ τὴν λατρεία τοῦ Μίθρα ἦταν καὶ ἡ λατρεία

τῆς 'Αναχίτα = ἄσπιλος. 'Η 'Ελληνικὴ τῆς ὀνομασία ἦτον 'Αναίτις. Στὴν ἀρχαία Περσικὴ θρησκεία ἦταν θεὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς γονιμότητος.

'Ἦταν δισυπόστατος, ἔχοντας ἄλλοτε μὲν τὴ μορφὴ ἀσπίλου παρθένου καὶ ἄλλοτε μεγάλης ἐταίρας. 'Αποτελοῦσε μία ἀπὸ τὶς μορφές τῆς μεγάλης θεότητος, ἡ ὁποία ἀπαντᾶται σὲ ὅλες τὶς 'Ανατολικές θρησκείες τῆς ἀρχαιότητος.

'Ο 'Αρταξέρξης εἶχε στήσει ἀγάλματα τῆς θεᾶς 'Αναχίτα στὶς διάφορες πρωτεύουσες, ὅπως στὴν Βαβυλῶνα, στὴν Δαμασκό, στὶς Σάρδεις, στὰ Σοῦσα, στὰ 'Εκβάτανα, στὴν Περσέπολι.

Κατὰ τὴν ἀκμὴ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας ἡ θρησκεία τοῦ αὐτοκράτορα καὶ ὀλόκληρης τῆς ἀριστοκρατίας, ποὺ τὸν βοήθοῦσε στὴν διοίκησι τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας, δὲν περιορίζονταν μόνο στὶς λίγες Περσικὲς ἐπαρχίες, ἀλλὰ εἶχε ἐπεκταθεῖ καὶ στὴν ὑπόλοιπη χώρα.

Στὴν Βαβυλῶνα, ποὺ ἦταν καὶ ἡ χειμερινὴ κατοικία τῶν βασιλέων, ἦταν ἡ ἔδρα ἑνὸς πολυἀριθμοῦ ἱερατείου, τῶν Μάγων, οἱ ὁποῖοι προΐσταντο τῶν ἄλλων ἱερέων.

'Ο αὐτοκράτωρ εἶχε δώσει στὸν κλῆρο γενικὰ μεγάλα πρόνομια, παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ὁ κλῆρος βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ πανίσχυρου ἱερατείου τῶν «Μάγων»

Ἡ πλούσια θεολογία τῶν Χαλδαίων ὑπερεῖχε ἀπὸ τὴν πρωτόγονη Μασδαϊκὴ θρησκεία, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδισε τὶς δύο αὐτὲς θρησκείες νὰ συγχωνευθοῦν, καὶ ἔτσι ἡ Ἀναχίτα ἐξισώθηκε μὲ τὴν ISH-TAR ποὺ ἦταν προστάτις τοῦ πλανήτη Ἀφροδίτη καὶ ὁ Μίθρας ἐγίνε ὁ ἥλιος.

Σὲ ἐπιγραφὰς τοῦ Ἀρταξέρξη ἐπικαλεῖται μόνον ὁ Μίθρας μὲ τὴν Ἀναχίτα καὶ ἦταν ὁ προστάτης τῶν Βασιλέων, ποὺ τοὺς ἔφερνε τὴ νίκη. Οἱ εὐγενεῖς ἀκολουθοῦσαν τὸ παράδειγμα τῶν βασιλέων καὶ τὰ διάφορα θεοφόρα ὀνόματα εἶναι μιὰ ἔνδειξις τοῦ γενικοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν θεὸ αὐτό: Μιθρόδοτος, Μιθρόφιλος, Μιθροκλής, Μιθριδάτης κλπ.

Ἡ Μιθραϊκὴ θρησκεία ἦταν θρησκεία στρατιωτῶν καὶ αὐτὸ πιθανὸν εἶναι ἕνας λόγος ποὺ ὁ βαθμὸς αὐτὸς εἶχε δοθῇ σὲ μιὰ κατηγορία μεμνημένων.

Οἱ θρησκείες ποὺ ἀναφάνθηκαν στοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, τῆς Κυβέλης, τοῦ Ἄπτιος, τῆς Ἰσιδας ὅπως καὶ τοῦ Μίθρα, ποὺ ἦταν πολὺ παλαιότερη, ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζονται μυστηριακὲς καὶ στίς μυστηριακὲς αὐτὲς θρησκείες ἀναβιοῦν πανάρχαιες παραστάσεις ποὺ συνδέονται μὲ τὰ φαινόμενα τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ χειμῶνα καὶ τοῦ θέρους, τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καὶ

ποὺ ὑπόσχονται ἢ προσδοκοῦν ἐξασφάλιση σωτηρίας καὶ ἀθανασίας.

Τὰ Μιθραϊκὰ μυστήρια ἔχουν ἔντονη τὴν ἐπίδραση τῆς πρωτόγονης μασδαϊκῆς θρησκείας, ποὺ τὴν διέπει ἡ ἀρχὴ τῆς δυαρχίας καὶ ἀντιπαραβάλλει δύο ἀρχές, τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν Ὠρομάσδη καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ πονηροῦ, ποὺ ἐκπροσωπεῖ ὁ Ἀχριμάν.

Μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο θεοτήτων γίνεται ἕνας ἀδιάκοπος ἀγὼν, τοῦ ὁποῖου σύμβολα εἶναι τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος. Ἡ περσικὴ ἐσχατολογία μᾶς λέει ὅτι ὁ ἀγὼνας αὐτὸς θὰ τελειώσῃ μὲ τὴν συντέλεια τῶν αἰώνων καὶ μὲ τὴν τελικὴ νίκη τοῦ φωτὸς πᾶν ὁ σκότος, δηλ. τοῦ ἀγαθοῦ πᾶν ὁ πονηρὸς. Πρὶν ἀπὸ τὴ νίκη θὰ προηγηθῇ κρίσις καὶ ἀνάστασις νεκρῶν.

Οἱ σχέσεις μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως δημιούργησαν τοὺς ἐξωτερικοὺς λόγους γιὰ τὴν αἰφνίδια καὶ γρήγορη διάδοση τῶν μυστηρίων τοῦ Μίθρα στὴ Δύση.

Τὰ Μιθραϊκὰ μνημεῖα ἀφθονοῦν ἀπὸ τὶς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι καὶ τὰ ὄρεινά τῆς Σκωτίας καὶ τὰ ἄκρα τῆς ἐρήμου τῆς Σαχάρας. Στὰ βόρεια τῆς Φραγκφούρτης βρέθηκαν 3 Μιθραϊκοὶ ναοί, καθὼς ἐπίσης καὶ κοντὰ στὴν Βασιλεῖα (Ἑλβετία), στὴ Βόννη καὶ στὴν

Κολωνία, όπου βρέθηκαν σειρά από Μιθραϊκά μνημεῖα, πού μᾶς πείθουν πόσον εἶχε ἐξαπλωθεῖ ἡ ἐπίδραση τοῦ Μιθραϊσμοῦ. Οἱ ἐσωτερικοὶ λόγοι γιὰ τὴν διάδοση τοῦ Μιθραϊσμοῦ δὲν εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ θεῶν, γιατί αὐτὴ δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Ἡ μεγάλη δύναμη τοῦ Μιθραϊσμοῦ μᾶλλον συνίσταται στὴν δυαρχία πού ὁδηγεῖ στὴν αὐστηρὴ ἠθική, στὴν τελικὴ προσδοκία καὶ τὴν μεγάλη τάση πρὸς τὸν μονοθεϊσμό, τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ προσδίνουν στὰ μυστήρια τοῦ Μίθρα ἓνα ἰδιότυπο θέλγητρο. Ἐπεξετάθηκαν βαθμηδόν στὴν Εὐρώπη καὶ διατηρήθηκαν ἐκεῖ μέχρι τὸν 4ον αἰῶνα μ.Χ. Ὁ KING γράφει ὅτι καὶ μετὰ τὸν 4ον αἰῶνα ὁ Μιθραϊσμός διατηρήθηκε σάν μόνιμη παράδοση στὶς διάφορες μυστικὲς ἐταιρίες τοῦ Μεσαίωνα.

Οἱ πηγές γύρω ἀπὸ τὰ Μιθραϊκά μυστήρια δυστυχῶς εἶναι πολὺ λίγες. Πληροφορίες μᾶς δίνουν ὁ Πορφύριος, ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ μερικοὶ ἄλλοι, καὶ ὅπως εἶναι φυσικὸ ἔχουμε μιά πολὺ ἀμυδρὴ ἰδέα γι' αὐτά.

Βαρβαρικὲς λέξεις, ἀκατάληπτες γιὰ τοὺς ἀμύητους, ἦταν διασκορπισμένες στὰ διάφορα ἱερά κείμενα καὶ ἐτόνωναν τὸν σεβασμὸ τῶν πιστῶν.

Οἱ Μάγοι (τὰ μέλη τοῦ ἱερατείου τῶν Περσῶν) εἶχαν ἓνα

μεγάλον σεβασμὸ πρὸς τὶς παραδόσεις τῆς λατρείας των καὶ ὁ σεβασμὸς αὐτὸς διατηρήθηκε ἀμετάβλητος καὶ ἀπὸ τοὺς Λατίνους διαδόχους των.

Πρὶν ὅμως προχωρήσωμε στὴν περιγραφή τῶν μυστηρίων τοῦ Μίθρα ἃς ρίξωμε ἓνα πολὺ γρήγορον βλέμμα στοὺς μύθους τῶν γύρω, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους περιστρέφονται τὰ μυστήριά του.

Κατὰ τὴν θεολογίαν τῶν Μάγων τὸ φῶς πού καταυγάζει ἀπὸ τὸν οὐράνιον θόλον εἶναι ὁ Ἴδιος ὁ Μίθρας. Στὴν μυθολογίαν ὁ οὐράνιος θόλος συμβολίζεται ἀπὸ ἓνα βράχο καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα του ἀναπηδᾷ ὁ Μίθρας, γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάστηκε «Θεὸς ἐκ πέτρας».

Ὁ Μίθρας γεννιέται κοντὰ στὶς ὄχθες ἑνὸς ποταμοῦ ἢ κάτω ἀπὸ τὴν σκιά ἑνὸς δένδρου, παριστάνεται δὲ φορῶντας φρυγικὸ σκουφο καὶ κρατῶντας στὰ χέρια του ἓνα μαχαίρι καὶ μία δᾶδα.

Οἱ ποιμένες ἦσαν οἱ μόνοι θεαταὶ στὴν γέννηση τοῦ Μίθρα, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀρχίζει ἓναν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Ἥλιου, τὸν ὁποῖον καὶ νικᾷ, τὸν κάνει σύμμαχόν του, καὶ ὁ Ἥλιος τὸν στεφανώνει σὰ νικητὴ.

Ἡ πάλη πρὸς τὸν ταῦρον ἀκολουθεῖ τὴν πάλη πρὸς τὸν Ἥλιο.

Ὁ Ταῦρος εἶναι τὸ πρῶτον κατασκεύασμα τοῦ Ὀρομάσδη καὶ ἡ σημαντικὴ θέσις του στὴ

μυθολογία ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν μεγάλη χρησιμότητα τοῦ ταύρου στοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ ταῦρος συλλαμβάνεται ἀπὸ τὸν Μίθρα μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἡλίου καὶ μεταφέρεται σὲ ἓνα σπήλαιο ἀπὸ τὸ ὁποῖον δραπετεύει. Ὁ ἥλιος μὲ τὸν κόρακα ἀναγγέλει στὸν Μίθρα τὴν δραπετεύση τοῦ ταύρου. Ὁ Μίθρας συλλαμβάνει πάλι τὸν ταῦρο καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἡλίου τὸν θανατώνει.

Ἀπὸ τὸ σῶμα τώρα τοῦ ταύρου γεννιοῦνται τὰ φυτὰ (ὅπως εἰς τὴν τέχνη ἢ οὐρὰ τοῦ ταύρου καταλήγει μὲ στάχυ), παρὰ τὶς προσπάθειες τῶν ζώων τοῦ πονηροῦ (τοῦ σκορπιοῦ καὶ τοῦ ὄφεως). Ἡ σελήνη συλλέγει τὸ σπέρμα τοῦ ταύρου γιὰ νὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτὸ τὰ διάφορα ζῶα τῆς γῆς. Ἡ ψυχὴ τοῦ ταύρου ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό, ὅπου καὶ παραμένει σὰν θεότητα καὶ προστατεύει τὶς ἀγέλες.

Ὅμως ὁ Ἀχριμάν, φέροντας βαρέως τὴ δημιουργία, ἀποφασίζει νὰ καταστρέψει τὸ ἀνθρώπινο γένος, τοῦ ὁποῖου φύλακας καὶ προστάτης εἶχε ὀρισθῇ ὁ Μίθρας.

Ὁ Ἀχριμάν ἐξαπολύει ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων πολλὰς πληγὰς, μὲ πρώτη τὴν ξηρασία. Ὁ Μίθρας ὅμως προμηθεύει νερὸ στὸ ἀνθρώπινο γένος, τρυπώντας μὲ βέλος τὴν πέτρα (ὁ οὐράνιος τοξότης).

Σὰν δευτέρη πληγὴ ὁ Ἀχριμάν φέρνει τὸν κατακλυσμό, ὁ

Μίθρας ὅμως, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἡλίου, ἐξουδετερώνει αὐτὴ τὴν πληγή, συμβουλεύοντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ ναυπηγήσουν πλοῖο, μὲ τὸ ὁποῖο σῶζονται.

Ὁ Μίθρας τέλος σώζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὴν τρίτη πληγὴ τῆς φωτιᾶς, τὴν ὁποία ὁ θεὸς τοῦ πονηροῦ ἔχει ρίξει στὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ἔτσι οἱ ἀγῶνες τοῦ Μίθρα πάνω στὴν γῆ τελειώνουν.

Σὰν ἐπιστέγμασμα αὐτῶν τῶν ἀγώνων γίνεται μαζὺ μὲ τὸν ἥλιο ἓνα κοινὸ δεῖπνο καὶ σὰν ἀνάμνηση τοῦτου γίνεται μιὰ παραπλήσια τελετὴ στὰ Μιθραϊκὰ μυστήρια.

Στὴ Γιουγκοσλαυία ἀνεκαλύφθηκε ἓνα ἀνάγλυφο, στὸ ὁποῖο φαίνεται καθαρὰ ἡ τελετὴ τοῦ δεῖπνου.

Μετὰ τὸ δεῖπνο ἀκολουθεῖ θριαμβευτικὴ ἄνοδος στὸν οὐρανὸ μὲ τὸ ἄρμα τοῦ Ἠλίου.

Ὅλα αὐτὰ μᾶς δείχνουν τὴ μεγάλη θέσῃ ποὺ εἶχε ὁ ταυροκτόνος θεὸς στὴν Μιθραϊκὴ λατρεία. ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ζωῆς, ποὺ μετέχει στὴν θεία παντοδυναμία καὶ εἶναι ὁ συνεχιστὴς τοῦ ἀγῶνος ποὺ πιστεύεται ὅτι γίνεται στοὺς οὐρανούς μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ὁ Μίθρας εἶναι ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων τοῦ καλοῦ γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται καὶ ἀρχάγγελος. Ἡ πάλη αὐτὴ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ στοὺς οὐρανούς γίνεται καὶ

στην γῆ, στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὰ Μυστήρια τοῦ Μίθρα ἐν τῷ ἱερῷ σπήλαιο, ποῦ ἐσυμβόλιζε τὴ δημιουργία, ἐχρησίμευε γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν ὑποψηφίων. Μέσα στὸ σπήλαιο ὑπῆρχε ἕνας θρόνος γιὰ τὸν Πατέρα τῆς Δημιουργίας καὶ κοντὰ στὸ σημεῖο τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας. Τὸ βόρειο τμήμα τοῦ κόσμου ἦταν στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ θρόνου καὶ τὸ νότιο τμήμα στὸ ἀριστερὸ μέρος (Α. ΡΙΚΕ «Ἠθικὴ καὶ Δόγμα» σελ. 413).

Ὁ Πορφύριος ἀναφέρει ὅτι ὁ Μίθρας προῆδρευε στίς ἰσημερίες, κρατώντας ξίφος καὶ καθισμένος σὲ ταῦρο, ποῦ εἶναι τὸ συμβολικὸ ζῶο τῆς δημιουργίας.

Οἱ ἰσημερίες ἦσαν οἱ πύλες μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες περνοῦσαν οἱ ψυχές μεταξὺ τοῦ ἡμισφαιρίου τοῦ Φωτὸς καὶ τοῦ ἡμισφαιρίου τοῦ Σκότους.

Τὸ σπήλαιο ἐσυμβόλιζε ἐπίσης τίς ἑπτὰ πλανητικὲς σφαῖρες, μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες πρέπει νὰ περάσουν οἱ ψυχές κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ γιὰ νὰ ἐνσαρκωθοῦν στὴ Γῆ.

Ὁ Κέλσος μᾶς λέει ὅτι στὰ Μυστήρια τοῦ Μίθρα ἡ διάβαση αὐτὴ μέσα ἀπὸ τοὺς πλανῆτες ἐγίνονταν μὲ μιὰ κλίμακα ἀπὸ τὴ Γῆ στὸν Οὐρανό, χωρισμένη σὲ ἑπτὰ τμήματα, καθ' ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχε μιὰ πύλη. Στὴν κορυφὴ μιὰ ὄγδοη πύλη

ὁδηγοῦσε στοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρες.

Συμπληρώνει λέγοντας ὅτι ἡ πρώτη πύλη ἦταν τοῦ Κρόνου ἀπὸ μόλυβδο, ἡ δευτέρη τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ λευκοσίδηρο, ἡ τρίτη τοῦ Δία ἀπὸ ὀρείχαλκο, ἡ τέταρτη τοῦ Ἑρμῆ ἀπὸ σίδηρο, ἡ πέμπτη τοῦ Ἄρη ἀπὸ χαλκό, ἡ ἕκτη τῆς Σελήνης ἀπὸ ἄργυρο καὶ ἡ ἑβδομὴ τοῦ Ἥλιου ἀπὸ χρυσό.

Ὁ Πορφύριος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὑπῆρχε σχέσις μεταξὺ τῆς ἱερῆς ἐπιστήμης τῶν μυστηρίων καὶ τῆς ἀρχαίας ἀστρολογίας καὶ ὅτι τὰ μυστήρια ἐδίδασκαν στὸν ὑποψήφιο, μὲ τὴν βοήθεια τῶν συμβόλων, ὅτι ἀόρατες καὶ πανίσχυρες δυνάμεις κινοῦν τὸ σύμπαν.

Στὰ μυστήρια τοῦ Μίθρα θρηνοῦσαν τὸν θάνατο τοῦ θεοῦ καὶ ἡ ἀνάστασή του ἐορτάζονταν μὲ ἐκδηλώσεις μεγάλης χαρᾶς. Στίς 25 Δεκεμβρίου ἢ τὴν ὀγδοὴ ἡμέρα πρὶν ἀπὸ τίς καλὲνδες τοῦ Ἰανουαρίου ἐορτάζονταν ἡ γέννησή του. Ὅλοι ξέρομε ὅτι κατὰ τὴν μεγαλύτερη νύκτα τοῦ χρόνου δηλ. 22-24 Δεκεμβρίου στὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο γεννήθηκαν ὅλοι οἱ σωτῆρες τῆς ἀνθρωπότητας, ἡ δὲ ἡμέρα αὐτὴ ἦτον ἡ μεγάλη ἐορτὴ στὴν θρησκεία τῶν Μάγων.

Ἀνάλογα μὲ τοὺς μύθους καὶ τὴ θεολογία τοῦ Μίθρα εἶ-

ναι καὶ τὰ μυστήριά του. Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ γνώσεις πάνω σ' αὐτὰ εἶναι πολὺ ἀτελεῖς καὶ δὲν ἔχει διασωθῇ τίποτε ἀπὸ τὰ τυπικὰ τῆς μυήσεως ἢ τῶν ἑορτῶν.

Πολλὰ ἔχουν λεχθῇ κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεώτερους χρόνους σὲ μιὰ προσπάθεια ἐρεύνης αὐτῶν τῶν μυστηρίων. Οἱ διάφοροι ἐρευνῶνται πιστεύουν ὅτι κάποια σχέση ὑπάρχει μεταξὺ τῶν μυστηρίων καὶ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, ἀπὸ τὴν ἔντονη ἐπίδραση τῆς ἀστρολογίας πάνω στὸν Μιθραϊσμό.

Καθὼς ἀνεβαίνωμε τοὺς αἰῶνες, πρὸς τὴν προϊστορικὴ περίοδο, ὁδηγούμεθα στὸ συμπέρασμα ὅτι θὰ πρόκειται γιὰ κατάλοιπα τῶν πρωτογενῶν θρησκειῶν, ἰδιαίτερα δὲ τοῦ τοτεμισμού, ὅπου γίνεται ἀναφορὰ στὴν ταύτιση τοῦ μύστου μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴ μορφή τοῦ θεοῦ.

Τὰ ὀνόματα τῆς ἄρκτου, τοῦ πώλου, τοῦ ταύρου καὶ ἄλλα παρόμοια συναντῶνται σὲ διάφορες θρησκευτικὲς τελετὲς καὶ μυθολογίες στὴν Ἑλλάδα (αἱ ἄρκτοι τῆς Βραυρῶνος), στὴν Ἑγγυς Ἀνατολή καὶ ἀλλοῦ.

Στὸ πάνθεο τῶν Αἰγυπτιακῶν θεοτήτων συναντοῦμε πολλὰ θεότητες ποὺ ἔχουν κεφαλὲς ἀπὸ τὸ ζωικὸ βασίλειο. Ὁ Λεοντοκέφαλος Κρόνος, ποὺ εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Χρό-

νου, ὑποκατέστησε τοὺς λέοντες ποὺ ἐλάτρευαν οἱ πρόδρομοι τῶν Μιθραϊστῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ προσωπεῖα, ποὺ φοροῦσαν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὶς διάφορες μυστηριακὲς τελετὲς, ἦταν ὑποκατάστατα τῶν δερμάτων τῶν ζώων ποὺ φοροῦσαν οἱ βάρβαροι πρόγονοί των, πιστεύοντας ἔτσι ὅτι ἔρχονταν σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὰ τερατόμορφα εἶδωλα ποὺ ἐλάτρευαν.

Ἀπὸ ἓνα κείμενο τοῦ Ἁγ. Ἰερωνύμου πληροφορούμεθα ὅτι ὑπῆρχαν ἑπτὰ βαθμοὶ μυήσεως καὶ ὅτι ὁ ὑποψήφιος ἔπαιρνε διαδοχικὰ τὰ ἐξῆς ὀνόματα ἢ «βαθμούς»: Κόραξ, κρύφιος, στρατιώτης, λέων, Πέρσης, ἡλιόδρομος, πατήρ.

Οἱ περίεργες αὐτὲς ὀνομασίαι δὲν ἦταν τυχαῖες, γιατί σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις, οἱ συμμετέχοντες στὶς τελετὲς μυήσεως, φοροῦσαν χιτῶνες καὶ προσωπίδες ἀντίστοιχες πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων βαθμῶν.

Στὴ Γιουγκοσλαβία ἀνεσκάφη ἓνα ἀνάγλυφο, ὅπου φαίνονται καθαρὰ τὰ πρόσωπα νὰ φοροῦν ὀλόκληρη κεφαλὴ ζώου, στρατιώτη καὶ Πέρση.

Οἱ ἑπτὰ βαθμοὶ μυήσεως, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ περάσῃ ὁ ὑποψήφιος, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ σοφία καὶ ἀγνότητα, ταυτίζονται μὲ τὶς ἑπτὰ πλανητικὲς σφαῖρες, ποὺ ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ περάσῃ γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν κατοικία τῶν εὐλογημένων.

Τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων βαθμῶν ἔχουν σχέση με τὸν μύθο ἢ τὶς ἰδιότητες τοῦ Μίθρα καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθοῦν σχετικά εὐκολα. Γιά τὸν βαθμὸ τοῦ κόρακος ξέρουμε ἀπὸ τὴν μυθολογία ὅτι ἦταν ὑπηρετὴς τοῦ ἡλίου.

Ὁ κρύφιος ὀνομάζεται ἔτσι γιατί, κατὰ τὸν Τερτυλλιανό, εἶχε κάλυμμα στὸ κεφάλι καὶ ἦταν ἀθέατος στοὺς παρισταμένους. Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ προσώπου του ἐγίνετο σὲ ἰδιαίτερη σοβαρὴ καὶ ἱεροπρεπῆ τελετῇ. Ὁ 3ος βαθμὸς τοῦ στρατιώτου ἐπῆρε τὸ ὄνομα πιθανὸν ἐπειδὴ ὁ Μίθρας ἦταν πολεμικὸς θεός.

Ὅσοι εἶχαν τὸν 4ο βαθμὸ τοῦ Λέοντος φοροῦσαν δέρμα λέοντος καὶ ἀργότερα προσωπεῖο με κεφαλὴ λέοντος καί, κατὰ τὸν Αὐγουστῖνο, ὅσοι εἶχαν αὐτὸν τὸν βαθμὸ, ἐμιμοῦντο κατὰ τὶς διάφορες τελετὰς τοὺς βρυχυθμοὺς τῶν λεόντων, καὶ ὅσοι εἶχαν τὸν βαθμὸ τοῦ κόρακος εἶχαν στὰ χέρια των πτέρυγες, τὶς ὁποῖες κουνοῦσαν καὶ ἐμιμοῦντο συγχρόνως τοὺς κρωγμοὺς τῶν κοράκων.

Οἱ 7 βαθμοὶ διεκρίνοντο σὲ δύο κατηγορίες. Ἡ πρώτη περιελάμβανε τοὺς τρεῖς πρῶτους βαθμοὺς καὶ ἡ δεύτερη τοὺς ὑπολοίπους τέσσερις, πού ἀποτελοῦσαν τοὺς πραγματικοὺς βαθμοὺς καὶ λέγονταν «μετέχοντες». Ὁ δὲ 4ος βαθμὸς τοῦ «Λέοντος» φαίνεται ὅτι ἦταν κάπως σημαντικὸς, γιατί ἀναφέ-

ρεται συχνότερα ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλον βαθμὸ.

Ὁ στρατιώτης ἦταν μέλος τοῦ Ἱεροῦ Στρατοῦ τοῦ ἀκατανίκητου Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν μυθολογία, κατηύθυνε τὸν πόλεμο κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ.

Τὸ ἔθιμο τῆς Ἀνατολῆς, νὰ φοροῦν τὸν φρύγιο σκουῖφο, καθιερώθηκε καὶ στὸν Μίθραν, ὁ ὁποῖος εἶχε ταυτισθῇ με τὸν ἥλιο, οἱ ὑπηρετὰι τοῦ ὁποῖου ὀνομάζονταν «ἡλιοδρόμοι».

Ἀπὸ κάποιο κείμενο τοῦ Πορφυρίου βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτοὶ πού εἶχαν τοὺς τρεῖς πρῶτους βαθμοὺς δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς στὰ μυστήρια.

Τέλος στὴν κορυφῇ τῆς ἱεραρχίας ἦσαν οἱ πατέρες, πού προΐσταντο στὶς ἱερὲς τελετὰς. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πατέρων εἶχε τὸ ὄνομα «Πατὴρ Πατέρων» καὶ στὰ Λατινικὰ «Pater Patrum», γιὰ νὰ δοθῇ ἔτσι ἐπίσημος ἱερατικὸς τίτλος σὲ τάγμα πού εἶχε γίνῃ Ρωμαϊκὸ.

Ὁ τίτλος αὐτὸς ἦταν ἰσόβιος καὶ διατηροῦσε μέχρι θανάτου τὴν διεύθυνση τοῦ λατρευτικοῦ τάγματος. Τὸ ὄνομα «Πατὴρ» εἶχε δοθῇ γιὰ νὰ δείξουν τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη πού εἶχαν τὰ μέλη στὸν Πατέρα καὶ μετὰξὺ τους ἀπεκαλοῦντο ἀδελφοί, γιατί ἔπρεπε νὰ τοὺς διακρίνῃ ἀμοιβαία ἀγάπη.

Στοὺς μικροὺς βαθμοὺς ἐγίνοντο δεκτὰ καὶ παιδιά, ἀλλὰ

δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν οἱ μικροὶ αὐτοὶ νεόφυτοι παρέμεναν σὲ κανένα βαθμὸ γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα.

Οἱ «Πατέρες» ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἔκριναν καὶ ἀπεφάσιζαν πότε ὁ ὑποψήφιος ἦταν ἔτοιμος νὰ μνηθῇ σὲ ἀνώτερο βαθμὸ.

Ἡ τελετὴ τῆς μυήσεως εἶχε τὴ μορφή ἱεροῦ μυστηρίου, λόγῳ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὄρκου ποὺ ἔδινε ὁ ὑποψήφιος καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν ὄρκο ποὺ ἔδιναν οἱ στρατολογούμενοι στὸ στρατό. Ὁ ὑποψήφιος ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωση νὰ μὴν ἀποκαλύψει σὲ κανέναν τίποτε ἀπ' ὅ,τι ἄκουε ἢ ἔβλεπε. Ὅταν ὁ ὑποψήφιος ἔπαιρνε τὸ βαθμὸ τοῦ «στρατιώτου» ἔπαιρνε ἓνα στέμμα πάνω σὲ ξίφος, τὸ ὁποῖον ὁ ὑποψήφιος ἀπωθοῦσε μὲ τὸ χέρι του λέγοντας ὅτι ὁ Μίθρας εἶναι τὸ μόνον στέμμα του.

Ὁ «στρατιώτης» ποτὲ δὲν φοροῦσε στέμμα, ἔστω καὶ ἂν τοῦ εἶχε ἀπονεμηθῇ σὰν στρατιωτικὴ τιμὴ, λέγοντας σ' αὐτὸν ποὺ τοῦ ἀπένειμε τὸ στέμμα ὅτι αὐτὸ ἀνήκει στὸν θεό του, δηλ. στὸν ἀήττητο θεό.

Οἱ διάφοροι νεόφυτοι περνοῦσαν ἀπὸ ἐπανειλημμένες καθάρσεις οἱ ὁποῖες, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ, ἐκυμαίνονταν μεταξὺ ἑνὸς ἀπλοῦ ραντίσματος μέχρι ὀλόκληρου βαπτίσματος, ὅπως γίνονταν στὴν λατρεία τῆς Ἰσίδος.

Ἡ μύηση στὸ βαθμὸ τοῦ Λέοντος εἶχε καὶ αὐτὴ καθάρσεις, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ Λέων ἦταν τὸ σύμβολο τοῦ Πυρὸς ποτὲ δὲν ἐγίνετο καθάρση μὲ νερό, τὸ ὁποῖο εἶναι στοιχεῖο ἐχθρικὸ πρὸς τὸ Πῦρ. Γιὰ νὰ προστατευθῇ λοιπὸν ὁ ὑπὸ μύηση ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ, στὶς παλάμες τοῦ ὑποψηφίου ἔχυναν μέλι γιὰτι ἐπίστευαν ὅτι τὸ μέλι παρήγετο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς Σελήνης καὶ ὅτι ἦταν ἡ τροφὴ τῶν εὐλογημένων.

Ὁ Τερτυλιανὸς λέει ὅτι στὴν Μασδαϊκὴ λειτουργίᾳ ὁ δοκιμαστὴς ἀφιέρωνε «ἄρτον καὶ ὕδωρ» καὶ ἔκανε μῆγμα μὲ τὸν χυμὸ τοῦ ΗΑΜΟΑ, ἑνὸς φρούτου ποὺ ἔβγαζε ἓνα μεθυστικὸ χυμὸ. Τὸ μῆγμα αὐτὸ καταλύονταν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελετῆς. Ἡ τελετὴ αὐτὴ διατηρήθηκε καὶ στὶς Μιθραϊκὰς μυήσεις, ὅπου, κατὰ τὸν Πορφύριο, ἀντὶ τοῦ χυμοῦ ΗΑΜΟΑ ἔριχναν οἶνο.

Ἐνα κύπελλο μὲ νερό, στὸ ὁποῖο προσέθεταν καὶ οἶνο, ἐτοποθετεῖτο ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν νεόφυτο μαζὺ μὲ ἄρτο. Ἡ ἀφιέρωση αὐτὴ συγκρίνεται ἀπὸ τοὺς ἀπολογιστὰς μὲ τὴν εὐχαριστία τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Εἶναι πιθανὸν ὅτι στὴν τελετῇ αὐτῇ ἐλάμβαναν μέρος μόνον ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν μνηθῇ στὸν βαθμὸ τοῦ «Λέοντος» καὶ

γι' αυτό τὸν λόγῳ ὀνομάζονταν «μετέχοντες».

Ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ κυπέλλου αὐτῆς τῆς μυστηριακῆς τελετῆς ἀνέμεναν ὑπερφυσικά ἀποτελέσματα, γιατί ἐπίστευαν ὅτι ὁ οἶνος ὄχι μόνο ἔδινε σωματικὴ ζωτικότητα, ὑλικὸ πλοῦτο, σοφία καὶ τὴ δύναμη νὰ καταπολεμοῦν τὸ κακὸ, ἀλλὰ ὅτι καὶ διήγειρε σὲ μυστικοπαθῆ ἔνωση μὲ τὸ θεῖον καὶ προπαρασκεύαζε πρὸς τὴν ἀθανασία καὶ μακαριότητα.

Ἄν πιστέψωμε αὐτὰ ποὺ λέει ὁ Αὐγουστῖνος (ποῦ ἔζησε τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα) ὁ νεόφυτος εἶχε καλυμμένα τὰ μάτια του μὲ ἓνα πυκνὸ πέπλο καὶ τὰ χέρια

του δεμένα στὴν πλάτη του, καὶ ἦταν ὑποχρεωμένος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς μύησής του νὰ पहδήσῃ πάνω ἀπὸ χαντάκι γεμάτο νερὸ, καὶ συνεχίζει λέγοντας ὅτι αὐτὲς οἱ δοκιμασίαι εἶχαν σκοπὸ νὰ ἐντυπωσιάσουν τὸν μούμενο χωρὶς νὰ εἶναι οἱ ἱδίες καὶ τόσο τρομερές.

Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθοῦν περισσότερα πάνω στὰ μυστήρια τοῦ Μίθρα, γιατί δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα. Ἐκφράζομε ὅμως τὴν εὐχή ὅπως ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἀνασκάψῃ ὑλικὸ, ποῦ θὰ βοηθήσῃ νὰ σηκωθῇ ὁ πυκνὸς πέπλος ποῦ σήμερα καλύπτει τὶς μυστηριακὲς αὐτὲς τελετές.

Ἀθάνατα Ὀμηρικὰ Ἐπη Ἐπιλογή ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα

Θ 555 Ὡς δ' ὅτ' ἐν οὐρανῷ ἄστρο φαεινὴν ἀμφὶ σελήνην
φαίνεται ἀριπρεπέα, ὅτε τ' ἔπλετο νήνεμος αἰθήρ·
ἐκ τ' ἔφανεν πᾶσαι σκοπιαί καὶ πρῶνες ἄκροι
καὶ νάπαι· οὐρανόθεν δ' ἄρ' ὑπερράγη ἄσπετος αἰ-
θήρ,
πάντα δὲ εἶδεται ἄστρο, γένηθε δὲ τε φρένα ποιμήν·
τόσσα μεσηγὺ νεῶν ἡδὲ Ξάνθοιο ροάων
Τρώων καϊόντων πυρὰ φαίνετο Ἰλίοθι πρό.

4 Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα,
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τῷ τε Θρήκηθεν ἤητον,
ἐλθόντ' ἐξαπίνης· ἄμυδις δὲ τε κύμα κελαινόν
κορθύεται, πολλὸν δὲ παρέξ ἄλα φύκος ἔχευεν·
ὥς ἐδαΐζετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσιν Ἀχαιῶν.

63 Ἀφρήτωρ ἀθέμιστος ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος
ὃς πολέμου ἔραται ἐπίδημιου ὀκρουόεντος.

Μετάφραση

(Ίάκ. Πολυλᾶς, Ἀλέξ. Πάλλης, Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδῆς)

Ἀλέξ. Πάλλης:

Πῶς τ' ἄστρα ἀπάνου ὀλόλαμπρα, μὲ τὸ λευκὸ φεγγάρι
στή μέση τους, φωτοβολοῦν σάν τύχει καλοσύνη,
κί ὅλες οἱ ράχες φαίνονται, καὶ χαίρεται ὁ τσοπάνης·
τόσες τῶν πλοίων μεταξὺ καὶ τῶν νερῶν τοῦ Ξάνθου
φωτιῆς θαρροῦσες π' ἄναψαν μπροστά στοῦ κάστρο οἱ Τρῶες.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Πῶς στοῦ λαμπρὸ φεγγάρι ὀλόγυρα, ψηλά στά οὐράνια, τ' ἄστρα
στράφτουν ὀλόφωτα, κί ἀπάνεμος κρατιέται ὀλοῦθε ὁ αἰθέρας,
καὶ γύρα οἱ βίγλες ὅλες φαίνονται, τ' ἀκρόκορφα, οἱ λαγκάδες,
κι ἀπὸ τὰ οὐράνια κάτω ἀπέραντος ἀνοίγει ξάφνου ὁ αἰθέρας,
κι ὡς ὅλα βγαίνουν τ' ἄστρα, εὐφράθηκε βαθιά ὁ βοσκὸς στά
φρένα
τότες φωτιῆς οἱ Τρῶες φεγγόβολες στοῦ κάστρο ὀμπρὸς ἀνάβαν,
ἀναμεσὸς στά πλοῖα τ' ἀργίτικα καὶ στά νερά τοῦ Ξάνθου.

Ἀλέξ. Πάλλης:

Πῶς ψαροθρόφα θάλασσα διό ἀνέμοι ἀντάμα δέρνουν,
ὁ ζέφυρος μὲ τὸ βοριά, ἅμα ἄξαφνα πλακώσουν
μέσα ἀπ' τὴ Θράκη, καὶ μὲ μιάς τὸ μελανὸ τῆς κύμα
θεριέβει κί ὄξω ἀπ' τὸ γιαλὸ πετάει σωρὸ τὰ φύκια·
νά πῶς παράδερνε ἡ ψυχὴ στῶν Ἀχαιῶν τὰ στήθια.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Μαζὶ δυὸ ἀνέμοι πῶς ξεσήκωσαν φυσώντας ἀπ' τὴ Θράκη,
πονέντες καὶ βοριάς, τὸ πέλαγο τὸ ψαροθρόφο, ξάφνου·
χιμώντας πάνω του, καὶ γρήγορα μουρίζοντας τὸ κύμα
πυργώθη, καὶ σωρὸς στοιβάχτηκαν στοῦ ἀκρόγιαλο τὰ φύκια·
παρόμοια κι ἡ καρδιά σπαράζονταν στῶν Ἀχαιῶν τὰ στήθη.

Ίάκ. Πολυλᾶς:

Νόμον δὲν ἔχει οὔτε φυλήν, ἀλλ' οὔτε ἐστίαν ἔχει
ποὺ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, τὸν ἄγριον, ἀγαπάει.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰω. Κακριδῆς:

Ἄσογος, ἄσπιτος, παράνομος, ποὺ χαίρεται ἂν ξεσπάσει
σὲ φίλους καὶ δικοὺς ἀνάμεσα ξεφρενιασμένη ἀμάχη.

Ι 158 Δημήτην - Ἀΐδης τοι ἀμείλιχος ἤδ' ἀδάμαστος·
τοῦνεκα καὶ τε βροτοῖσι θεῶν ἔχθιστος ἀπάντων-

Ι 712 Καὶ τότε δὴ σπείσαντες ἔβαν κλισίηνδε ἕκαστος,
ἔνθα δὲ κοιμήσαντο καὶ ὕπνου δῶρον ἔλοντο.

Κ 5 Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀστράπη πόσις Ἥρης ἠυκόμοιο,
τεύχων ἢ πολὺν ὄμβρον ἀθέσφατον ἢ χάλαζαν
ἢ νιφετόν, ὅτε πὲρ τε χιῶν ἐπάλυνεν ἀρούρας,
ἢ ποθι πτολέμοιο μέγα στόμα πευκεδανοῖο,
ὥς πυκιν' ἐν στήθεσιν ἀνεστενάχιζ' Ἀγαμέμνων
νειόθεν ἐκ κραδίας, τρομέοντο δὲ οἱ φρένες ἐντός.

Λ 1 Ἦως δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
ὄρνυθ' , ἵν' ἀθανάτοισι φῶς φέροι ἠδὲ βροτοῖσι·
Ζεὺς δ' Ἐριδα προΐαλλε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν
ἀργαλήν, πολέμοιο τέρας μετὰ χερσὶν ἔχουσιν.

Ἄλῆξ, Πάλλης:

Ἐνας, ὁ Ἄδης, μέρωσι δέν ξέρει ἢ περικάλια,
γιά ἀφτό κι' ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς πιὸ τὸν μισοῦν στὸν κόσμο.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Ὁ Ἄδης μονάχα μένει ἀμέρωτος κι ἀλύγιστος, γιά τοῦτο
πιότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀθάνατους τοῦ ἔχουν οἱ ἀνθρώποι ἀμάχη.

Ἰάκ. Πολυλᾶς:

Καὶ ἀφοῦ σπονδίσαν πήγαινε καθεὶς εἰς τὴν σκηνὴν του
κί' ἐκεῖ τοῦ ὕπνου ἐχάρηκαν τὸ δῶρον πλαγιασμένοι.

Ἄλῆξ, Πάλλης:

Καὶ τότες στάζουν καὶ σκορποῦν τριγύρω στὰ καλύβια,
κί' ἐκεῖ πλαγιάζουν, μιά σταλιά τὸν ὕπνο νά χαροῦνε.

Ἄλῆξ, Πάλλης:

Πῶς ρήχνει ἀστραπομπούμπουνα ὁ βροντολάλος ἄντρας
τῆς Ἥρας, φτιάνοντας βροχὴ καὶ δυνατὸ χαλάζι,
ἢ χιόνι! ὅταν οἱ ἐξοχές τριγύρω ἀσπρολογᾶνε,
ἢ κάπου στὸμα ἀρπαχτικὸ φαρμακεροῦ πολέμου·
ἔτσι πυκνά τοῦ στέναζαν τὰ στήθια ἀπ' τῆς καρδιᾶς του
τὸ βάθος, καὶ τὰ σπλάχνα ἐντὸς τοῦ θέριζε ἢ τρομάρα.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Τῆς Ἥρας πῶς τῆς ὠριοπλέξουδης τὸ ταίρι ξάφνου ἀστράφτει,
τρανὴ νεροποντὴ συντάζοντας νά ρίξει γιά χαλάζι
γιά καὶ χιονιά, σάν κουκουλῶνουνται μέ χιόνι τὰ χωράφια,
γιά καὶ φρικτὸ μηνώντας πόλεμο, πού τρώει καὶ δέ χορταίνει·
ὅμοια στὰ στήθια του ὁ Ἀγαμέμνωνας συχνὰ πυκνά ἐβογοῦσε
ἀπ' τῆς καρδιᾶς τὰ βάθη, κι ἔτρεμαν τὰ σωθικά του μέσα.

Ἰάκ. Πολυλᾶς:

Τοῦ γέρου ἀφήνει Τιθωνοῦ τὸ πλάγ' ἢ χρυσωμένη
Ἡὼς νά φέρῃ τῶν θεῶν τὸ φῶς καὶ τῶν ἀνθρώπων·
κί' ἔστελνε ὁ Ζεὺς τὴν Ἐριδα στῶν Ἀχαιῶν τὰ πλοῖα
κί' εἶχε στὸ χέρι τὸ φρικτὸ σημάδι τοῦ πολέμου.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Κι ἀσκῶθη τότε ἀπ' τοῦ τρισεύγενου τοῦ Τιθωνοῦ τὴν κλίνη
ἢ Αὐγὴ, τὸ φῶς καὶ στοὺς ἀθάνατους καὶ στοὺς θνητοὺς νά φέρε·
καὶ τὴν Ἀμάχη ὁ Δίας στ' Ἀργίτικα γοργὰ καράβια στέλνει,
τὴν ἄγρια, νά κρατᾷε στὰ χέρια της φρικτὸ πολέμου σκιάχτρο.

Λ 155 Ὡς δ' ὅτε πῦρ αἶδηλον ἐν ἀξύλῳ ἐμπέση ὕλῃ,
 πάντῃ τ' εἰλυφόνων ἄνεμος φέρει, οἱ δὲ τε θάμνοι
 πρόρριζοι πίπτουσιν ἐπειγόμενοι πυρὸς ὁρμῇ·
 ὥς ἄρ' ὑπ' Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι πῖπτε κάρηνα
 Τρώων φευγόντων, πολλοὶ δ' ἐριαύχενες ἵπποι
 κεῖν' ὄχεα κροτάλιζον ἀνά πτολέμοιο γεφύρας,
 ἡνιόχους πρῶθόντες ἀμύμονας· οἱ δ' ἐπὶ γαίῃ
 κείατο, γύπεσσιν πολὺ φίλτεροι ἢ ἀλόχοισιν.

Λ 292 Ὡς δ' ὅτε ποὺ τις θηρητὴρ κύνας ἀργιόδοντας
 σεύῃ ἐπ' ἀγροτέρῳ συῖ καπρίῳ ἢ ἑλέοντι,
 ὥς ἐπ' Ἀχαιοῖσιν σεύῃ Τρῶας μεγαθύμους
 Ἑκτωρ Πριαμίδης βροτολοιγῶ ἴσος Ἄρηι.
 Αὐτὸς δ' ἐν πρώτοισι μέγα φρονέων ἐβεβήκει,
 ἐν δ' ἔπεσ' ὕσμίνῃ ὑπεραεῖ ἴσος ἀέλλῃ,
 ἢ τε καθαλλομένη ἰοειδέα πόντον ὀρίνει.

Ίακ. Πολυλᾶς:

Καὶ ὥς ὅταν φλόγα φθαρτικὴ ξεσπάσῃ εἰς μέγα δῖσος,
γύρω τὴν στρέφῃ ὁ ἄνεμος καὶ πανταχοῦ τὴν φέρνει
καὶ ἀπ' τὴν ὁρμὴν τῆς σύρριζα πέφτουν τὰ δένδρα κάτω,
τόσες ἐπέφταν κεφαλῆς εἰς τὴν φυγὴν τῶν Τρώων
ἀπὸ τοῦ Ἀτρεΐδῃ τὴν ὁρμὴν, κί ἵππιοι πολλοὶ κροτοῦσαν
ᾄδεια τ' ἀμάξια σέρνοντας στοὺς δρόμους τοῦ πολέμου.
Καὶ οἱ ποθητοὶ τοὺς ὁδηγοὶ ἐκείοντο στὸ χῶμα
τὰ ὄρνεα νὰ τοὺς χαροῦν καὶ ἔχ' οἱ ὁμόκλινές των.

Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδῆς:

Χαλάστρα πυρκαγιὰ πῶς χύνεται σὲ σύδεντρο ρουμάνι,
κι οἱ ἄνεμοι ἐδῶ κι ἐκεῖ στρουφίζοντας τὴ ρίχνουν, καὶ τὰ θαμνὰ
σύριζα πέφτουν, ἀπ' τὴ μάνητα τῆς φλόγας χτυπημένα·
ὅμοια καὶ τότε ἀπ' τοῦ Ἀγαμέμνονα τὰ χέρια κάτω ἐπέφταν
κεφάλια Τρώων ποὺ ἐφεῦγαν· κι ἔσερναν βροντώντας τ' ᾄδεια
ἀμάξια

πλῆθος ἀλόγατα μακρόλαιμα στὰ διάβατα τῆς μάχης.
τοὺς ἄψεγους ἀμαξολάτρες τοὺς ζητώντας· ὅμως τοῦτοι
στὴ γῇ χαρὰ τῶν ὀρνίων κοίτουσαν, καὶ ἡμῶς τῶν γυναικῶν τους.

Ίακ. Πολυλᾶς

Καὶ ὥς κυνηγὸς λευκόδοντα σκυλιὰ κινεῖ νὰ πιάσουν
ἀγριόχοιρον ἢ λέοντα, παρόμοια τὸν γενναῖον
λαὸν τῶν Τρώων ἔσπρωχνεν ἐνάντια στοὺς Ἀργεῖους
ὁ μέγας Ἑκτωρ, καὶ ὥμοιαζε τὸν ἀνδρειωμένον Ἄρην.
Εἰς τοὺς προμάχους μ' ἔπαρσιν αὐτὸς ἐπροχωροῦσε
καὶ μὲς τὴν μάχην ἔπεσεν, ὥς πέφτει ἡ ἀνεμοζάλη
καὶ τὰ γαλάζια κύματα σηκώνει τῆς θαλάσσης.

Ἀλέξ. Πάλλης:

Πῶς ἀμολαεὶ ὁ κυνηγὸς μὲς σὲ λαγγάδι σκύλου
πίσω ἀπὸ ἀσερνικὸ καπρί ἢ σκιαχετὸ λιοντάρι,
ἔτσι ἔστελνε κί ὁ Ἑκτορας τοὺς ἀλογάδες Τρῶες
νὰ κυνηγήσουν τοὺς ὀχτροὺς. Κί ὁ ἴδιος μὲ περφάνεια
σὰν Ἄρης θνητορημαχτὴς ροβόλαε μὲ τοὺς πρῶτους,
κί ἔπεσε μέσα στὸ σωρὸ σὰ δρόλαπας στηθᾶτος
ποὺ μενεξέθωρο γιὰλὸ χτυπάει καὶ τρικυμίζει.

Λ 511 ὦ Νέστορ Νηληιάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,
 ἄγρει, σῶν ὀχέων ἐπιβήσσο, παρ δὲ Μαχάων
 βαινέτω, ἐς νῆας δὲ τάχιστ' ἔχε μώνυχας ἵππους·
 ἱητρός γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιός ἄλλων
 ἰοὺς τ' ἐκτάμνειν ἐπὶ τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν.

Λ 628 Ἦ σφωιν πρῶτον μὲν ἱπιπροΐηλε τράπεζαν
 καλὴν κυανόπεζαν εὖξοον, αὐτὰρ ἐπ' αὐτῆς
 χάλκειον κάνεον, ἐπὶ δὲ κρόμμον ποτῶ ὄψον,
 ἥδ' ἐ μέλι χλωρόν, παρὰ δ' ἀλφίτου ἱεροῦ ἀκτὴν,
 παρ δὲ δέπας περικαλλές, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραίός,
 χρυσεῖους ἥλοισι πεπαρμένον· οὔατα δ' αὐτοῦ
 τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
 χρύσειαι νεμέθοντο, δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.

Μ 237 Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
 πείθεσθαι, τῶν οὐ τι μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω,
 εἴτ' ἐπὶ δεξι' ἴωσι πρὸς ῥῶ τ' ἥελιόν τε,
 εἴτ' ἐπ' ἀριστερά τοι γε ποτί ζόφον ἡρόεντα.
 Ἥμεῖς δὲ μέγαλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,
 ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
 Εἷς οἰωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ἄλεξ. Πάλλης:

Νέστορα, τοῦ Νηλέα γιέ, τῶν Ἀχαιῶν καμάρι,
γλήγορα! καὶ στ' ἀμάξι σου ἀνέβα - κί' ὁ Μαχάος
δίπλα σου - καὶ στὰ τέσσερα κατὰ τὰ πλοῖα χτύπα.
Γιατὶ ἄθρωτος μαθὲς γιατρός ἀξίζει πλῆθος ἄλλους·
σαῖτες βγάζει, βότανα μαλαχτικά ἀπιθώνει.

Ν. Καζαντζάκης-Ἰ. Κακριδῆς:

Γιὲ τοῦ Νηλέα, ρηγάρχη Νέστορα, τῶν Ἀχαιῶν ἡ δόξα,
ὀμπρός, ἀνέβα πὰ στοῦ ἀμάξι σου καὶ τὸ Μαχάονα πάρε
μαζί, καὶ τρέξε τὰ μονόνυχα τ' ἄτια στὰ πλοῖα μὲ βιάση·
τὶ ἕνας γιατρός ἀξίζει σίγουρα πολλοὺς ἀνθρώπους ἄλλους·
σαγίτες ἀνασπάει καὶ βότανα μαλαχτικά ἀπιθώνει.

Ἄλεξ. Πάλλης:

Αὐτὴ τοὺς σπρώχνει πρῶτα ὀμπρός καλόξυστο τραπέζι
πανώριο ἀτσαλοπόδαρο, καὶ σὲ ταψὶ χαλκένιο
τοὺς βάζει μιὰ μελόπητα, καὶ βάζει ἵνα κρομμύδι
προσφάϊ νὰ πίνουν, καὶ κοντὰ σταρόψωμο τοὺς βάζει,
βάζει κί' ὀλόλαμπρο καφκὶ ποῦχε ἀπ' τὴν Πύλο ὁ γέρος
φερμένα χαλκοκάρφωτο, μὲ τέσσερα φτιασμένο
ἀφτιά, ποὺ περιστέρια διὸ ζερβόδεξα βοσκοῦσαν
χρυσόμορφα στὸ κάθε ἀφτί, μὲ τέχνη καρφωμένα.

Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδῆς:

Αὐτὴ μπροστά τους γαλαζόποδο, πανώριο, торνεμένο
τραπέζι πρῶτα τώρα ἀπίθωσε, κι ἀπάνω του ἀκουμποῦσε
κανίστρι χάλκινο, καὶ μέσα του κρομμύδι γιὰ προσφάγι,
νὰ πίνουν, μέλι ἀκόμα ὀλόξανθο καὶ κρίθινο ἅγιο ἀλεύρι,
στερνὰ τὴν ὥρια κούπα, ὁ γέροντας ποὺ ἔχε ἀπ' τὴν Πύλο φέρει,
τὴν πλουμισμένη μὲ χρυσόκαρφα, καὶ τέσσερα τὴ ζῶναν
ἀφτιά· σὲ κάθε ἀφτί δεξόζερβα χρυσὰ βοσκολογοῦσαν
δυὸ περιστέρια, κι ἀπὸ κάτω της διπλοὶ βρισκόταν πάτοι.

Ἰάκ. Πολυλᾶς:

Καὶ στὰ πλατύπτερα πουλιά σὺ θέλεις νὰ ὑπακούσω·
κί' ἐγὼ δὲν τὰ ψηφῶ ποσῶς, ἢ στοῦ φωτός τὰ μέρη
δεξιὰ πετοῦν ἢ ἀριστερά στοῦ σκότους τὸν ἄερα.
Κί' ἐμεῖς ὥς ὑπακούσωμε τοῦ Βροντητῆ Κρονίδη
εἰς τὴν ὑπέρτατην βουλήν, ποὺ μόνος βασιλεύει
τῶν ἀθανάτων καὶ θνητῶν· ἕνα σημάδι μόνον
εἶναι καλόν, νὰ προμαχῆς γιὰ τὴν γλυκεῖα πατρίδα.

Μ 278 Τῶν δ' ὥς τε νιφάδες χιόνος πίπτωσι θαμνίαι
 ἥματι χειμερίῳ, ὅτε τ' ὤρετο μητίετα Ζεὺς
 νιφέμεν, ἀνθρώποισι πιφασκόμενος τὰ ἅ κῆλα·
 κοιμήσας δ' ἀνέμους χέει ἔμπεδον, ὄφρα καλύψῃ
 ὑψηλῶν ὀρέων κορυφὰς καὶ πρῶνας ἄκρους
 καὶ πεδία λωτοῦντα καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
 καὶ τ' ἐφ' ἀλὸς πολιῆς κέχυται λιμέσιν τε καὶ ἀκταῖς,
 κύμα δὲ μιν προσπλάζον ἐρύκεται· ἄλλα τε πάντα
 εἴλутαι καθύπερθ' ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος·
 ὥς τῶν ἀμφοτέρωσε λίθοι πωτῶντο θαμνίαι,
 αἱ μὲν ἄρ' ἐς Τρῶας, αἱ δ' ἐκ Τρώων ἐς Ἀχαιοὺς,
 βαλλομένων· τὸ δὲ τεῖχος ὑπὲρ πᾶν δοῦπος ὀρώρει.

Ἄλ. Πάλλης:

Καὶ κάλια θές ἐγὼ πουλιά κί ἀητούς, μ' ὀργιά φτεροῦγες
ν' ἀκούσω... πού δέν τούς ψηφάω, στό νοῦ μου δέν τούς βάνω,
θένε δεξιά ἄς πηγαίνουνε ὅθε ἀνατέλνει ὁ ἥλιος,
θένε ζερβά, κατὰῖσα κατὰ τῇ μαύρῃ δύσῃ.
Ἐμεῖς τῇ γνώμῃ τοῦ Διὸς ν' ἀκοῦμε πρέπει, σ' ὅλους
ὀρίζει ἀνθρώπους καὶ θεοὺς. Ἐνα πουλι εἶναι ἀπ' ὅλα
τὸ πιὸ καλὸ, νὰ πολεμᾷς γιὰ τῇ γλυκιά πατρίδα.

Ἰάκ. Πολυλᾶς:

Καὶ ὡς πέφτουν οἱ χιονοβολές πυκνές ὦρα χειμῶνος,
ὅταν ὁ Ζεὺς ὁ πάνσοφος νὰ δείξῃ ἀποφασίση
εἰς τοὺς θνητοὺς τὰ βέλη του καὶ νὰ χιονίσῃ ἀρχίζει
κοιμοῦνται, ὡς θέλ', οἱ ἄνεμοι, καὶ ἄκοπ' αὐτὸς τὸ χύνει
ὡς νὰ σκεπάσῃ τὰ ὑψηλά βουνά, τὲς ἄκρες ὅλες
καὶ τὰ χωράφια τῶν θνητῶν καὶ τ' ἀνθηρὰ λειβάδια
λιμάνι' ἀκόμ' ἀκρογιαλιές, καὶ στῆς λευκῆς θαλάσσης
τὸ κύμα εὐρίσκει ἀντίστασιν· κί ἐπάνω εἰς ὅλα τ' ἄλλα
τὸ χιόνι πέρ' ἀπλώνεται, ὅταν ποντίσῃ ὁ Δίας
ὁμοίως ἔπεφταν πυκνές οἱ πέτρες ἀπ' τὰ χέρια
τῶν Τρώων εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς, τῶν Ἀχαιῶν στοὺς Τρώας,
καὶ βρόντος ἐσηκώνετο στό τεῖχος πέρα πέρα.

Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδής:

Κι ἐκεῖνοι, ὡς ὅταν μεσοχείμωνα πυκνὸ πυκνὸ τὸ χιόνι
πέφτει, τῇ μέρᾳ πού ὁ βαθύγνωνμος ὁ Δίας κινάει καὶ ρίχνει,
νὰ δείξῃ τίς δικές του θέλοντας σαγίτες στοὺς ἀνθρώπους·
κι ἀφοῦ κοιμίσει ὅλους τοὺς ἄνεμους, ἀλάγιαστα χιονίζει,
ὡς νὰ σκεπάσῃ τῶν ὀρθόψηλων βουνῶν κορφές καὶ ράχες,
χωράφια τῶν θνητῶν πολὺκαρπα καὶ κάμπους μέ τριφύλλι,
καὶ δίπλα στὴν ψαριά τῇ θάλασσᾳ γιαλοῦς, λιμάνια πνίγει·
καὶ μοναχὰ τὸ κύμα σπάζοντας τὸ διώχνει, μὰ ὅλα τ' ἄλλα
σκεπάζονται, τοῦ Δία σὺν πλάκωσεν κακοκαιρίᾳ μεγάλῃ·
ὅμοια πυκνές κι οἱ πέτρες ἔπεφταν ζερβά δεξιά τρογύρα,
ζερβά στοὺς Τρώες, δεξιά ἀπ' τὰ χέρια τους ἀπάνω στοὺς Ἀργί-
τες,

ὡς ἐχτυποῦνταν· κι ἀντιβρόνταγε τὸ καστροτεῖχι ὡς πάνω.

Μ 322 Ὡ πέπον, εἰ μὲν γάρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντε
αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ' ἄθανάτω τε
ἔσσεσθ', οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην
οὔτε κε σὲ στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν·
νῦν δ' ἔμπης γάρ κῆρες ἐφeskτᾶσιν θανάτοιο
μυρίαι, ἅς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν οὐδ' ὑπαλύξαι,
ἴομεν, ἢέ τω εὖχος ὀρέξομεν, ἢέ τις ἡμῖν.

Ν 17 Αὐτίκα δ' ἐξ ὄρεος κατεβήσετο παιπαλόεντος
κραιπνὰ ποσὶ προβιβὰς τρέμε δ' οὔρεα μακρὰ καὶ ὕ-
λη
ποσσὶν ὑπ' ἄθανάτοιοι Ποσειδάωνος ἰόντος.

Ν 636 Πάντων μὲν κόρος ἐστί, καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος
μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο,
τῶν πέρ τις καὶ μᾶλλον ἐέλδεται ἐξ ἔρον εἶναι
ἢ πολέμου· Τρῶες δὲ μάχης ἀκόρητοι ἔασιν.

Ἴακ. Πολυλᾶς:

Ἄν, ἀκριβέ μου, φεύγοντας ἀπ' τὸν ἀγῶνα τοῦτον
ἀθάνατοι θά ἐμέναμε καὶ ἀγέραστοι κατόπιν
τότε οὐδ' ἐγὼ θά ἐβγαίνα νά προμαχῶ καὶ σένα
δὲν θά ἴστελνα στὸν πόλεμον, ὅπου δοξάζονται ἄνδρες,
ἀλλ' ἀφοῦ εἶναι οἱ θάνατοι πολλοὶ καὶ νά τοὺς φύγη
κανεὶς δὲν δύναται θνητός, ἅς πᾶμε καὶ στήν μάχην
ἄλλοι μ' ἐμᾶς θά καυχηθοῦν ἢ ἐμεῖς θά καυχηθοῦμε.

Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδῆς:

Καλέ μου, ἂν ἦταν ἀπ' τὸν πόλεμο ξεφεύγοντας ἐτοῦτον
ἐμεῖς ἀγέραστοι κι ἀθάνατοι νά ζήσουμε ἀναιώνια,
μήτε κι ἐγὼ μαθὲς ἀνάμεσα στοὺς πρῶτους θά χτυπιόμουν,
μήτε νά μπεῖς καὶ σένα θά ἴσπρωχνα στὴ δοξαντρούσα μάχη.
Μὰ τώρα ἔτσι κι ἄλλιῶς μᾶς ζώνουνε τοῦ χάρου οἱ Λάμιες ὅλους,
ἀρίφνητες· θνητός δὲ δύναται νά τις ξεφύγει. Πᾶμε
νά ἰδοῦμε κάποιο ἂν θά δοξάσουμε γιὰ ἂν μᾶς δοξάσει κάποιος.

Ἴακ. Πολυλᾶς:

Ἀπ' τ' ἄγριον ὄρος μέ γοργὰ πατήματα ἐκατέβη,
καὶ κάτω ἀπὸ τ' ἀθάνατα πόδια τοῦ Ποσειδῶνος
ὅλα τὰ ὄρη ἀπέραντα καὶ ὅλα τὰ δάση ἐτρέμαν.

Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδῆς:

Καὶ ξάφνου ἀπ' τὸ βουνὸ τὸ ἀπόγκρεμο ροβόλησε κινώντας
μὲ πόδι γρήγορο· τὰ τρίψηλα βουνά καὶ τὰ ρουμάνια
σειστήκαν κάτω ἀπ' τὰ ποδάρια του τ' ἀθάνατα, ὡς δρομοῦσε.

Ἴακ. Πολυλᾶς:

Κόρον εἰς ὅλα εὐρίσκομεν, στὸν ὕπνον, στήν ἀγάπην,
εἰς τὸν ἐξάισιον χορὸν καὶ εἰς τὸ τερπνὸ τραγούδι,
καὶ σ' ὅλα ἐκεῖνα εὐφραίνεται πλειότερα ἢ στὲς μάχες
καθεὶς· ἀλλ' εἶναι ἀχόρταγοι στὸν πόλεμον οἱ Τρῶες.

Ν. Καζαντζάκης - Ἰ. Κακριδῆς:

Ὅλα στὸ τέλος τὰ μπουχτίζουμε, τὸν ὕπνο, τὴν ἀγκάλη,
καὶ τὸ χορὸ μαθὲς τὸν ὁμορφο, καὶ τὸ γλυκὸ τραγούδι·
κι ὅμως αὐτὰ εἶναι πού ὁ καθένας μας νά τὰ χαρεῖ γυρεύει,
κι ὄχι τὸν πόλεμο· ἀνεχόρταγοι γιὰ μάχες μόνο οἱ Τρῶες!

ΠΑΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

C. F. DUPUIS

Ἑρμηνεία τοῦ μύθου τοῦ ἡλίου ποῦ λατρεύτηκε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ

**Ἑκδοση-Μετάφραση
Διοδ. Κλ. Καρυδάκη**

Ὁ γνωστὸς ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις μέρους τοῦ ἔργου τοῦ Σπ. Νάγου Δ. Καρυδάκης μετέφρασε καὶ ἔκδοσε ἀπὸ τὰ γαλλικά, σὲ ἰδιαίτερο βιβλίο, ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ C. Dupuis, τὸ σχετικὸ κεφάλαιο μὲ τὸν παραπάνω τίτλο.

Μὲ θαυμάσια προσοχὴ καὶ ἐπιτηδιότητα ἀπέδωσε στὰ ἑλληνικά τὸ κεφάλαιο αὐτό, στὸ ὁποῖο ὁ συγγραφέας του, μὲ ἀξιοθαύμαστη δεξιότητι, παραθέτει ὅλα τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα ποῦ ὑπάρχουν, ὅπως καὶ τὶς διάφορες ἀντιλήψεις, οἱ ὁποῖες κατὰ ἐποχὴ ἔχουν ἐπικρατήσει, γιὰ τὰ αἷτια τῆς δημιουργίας τῶν κόσμων, ἐπιμένοντας ἰδιαίτερα στὴν ἑρμηνεία τῶν συμβολικῶν παραστάσεων, καὶ τὶς ὁποῖες οἱ σοφοὶ κάθε ἐποχῆς ἔχουν συγκαλύψει τὴ δράση τῶν νόμων τῆς φύσης καὶ προπαντὸς τὴ δράση τοῦ φωτὸς τοῦ Ἥλιου, ποῦ ρυθμίζει κάθε ὀργανικὴ καὶ νοητικὴ λειτουργία μέσα σ' αὐτή.

Τὶς φωτεινὲς αὐτὲς ἀχτίδες, οἱ ὁποῖες συντηροῦν καὶ διαμορφώνουν τὴ ζωὴ, προερχόμενες ἀπ' τὸν Ἥλιο, σὰν μιὰ ἀστείρευτὴ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ἄνθρωποι καὶ θεοί, κατὰ τὴν ἑκφραση τοῦ μεταφραστῆ, ἀντλοῦν τὴ δύναμη τῆς ζωῆς. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ συγγραφέας, τόσον ὁ Μίθρας ὅσον καὶ ὁ Χριστὸς γεννήθηκαν τὴν ἴδια μέρα καὶ αὐτὴ ἡ μέρα, ἦταν ἐκείνη τῆς γέννησης τοῦ Ἥλιου καὶ ἔλεγαν γιὰ τὸν Μίθρα, ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος θεὸς μὲ τὸν Ἥλιο, ὅπως ἔλεγαν γιὰ τὸν Χριστὸ ὅτι ἦταν τὸ φῶς ποῦ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο ἐρχόμενο στὸν κόσμο.

Παρίσταναν τὸν Μίθρα νὰ ἔχει γεννηθεῖ μέσα σὲ μιὰ σπηλιά, τὸν Βάκχο καὶ τὸν Δία σὲ ἓνα ἄντρο καὶ τὸν Χριστὸ μέσα σὲ μιὰ φάτνη, παραλληλισμὸ ποῦ ἔκανε καὶ ὁ Ἅγιος Αὐγουστίνος.

Μέσα στὴ σπηλιά προσκύνησαν τὸν Χριστὸ οἱ Μάγοι, οἱ λάτρες τοῦ Μίθρα ἢ τοῦ Ἥλιου, στὸν ὁποῖο ἔφεραν τρία δῶρα

άφιερωμένα στη λατρεία του Ἡλίου. Ἡ γνωστή σφαῖρα τῶν Μάγων καὶ τῶν Χαλδαίων εἶχε ζωγραφισμένο στοὺς οὐρανούς, ἕνα νεογέννητο παιδί πού ὀνομαζόταν Χριστός καὶ Ἰησοῦς, τὸ ὁποῖο ἦταν τοποθετημένο πάνω στοὺς βραχίονες τῆς οὐράνιας Παρθένου ἢ τῆς Παρθένου τῶν Ζωδίων, αὐτὴ τὴν ὁποία ὁ Ἐρατοσθένης ὀνομάζει Ἰσιδα ἢ μητέρα τοῦ Ὠρου.

Σέ ποιὸ ὁμως σημεῖο τοῦ οὐρανοῦ ἀντιστοιχεῖ αὐτὴ ἡ παρθένος τῶν σφαιρῶν καὶ τὸ παιδί της; Στὴν ὥρα τοῦ μεσονυκτίου τῆς 25 Δεκεμβρίου, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πού θεωροῦν ὅτι γεννήθηκε ὁ Θεὸς τοῦ ἔτους, ὁ νέος Ἡλιος ἢ Χριστὸς στὴν ἀνατολικὴ παρυφῇ, στὸ σημεῖο ἀκριβῶς ὅπου ἀνέτελε ὁ Ἡλιος τὴν πρώτη ἡμέρα, στὴν παρθένο τῶν ἀστερισμῶν.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἔχουν μέχρι σήμερα καθιερώσει τὸν τοκετὸ μιᾶς παρθένου καὶ τὴ γέννηση τοῦ παιδιοῦ της, τὸ ὁποῖο ἐκθέτουν σὲ προσκύνημα τοῦ λαοῦ μέσα σὲ μιὰ φάτνη. Ὁ Βασιλιάς Πτολεμαῖος ὅταν ζήτησε νὰ τοῦ ἐξηγήσουν τοὺς λόγους αὐτῆς τῆς συνήθειας, τοῦ ἀπάντησαν ὅτι ἦταν ἕνα μυστήριον, πού διδάχτηκε στοὺς προγόνους τους ἀπὸ ἕνα ἀξιολύβιστο προφῆτη πού γι' αὐτοὺς ἦταν ἕνας Μυσταγωγός, γνώστης τῶν μυστηρίων τοῦ αἰωνίου φωτός, πού συντηρεῖ τὴν Παγκόσμια Θεία Φύση, σὲ μιὰ αἰώνια πάλη μετὰ τὴς δυνάμεις τοῦ σκότους.

Παρατίθενται, μὲ προσοχὴ καὶ μελετημένα, διάφορες θρησκευτικὲς καὶ χριστιανικὲς τελετές, πού ἔχουν σχέση μετὰ τὴν ἀρχαίαν συμβολικὴ λατρεία, φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἑορτῶν, ὅπου ὁ Θεὸς Ἡλιος, σὲ ὅλες τὶς θρησκείες, δοκιμάζει ὅλες τὶς δυστυχίες ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς, νικάει τὸν θάνατον ὅπως ἐκεῖνος καὶ αὐτὸ συμβαίνει στὶς ἴδιες ἐποχὲς τῆς ἐτήσιας περιστροφῆς τῆς Γῆς καὶ ὅτι τὰ πάθη καὶ ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μέρος τῶν μυστηρίων τῆς ἀρχαίας Ἡλιακῆς θρησκείας ἢ τῆς λατρείας τῆς παγκόσμιας φύσης.

Εἶναι τὰ μυστήρια τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀνάστασης τοῦ Ὅσιρι, τοῦ Βάκχου, τοῦ Μίθρα ἢ τοῦ Ἡλίου, πού λατρεύτηκε μὲ πάρα πολλὰ ὀνόματα στοὺς διάφορους λαούς.

Στὸ σύνολό του τὸ βιβλίον αὐτὸ τῶν 100 σελίδων, μὲ τὸ περιεχόμενό του καὶ τὰ σχόλια τοῦ ἐκδότη καὶ μεταφραστῆ, εἶναι μιὰ σοβαρὴ προσφορὰ γιὰ κάθε ἐλεύθερο ἐρευνητὴ, πού ἐπιθυμεῖ ν' ἀνακαλύψει τὴν πηγὴ τοῦ Φωτός καὶ τῆς Ἀλήθειας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΓΚΥΚΛΙΟ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΑΣΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

Μερικά γεγονότα δὲν πρέπει νά γίνονται ἀποδεκτά χωρὶς νά τὰ περάσουμε ἀπὸ αὐστηρὸ ἐλεγχό. Συχνά πίσω ἀπὸ πολλὰ πράξεις, πού φαίνονται ξεκάθαρες καὶ κρυστάλλινες, ὑπάρχουν βαθύτερα αἷτια καὶ κρυμένοι σκοποὶ, φοβερὰ παρασκηνιακοί.

Ἐνα τέτοιο γεγονός, πού ἰδιαίτερα μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ ἐθνικὴ πλευρά, εἶναι ἡ ἀφοριστικὴ ἐγκύκλιος, τὸ ἀνάθεμα, κατὰ τῶν τεκτόνων, τῶν φαρμασόνων, τῆς Λάρνακας, πού ἐξέδωσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς μὲ ἡμερομηνία 2 Φεβρουαρίου 1815. Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη εἶναι καταχωρημένη στὸν Α΄ Κώδικα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου (ἢ Μεγάλου Κώδικα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὅπως τὸ ἀποκαλοῦν μερικοὶ ἀπὸ τὸ μέγεθός του) στίς σελίδες 183-184. Τὸν σχετικὸ κώδικα τὸν ἔχω δεῖ καὶ προσωπικῶς καὶ διάβασα τὴν ἐγκύκλιο αὕτη.

Πρώτῃ δημοσίευσή τῆς ἐγκυκλίου αὐτῆς ἐγένετο στὴν ἐφημερίδα «Φωνὴ τῆς Κύπρου» (25 Αὐγούστου 1900) ἀπὸ τὸν Ἀρχιμανδρίτη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου Φιλόθεο, «κυρηνειακόν», μὲ σχόλια. Ἄλλες δημοσιεύσεις τῆς ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Παπαδόπουλλο στὴ μελέτη του «Προεπαναστατικὴ παρουσία τοῦ Τεκτονισμοῦ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ χώρῳ». Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη, ὅπως τὴν ἀντέγραψε ὁ Παπαδόπουλλος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε μερικὲς ὀρθογραφικὲς διορθώσεις καὶ τὴ χωρίσε σὲ παραγράφους, εἶναι ἡ ἐξῆς:

Κατὰ τὸ 1815: ἦτοι χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν δέκατον πέμπτον σωτήριον ἔτος, ἀναφανέντων πολλῶν φαρμασόνων εἰς τὴν πολιτείαν Σκάλας καὶ Λάρνακος, καὶ διαταραττόντων τὸ πᾶν καὶ οχιζόντων καὶ διαλυμαινόμενων τὸν ἀπλοῦν λαόν, ἐγένετο τὸ κάτωθεν ἀφοριστικὸν ὁμοῦ καὶ ἀπειλητικὸν εἰς παιδείαν ἐκείνων καὶ ἀσφάλειαν τῶν λοιπῶν:

Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, εὐγενέστατοι ἄρχοντες, ἐντιμότετοι πραγματευταὶ καὶ λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς εὐαγοῦς πολιτείας Λάρνακος καὶ Σκάλας, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα τῆς ἡμῶν μετριότητος, πατρικῶς εὐχόμενοι εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς.

«Προσέχετε», εἶπεν ὁ Ἰησοῦς «ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἄρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς». Καὶ

ὁ θεῖος ἀπόστολος: «ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινήν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθησουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασημηθήσεται».

Μανθάνομεν ἀνελπίστως μὲ οὐκ ὀλίγην δυσαρέστησιν τῆς ψυχῆς μας, ὅτι ἐφάνησαν κατ' αὐτάς τὰς ἡμέρας κάποιοι λαοπλάνοι, σκευή κατηρητισμένα τοῦ σατανᾶ, ἐργάται τοῦ διαβόλου, οἵτινες, περιφερόμενοι μέσα εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Σκάλας καὶ Λάρνακος ποιοῦσι συνελεύσεις καὶ καταγίνονται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς ματαιότητας καὶ μωρολογίας, ἐξακολουθοῦντες ἀναιδῶς καὶ ἀνυποστόλως τὴν διαβολικὴν φαρμασονίαν των, εἰς τὴν ὁποίαν διαβολικὴν αὐτῶν πλάνην καὶ ματαιότητα πάσχουσιν ὅλως δι' ὅλου καὶ σπουδάζουσι νὰ τραβήξωσιν ἱκανούς, οὐ μόνον τῶν ἡμετέρων ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀθωμανῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἐκλεκτῶν.

Ἐνα τοιοῦτον διαβολικὸν σύστημα φαρμασόνων, ὅτι εἶναι σπερμαλόγοι κακῶν, ὅτι εἶναι κήρυκες πάσης κακίας, ἀναστατοῦντες καὶ συγχύζοντες τὸν ἀπλοῦν λαόν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. Οἱ τοιοῦτοι, κήρυκες ὄντες, ὡς εἶπομεν, τῆς σατανικῆς των φαρμασονίας καὶ κρυφιομύστου διδασκαλίας τοῦ διαβόλου, ὅτι ἀντιβαίνουν κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον καὶ πατροπαράδοτον πίστιν ἡμῶν, παντὶ τῷ νοῦν εὐσεβῇ ἔχοντι δῆλον. Οἱ τοιοῦτοι καὶ εἰς τὰ θεσπίσματα τοῦ βασιλέως ἐναντιοῦνται καὶ τέλος πάντων δι' ὅσα κακὰ ἔχουσι καὶ κηρύσσουν ἄξιοι θανάτου εἰσίν.

Ἡμεῖς εἰς ἓνα τοιοῦτον προπετὲς καὶ παράνομον ἔργον, καὶ ὀρθότερον εἰπεῖν εἰς μίαν τοιαύτην νεοφανῇ αἵρεσιν, τοσοῦτον παρωξύνθημεν καὶ ἐταράχθημεν ὅπου ἀμέσως νὰ κινήσωμεν τὴν ἐξουσίαν εἰς τρόπον ὅπου αἴφνης νὰ πατήσῃ καὶ νὰ ἀρπάσῃ τοὺς τοιούτους ἐκεῖ εἰς τὰς συνελεύσεις των καὶ συσκέψεις καὶ νὰ παιδεύσῃ σκληρῶς διὰ νὰ μὴν ἤθελε πλατυνθῇ περισσότερον ἡ κακία καὶ διαδώσῃ τὸν μολυσμὸν τῆς καὶ εἰς αὐτοὺς μας τοὺς ἐκλεκτοὺς. Πλὴν διὰ νὰ μὴν ἤθελαν συναρπαχθῇ κοντὰ εἰς τοὺς ὑπευθύνους καὶ πολλοὶ ἀνεύθυνοι, ἐκρίναμεν εὐλογώτερον νὰ προασφαλίσωμεν τοὺς ἀνευθύνους αὐτοὺς μὲ τὸ παρόν μας προτρεπτικόν, τοὺς δὲ ὑπευθύνους νὰ παραδώσωμεν τῷ σατανᾶ ἵνα καὶ αὐτοὶ παιδευθῶσι μὴ βλασημηεῖν.

Διὸ καὶ λέγομεν ἐν ἐπιτραχηλίῳ καὶ ὠμοφορίῳ : εἴ τις εὐαγγελίζεται ὑμῖν (ἵνα κατὰ τὸν ἀπόστολον ἄρξωμαι) εἴ τις εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ ἡμεῖς εὐηγγελισάμεθα, κἂν ἄγγελος ᾗ ἀπ' οὐρανοῦ,

ἀνάθεμα ἔστω». Ὅσοι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου μετέρχονται τὸ τοιοῦτον διαβολικὸν καὶ παράνομον ἔργον τῆς φαρμασονίας, καὶ ὅσοι ἀκολουθοῦσι τῇ φρενοβλαβείᾳ καὶ τῇ πλάνῃ αὐτῶν, νὰ εἶναι ἀφωρισμένοι καὶ κεκατηραμένοι παρὰ πατρός, υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· εἶησαν μετὰ θάνατον ἀσυγχώρητοι, ἀδιάλυτοι, καὶ τυμπανιαῖοι· στένοντες καὶ τρέμοντες εἶησαν ὡς ὁ Κάϊν ἐπὶ τῆς γῆς· σχισθεῖη ἡ γῆ καὶ καταπίοι αὐτοὺς ὡς τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβηρών· ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ εἶη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἡ μερίς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα· ἄγγελος κυρίου καταδιώξοι αὐτοὺς ἐν φλογίνῃ ρομφαίᾳ, καὶ προκοπὴν οὐ μηδέποτε ἴδοιεν ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτῶν· τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ οἱ πόνοι ἀνευλόγητοι ἔστωσαν, καὶ γεννηθεῖησαν κονιορτός, ὡς ἀπὸ ἄλωνος θερινοῦ· ἔλθοι ἐπὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἡ λέπρα τοῦ Γιεζῆ, καὶ τέλος τῆς ζωῆς αὐτῶν ἔστω ἡ ἀγχόνη τοῦ προδότου Ἰούδα· ρύακες σκωλήκων ἐξερχέσθωσαν ἐκ τοῦ βρωμεροῦ στόματος αὐτῶν, ἄνθ' ὧν οὐκ ἐπαύσαντο λαλοῦντες κατὰ τῆς μητρὸς ἡμῶν ἐκκλησίας, καὶ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀμωμήτου πίστεως ἡμῶν.

Καὶ ὅσοι μὲν ἐπιμείνωσι τῇ κακίᾳ αὐτῶν τοιαύτην ἐχέτωσαν τὴν ἀνταμοιβήν· ὅσοι δὲν ἐξέλθωσιν ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορισθῶσι, καὶ ἀποπτύσαντες τὴν μιανὰν αἵρεσιν αὐτῶν ἀπομακρυνθῶσιν τῆς κεκατηραμένης φρενοβλαβείας των, οἱ τοιοῦτοι ἀπολαβέτωσαν τὸν μισθὸν τοῦ ζηλωτοῦ Φινεές, ἥτοι ἔστωσαν εὐλογημένοι καὶ συγκεχωρημένοι παρὰ πατρός, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, τῆς μόνης ἀσυγχύτου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει θεοῦ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν δούλων του.

Σὲ δὲ τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφόν καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν, καὶ κανονικὸν ἀρχιερέα τῆς Κιτίων ἐκκλησίας προτρέπομεν ἀδελφικῶς ὅπου εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἥτις εἶναι ἐναντία οὐ μόνον εἰς τὴν ἀγιωτάτην καὶ ἀμώμητον πίστιν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τοῦ πολυχρονίου βασιλέως ἡμῶν βουλὰς τε καὶ διαταγὰς, νὰ γένῃς πολυδόμητος Ἄργος, καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇς ὅλοις ἀνεωγόσι σου ὀφθαλμοῖς, καὶ ὅποιον ἤθελες γνωρίσει μετὰ τὴν εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν τοῦ παρόντος μας ἀφορισμοῦ, ὅτι ἔτι ἐπιμένει καὶ μετέρχεται τὸ τοιοῦτον δυσσεβέστατον ἔργον τῆς φαρμασονίας συλλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἑτέρους καὶ παρακινῶν εἰς τὴν παρανομίαν ταύτην, ἀμέσως νὰ μᾶς δώσῃς τὴν εἶδῃσιν, καὶ τότε ἡμεῖς τὸν τοιοῦτον λαοπλάνον, ἀναλαβόντες τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν τοῦ πνεύματος, καὶ σύμμαχον τὴν ἐξωτερικὴν ἐξουσίαν, θέλομεν κατέβει κάτω, καὶ χωρὶς νὰ μετρήσωμεν κανένα ἐναντίον ἐπόμενον, ζήλου θεοῦ ἐμπλησθέντες, θέλομεν λιθάσει αὐτόν, καὶ θέλομεν κατακαύσει τὸν οἶκον του, οἷας τάξεως

οίας ηλικίας, καὶ οἷου βαθμοῦ ἤθελεν εἶναι ὁ τοιοῦτος. Καθότι εἰς τὰ περὶ θρησκείας καὶ περὶ πίστεως τοιούτους ζηλωτὰς μᾶς θέλει ὁ Ἰησοῦς προτρέπων ἡμᾶς καὶ λέγων: «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτείνοντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνάμενων ἀποκτεῖναι, φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν· ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε»· οὐ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν Μετριότητος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν.

1815 Φεβρουαρίου:-2:-

Ὁ Κύπρου ἀποφαίνεται:- (Κυπριανός).

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐγκύκλιος μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ ὕφος τῆς ἐπιτοχῆς. Τὴν ἐγκύκλιον αὕτῃ σχολίασαν ἀπὸ τοῦς νεώτερους ὁ Γεώργιος Παπαχααραλάμπους στὴν ἐργασία του «Ὁ Τεκτονισμὸς ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος» (1967), ὁ Θεόδωρος Παπαδόπουλλος στὴν ἐργασία του «Προεπαναστατικὴ παρουσία τοῦ Τεκτονισμοῦ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ χώρῳ » (1966/67) καὶ ὁ «Ἱστορικός» στὸ ἄρθρο του «Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κατηγοροῦσε τὸ 1815 τοὺς Τέκτονες ὡς πολεμίους τοῦ Σουλτάνου» (1978). Τελευταία, ἀγιορείτης καλὸγερος τὴν κυκλοφορεῖ σὲ φυλλάδιο μὲ φαιδρὰ σχόλια, ὅπως πληροφορήθηκα.

Γιὰ τὸ ἐπίμαχο θέμα τοῦ ἀφορισμοῦ δίνονται οἱ ἐξῆς ἐξηγήσεις:

α) Ὁ Γ. Παπαχααραλάμπους θεωρεῖ ὡς τὴν κυριώτερη αἰτία γενικὰ τῶν καταδιώξεων τῶν τεκτόνων τὸν φόβο τῶν ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων ἐναντίον τῶν νεωτεριζόντων διαφωτιστῶν. Τοῦτο φαίνεται εἰδικὰ στὴν ἐγκύκλιο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ στὶς ἀκόλουθες δηλωτικὲς γραμμὲς «... εἶναι ἐναντίον οὐ μόνον εἰς τὴν ἀγιωτάτην καὶ ἀμώμητον πίστιν ἡμῶν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τοῦ πολυχρονίου βασιλέως ἡμῶν βουλὰς τε καὶ διαταγὰς...». Αὐτὸ κι' ὅλας σημαίνει πὺς οἱ Τουρκικὲς ἀρχὲς τῆς Κύπρου ὑπέδειξαν στὸν Κυπριανὸ νὰ προβεῖ στὴν πράξη αὕτῃ ἢ πὺς ὁ Κυπριανὸς ἔτρεξε μὲ τὴν ἐγκύκλιο αὕτῃ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς Τούρκους. Σοβαρὴ παρατήρηση τοῦ Παπαχααραλάμπους εἶναι τὸ ὅτι «δὲν γνωρίζομεν πραγματοποιήσιν τῆς ἀπειλῆς» δηλ. τὸν λιθοβολισμό καὶ τὴν καύση τῶν σπιτιῶν.

β) Ὁ Θεόδωρος Παπαδόπουλλος προβαίνει στοὺς ἐξῆς συλλογισμοὺς γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πράξη αὕτῃ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ:!) ἡ ἐγκύκλιος αὕτῃ πιθανὸν νὰ προοριζόταν νὰ διαχωρήσῃ τὶς εὐθύνες τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀποκλείσῃ κάθε ὑποψία

συνενοχής της σὲ ἐπαναστατικὴ τεκτονικὴ κίνηση στὴν Κύπρο. II) μπορεῖ ὅμως αὐτὴ νὰ προερχόταν ἀπὸ πραγματικὴ ἀντίδραση τῆς ἐκκλησίας ποὺ εἶχε κί' ὅλας ἐκδηλωθεῖ ἀπὸ τὸ 1798 σὲ πατριαρχικὸ ἐπίπεδο. III) μπορεῖ αὐτὴ νὰ εἶχε ἀπλῶς ἠθικοθηρησκευτικὸ χαρακτηριστῆρα.

γ) 'Ο «'Ιστορικὸς» ἐξηγεῖ τὴ στάση αὐτὴ τοῦ Κυπριανοῦ μὲ τὰ ἐξῆς:

Προφανῶς ὁ Κυπριανὸς εἶχε ὑπόψη τοῦ ἀνατρεπτικῆς κίνησης, ἀπελευθερωτικῆς κατὰ τῆς τυραννίας, ποὺ βοηθοῦσαν μερικοὶ ἐκλεκτοὶ ὀθωμανοὶ καὶ ἡ ἐγκύκλιός του τοποθετεῖται στὴν ἴδια τάξη, στὴν ὁποία ἀνήκει καὶ ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' (1821) κατὰ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη, τοῦ Μιχαήλ Σούτσου κλπ.

Ὅτι συχνὰ ἡ Ἐκκλησία ὑποχρεωνόταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ προβαίνει σὲ διάφορες ἐκδηλώσεις ποὺ μὲ τὸ σημερινὸ μάτι κρίνονται ὑποπτες, ἐνῶ στὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦταν ὑποχρεωτικὲς γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ποιμνίου, εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους.

Θὰ φέρω ἓνα παράδειγμα, ποὺ ἔχει μιὰ σύνδεση μὲ τὴν Κύπρο: Τὸν ἀφορισμὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' τὸν Μάρτη τοῦ 1821 ὑπέγραψε καὶ ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος ὁ Κύπριος μὲ ἄλλους ἀρχιερεῖς. Ὁ Γεώργιος Μαυροκορδάτος (ληφθὲν ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα Μιτσιδῆ, 1975) σὲ ἐπιστολὴ του 24 Μαΐου 1852) πρὸς τὴν ἐφημερίδα «Αἰών» γράφει τὰ ἐξῆς: «Καλεῖ τότε (ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος) τοὺς ἐπιστηθίους φίλους του Δονύσιον τὸν Ἐφέσου, Ἀθανάσιον τὸν Νικομηδείας, Γρηγόριον τῶν Δέρκων, Δωρόθεον τὸν Ἀδριανουπόλεως εἰς αὐτοὺς ἐξέθεσε τὰ τρέχοντα καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον τοῦ γένους, εἰς αὐτοὺς κοινοποιεῖ ἐμπιστευτικῶς τὸ σχέδιον, ὅπερ συνέλαβε περὶ ἀφοριστικοῦ λέγων. «Τοῦτο γινόμενον τυπικῶς μόνον μὴ ὑπαρχούσης ἐνδομύχου καὶ εἰλικρινοῦς ἐν ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ θελήσεως, εἰς μὲν τὴν ἐθνοσωτήριον ἰδέαν, ἣν ἡσπάσθημεν, οὐδεμίαν φέρει βλάβην μὴ γενομένης δέ, ὡς ἠλπίζετο γενικῶς καὶ ἀπανταχοῦ ταύτοχρόνως τῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ ἐπικειμένου αὐτοῖς κινδύνου πολλοὺς ἀόπλους καὶ ἀπαρασκευάστους λαοὺς σώσει ὁ ἀπλοῦς τοῦτος τύπος».

Τοῦτο, δηλ. ὁ ἀπλὸς τύπος, νομίζουμε πῶς ἰσχύει καὶ στὴν περίπτωση τοῦ ἀναθέματος ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κυπριανὸ, ὁ ὁποῖος ὅπωςδήποτε αἰσθανόταν τὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση. Ἀλλὰ πιὸ πιθανὸν (χωρὶς ν' ἀποκλείεται καὶ ὅτι πρὶν λίγο εἶπαμε) ἡ πράξη αὐτὴ τοῦ Κυπριανοῦ νὰ εἶχε ὑποδειχθεῖ ἀπὸ τὶς Τουρκικὲς Ἀρχεὲς ἢ εἶχε σκοπὸ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ πιθανὰς ὑποψίες ἢ μαγειρευόμενα κατὰ τῆς ἐκκλησίας σχέδια τῶν Τούρκων.

Τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ μόνο θρησκευτικὰ κίνητρα ἢ ἐκδοση τοῦ ἀναθέματος αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ πολιτικά φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐξῆς χωρία:

«... ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀθωμανῶν», «... καὶ εἰς τὰ θεσπίσματα τοῦ βασιλέως ἐναντιοῦνται», «... ὁποῦ ἀμέσως νὰ κινήσωμεν τὴν ἐξουσίαν...» «... εἰς τὲς τοῦ πολυχρονίου βασιλέως ἡμῶν βουλὰς τε καὶ διαταγὰς...» «... καὶ σύμμαχον τὴν ἐξωτερικὴν ἐξουσίαν...».

Ἐξάλλου σχεδὸν πρὶν ἀπὸ τὸ 1814, ποὺ θεωρεῖται ὡς ἔτος ἰδρύσεως τῆς «Φιλικῆς Ἑταιρείας», πολλὲς μυστικὲς Ἑταιρεῖες εἶχαν συμπῆξει οἱ Ἕλληνες μὲ σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ζυγὸ (Κρητικός, 1971). Ἀντίκτυπος τῶν κινήσεων αὐτῶν ἀσφαλῶς θὰ ἔφτανε καὶ στὴν Κύπρο, ἰδίως στὴ Λάρνακα, ὅπου κατοικοῦσαν οἱ πρόξενοι καὶ οἱ μεγαλέμποροι. Τὸ ὅτι δὲν πραγματοποιήθηκαν ὁ λιθοβολισμὸς καὶ ἡ καύσις οἰκίῶν σημαίνει ἰσῶς λόγια ἦταν ἡ ἐγκύκλιος, χωρὶς πρόθεση ὑλοποιήσεώς της. Ἀπὸ τότε ὡς σήμερα ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου δὲν χρησιμοποίησε τὸν ἀφορισμὸ εἴτε σὲ ἄτομα, εἴτε σὲ ἐπίσημη διακήρυξη. Ἐξάλλου ἔγγραφο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου στέλλονται στὶς Τεκτονικὲς Στοῆς καὶ τοῦτο σημαίνει τουλάχιστον παραθεώρηση ἢ παράβλεψη τῆς παλιᾶς ἐκείνης ἐγκυκλίου.

Ἐνα τέτοιο ἔγγραφο εἶναι αὐτὸ ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ Ἀναμνηστικὸ Λεύκωμα Πεντηκονταετηρίδος 1928-1978 τῆς Σ. Στοᾶς «Εὐαγόρας» ἀρ. 77 μὲ ἡμερομηνία 7 Νοεμβρίου 1925. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

ΕἴΓΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΤ.: ΕΥΑΓΟΡΑΣ

Ἐντιμὲ Κύριε,

Κατόπιν τῆς δυσμενοῦς ἀπαντήσεως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Ἀποικιῶν πρὸς τὴν Κυπριακὴν Πρεσβείαν διὰ τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν ζήτημα ἐπιβάλλεται ἔντονος διαμαρτυρία διαπιστοῦσα τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι δὲν θὰ παύσῃ οὗτος διεκδικῶν τὰ δίκαια αὐτοῦ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Α. Μακαριότης διεμαρτυρήθη ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ πρὸς κ.κ. Πρωθυπουργὸν καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν.

Οὐχ ἥττον ἐνδείκνυται ὅπως καὶ ἄλλοι σημαίνοντες παράγοντες τοῦ τόπου πράξωσι τὸ αὐτὸ τηλεγραφικῶς διαμαρτυρόμενοι πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν.

Αἱ διαμαρτυρίαι αὗται θέλουσιν ὠφελήσῃ εἰς τὸ ζήτημα γενόμεναι μάλιστα ἐγκαίρως πρὶν ἢ ἀπάντησῃ ἡ Κεντρικὴ Ἀγγλικὴ Κυ-

βέρνησις διὰ τὸ ὅλον Κυπριακὸν ζήτημα ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἤδη εὐρίσκεται.

Διό καὶ συνιστᾶται ὅπως τοιαῦται τηλεγραφικαὶ διαμαρτυρίαι διαβιβασθῶσι πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ἄνευ ἀναβολῆς.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς

7 Νοεμβρίου 1925

«Τεκτονικὴν Στοὰν

Εὐαγόρας»

Βαρῶσια.

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ δηλώνει ἔμμεσα πῶς οἱ Τεκτ.: Στ.: δὲν ἔχουν ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ κείμενο τοῦ ἀφορισμοῦ ὑπάρχει ταυτόχρονη ἄρση τοῦ ἢ μὴ ἐφαρμογῇ τοῦ πρᾶγμα ποῦ σημαίνει πῶς ἡ ἐγκύκλιος βγῆκε τουλάχισον γιὰ ἀπλὸ ἐκφοβισμό, ἂν ὄχι καὶ γιὰ συγκάλυψη. Λέγεται: «...ὅσοι δὲ ἐξέλθωσιν ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορισθῶσι, καὶ ἀποπτύσαντες τὴν μιανὰν αἴρεσιν αὐτῶν ἀπομακρυνθῶσιν τῆς κεκατηραμένης φρενοβλαβείας των, οἱ τοιοῦτοι ἀπολαβέτωσαν τὸν μισθὸν τοῦ ζηλωτοῦ Φινεές, ἥτοι ἔστωσαν εὐλογημένοι καὶ συγκεχωρημένοι παρὰ πατρός, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, τῆς μόνης ἀσυγχύτου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος, τῷ ἐν τῇ φύσει Θεοῦ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν δούλων του...».

Αὕτη εἶναι ἡ λίγη ἱστορία τοῦ ἀφορισμοῦ ἢ ἀναθέματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ καὶ οἱ σχετικὲς σκέψεις πάνω στὴ σημασία του καὶ πάνω στὰ πιθανὰ αἷτια ποῦ τὸν εἶχαν προκαλέσει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στ.: ΣΤ.: «Εὐαγόρας (ἄρ. 77), Ἀναμνηστικὸ Λεύκωμα Πεντηκονταετηρίδος 1928-1978, Ἀμμόχωστος, 1978.

Ἱστορικὸς, Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κατηγοροῦσε τὸ 1815 τοὺς Τέκτονες ὡς πολεμίους τοῦ Σουλτάνου, «Πυθαγόρας» ἄρ. 10-11, 1978. Κρητικὸς Παν., Περί τοὺς Τέκτονες, τὸν τεκτονισμόν καὶ τὴν εἰσφορὰν των εἰς τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους, Ἀθῆναι, 1971.

Μιτσίδης Ἀ., Ὁ Κύπριος τὴν καταγωγὴ Μητροπολίτης Νικομηδείας Ἀθανάσιος Καρύδης ὁ ἔθνομάρτυς, Λευκωσία, 1975 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἀπόστολος Βαρνάβας»).

Παπαδόπουλλος Θ., Προεπαναστατικὴ παρουσία τοῦ Τεκτονισμοῦ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ χώρῳ, «Στασίνας» τομ. Γ', 1966)1967.

Παπαχααραλάμπους Γ., Ὁ Τεκτονισμὸς ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, «Κυπριακαὶ Σπουδαί», τόμ. ΛΑ', 1967.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Ἀστρολογία στό φῶς τῆς ἐπιστήμης

Οἱ κινήσεις τῶν ἀστέρων, ἡ περιοδικότητα τῆς ἐμφάνισις μερικῶν ἀπ' αὐτοῦς, οἱ διάττοντες, πού τοὺς θερινοὺς καὶ φθινοπωρινοὺς μῆνες αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ μὲ τὶς ἔντονες φωτεινὲς τροχίεές τους, ὅλα αὐτὰ ἦταν ἐρεθίσματα γιὰ στοχασμὸ κί' ἀκολούθως γιὰ ἔρευνα. Στὴν ἀρχὴ συνδυάσανε οἱ ἄνθρωποι τὴ θέση καὶ τὶς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ μέλλον τους. Ἔτσι ἡ πρώτη Ἐπιστήμη τῶν ἀστρῶν πού γεννήθηκε ἦταν ἡ ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ. Γιατὶ στὸν νεογέννητο HOMO SAPIENS τὰ ἐνδιαφέροντά του ἦταν ἡ ζωὴ του καὶ τὸ τί θὰ συμβεῖ αὐριον. Παρατηροῦσε συγχρόνως καὶ τὴν κανονικότητα τῶν γεγονότων τοῦ οὐρανοῦ, πού τόσο πολὺ ἀγκάλιαζε τὸν κόσμο, ὥστε ταύτιζε τὴ ζωὴ του μὲ τ' ἄστρα. Κί' ἔπειτα σιγὰ σιγὰ ἐμπαινε καὶ ἡ σκέψη μ' ἀποτέλεσμα νὰ συστηματοποιεῖ τὶς πρῶτες του θεωρήσεις τοῦ Σὺμπαντος.

Τὸ θέμα περὶ Ἀστρολογίας εἶναι κολοσιαῖο. Δὲν θ' ἀσχοληθοῦμε πολὺ μ' αὐτό, μόνο θ' ἀπαντήσουμε μὲ λίγα λόγια στὸ ἐρώτημα: «Ἡ Ἀστρολογία μπο-

ρεῖ νὰ σταθεῖ σὰν ἐγκυρὴ Ἐπιστήμη;»

Διάφοροι ψυχολόγοι καὶ θετικοὶ ἐπιστήμονες δέχονται τὴν Ἀστρολογία ὅτι ἀποτελεῖ μία Ἐπιστήμη, πού ἔχει ἀνάγκη διερεῦνησης καὶ μελέτης. Θὰ ἀναφέρω μόνο μερικὲς ἐργασίες τοῦ αἰῶνα μας, πού ἀποδεικνύουν ὅτι τ' ἄστρα ἐπιδροῦν στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ 1950 ὁ γάλλος ἀπόφοιτος τῆς Σορβόνης Μισέλ Γκωκελέν, στατιστικολόγος, ξεκίνησε γιὰ ν' ἀποδείξει τὸ ἀβάσιμο τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τ' ἄστρα ἐξασκοῦν ἐπίδραση πάνω στὸν ἄνθρωπο τὴ στιγμή πού γεννιέται. Ἀφοῦ ὁ Γκωκελέν ἐφάρμοσε σύγχρονες μαθηματικὲς μεθόδους κί' ἔπειτα ἀπὸ πέντε χρόνια ἔρευνες κί' ἀφοῦ ἐξέτασε 25.000 περιπτώσεις, κατὰληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἡμερομηνία τῆς γέννησης σὲ σχέση μὲ τὴ θέση τῶν ἀστρῶν ἐκείνη τὴ στιγμή, ἐπηρεάζει τὴ σταδιοδρομία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰδρυτῆ τῆς ψυχανάλυσης Φρόϋντ, ὁ Κάρλ Γιούγκ, πίστεψε βαθειὰ στὴν Ἀστρολογία καὶ τὴν χρησιμοποίησε στὶς ἀναλύσεις, στὶς διαγνώσεις καὶ

στη θεραπεία τῶν ψυχασθενῶν του. Ὁ Γιούγκ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ ἀξίωμα: «Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὶς ιδιότητες ἐκείνης τῆς στιγμῆς ποὺ γεννιέται». Ἐπομένως ἡ θέση Ἥλιου, Σελήνης, πλανητῶν κί' ἀπλανῶν τῇ στιγμῇ τῆς γεννήσεως παίζουν σημαντικό ρόλο. Δημιουργοῦν μία κατάσταση δυνάμεων, ποὺ μᾶς εἶναι ἀκόμα ἄγνωστη.

Ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς Πικάρντι, ἔπειτα ἀπὸ χιλιάδες πειράματα, κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀστέρες ἐπιδροῦν κατὰ τρόπο καταπληκτικὸ στὶς χημικὲς ἀντιδράσεις. Τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς χημικῆς ἀντίδρασης δὲν εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιο. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλιακὴ δραστηριότητα καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴν θέση τῶν ἀστρῶν. Ἐπίσης διαπίστωσε τὴν ἐπίδραση τῶν ἀστρῶν στὰ ἔμβια ὄντα καὶ στὸ

αἷμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀμερικανικὸς δορυφόρος «Οὐχούρους» ἀνακάλυψε ὅτι σὲ ὀρισμένους χώρους τοῦ οὐρανοῦ ἐκπέμπονται ἀκτίνες Χ μεγάλης ἔντασης κί' ἄλλες ἀκτινοβολίες, ποὺ ἐπιδροῦν στὸν ἄνθρωπο.

Βρισκόμαστε συνέχεια μέσα σ' ἓνα χῶρο ἀπὸ δυνάμεις γνωστὲς κί' ἄγνωστες. Αὐτὴ ἡ ἀπεραντὴ καλύπτρα ἀπὸ ἀμέτρητα ἄστρα, ποὺ μᾶς περιβάλλει, ἐνδέχεται νὰ στέλνει ἀδιάκοπα ἰσχυρὲς δυνάμεις, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι αἰχμάλωτός της. ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ καὶ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ἔχουν σημαντικό ἔργο, νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ἐρευνήσουν τὶς ἀναμφισβήτητες ἐπιδράσεις τῶν ἀστρῶν στὸν ἄνθρωπο, καὶ νὰ φωτίσουν ἔτσι τὰ σκοτάδια τῶν προλήψεων καὶ τοῦ ψεύδους.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

‘Ο Κομήτης

(Θέατρο ‘Ιδεῶν)

(συνέχεια ἀπὸ το προηγούμενο τεῦχος)

ΠΡΑΞΗ Γ΄

ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΩΤΗ

‘Απρίλης 1941. Στὴν ‘Αθήνα. Σ’ ἓνα ἀντιαεροπορικὸ καταφύγιο.

‘Αφηγητής: (Πρὶν ἀνοίξει ἡ αὐλαία): ‘Ο κομήτης δὲν κατὰστρεψε τὴ Γῆ. Δὲν τὴν πείραξε καθόλου. ‘Αλλὰ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1939 ἄρχισε ὁ μεγάλος πόλεμος καὶ στὶς 28 ‘Οκτωβρίου 1940 ἔφτασε καὶ στὴν ‘Ελλάδα. Οἱ ‘Ιταλοὶ φασίστες θέλησαν νὰ μᾶς κατακτήσουν. ‘Αλλὰ τοὺς τσακίσαμε καὶ τοὺς ντροπιάσαμε στὴν ‘Αλβανία. Τότε, στὶς 6 ‘Απριλίου 1941, μᾶς ἐπετέθησαν καὶ οἱ ναζί. Τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἄρχισαν ἄλλεπάλληλες ἀεροπορικὲς ἐπιδρομές...

ΣΚΗΝΗ Α΄

(Τάκης, Σόνια, Λίζα, Γέρο-φιλόσοφος. ‘Ακούγονται σειρῆνες συναγερμοῦ. ‘Αρχίζει νὰ κατεβαίνει κόσμος στὸ καταφύγιο).

Μιά γυναῖκα τοῦ λαοῦ: (κάνοντας τὸν σταυρό της). ‘Ο Θεὸς νὰ μᾶς φυλάει!

Μιά ἄλλη γυναῖκα: Εἶναι ὁ πέμπτος συναγερμὸς σήμερα.

‘Η Πρώτη: ‘Οχι, ὁ τέταρτος εἶναι.

‘Η Δεύτερη: Τὶ λές, καλέ; ‘Ο πέμπτος.

(Κάθονται στὴν ἄκρη. Κατεβαίνει ὁ Γέρο-φιλόσοφος καὶ στέκει ἀμίλητος. Βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα βιβλίο καὶ διαβάζει. Κατεβαίνει ἡ Σόνια μὲ τὸν Τάκη).

Τάκης: ‘Εδῶ θὰ περάσουμε ὥραϊα. Γκαρσόν, δύο μπῦρες κ’ ἐκλεκτὸ μεζέ.

Σόνια: Λύκο Τοσκάνης στὴ σούβλα.

Τάκης: Λύκο; Θᾶναι κάπως σκληρός.

Σόνια: Τότε, γερμανικὰ λουκάνικα.

Τάκης: Καλέ, αὐτὰ θᾶναι ἀκόμη σκληρότερα.

(Κατεβαίνει ἡ Λίζα)

Τάκης: Τί βλέπω; Ἡ δεσποινὶς Λίζα! Πῶς εἶστε, ἀγαπητὴ δεσποινὶς Λίζα;

Λίζα: ὦ! ὁ κύριος Τάκης! τί σύμπτωση νὰ συναντηθοῦμε ἐδῶ! (Τὸν χαιρετᾷ μὲ χειραψία καὶ ξαφνιάζεται βλέποντας δίπλα του τὴ Σόνια).

Σόνια: (Δειλά). Καλημέρα, δεσποινὶς Λίζα.

Λίζα: (Ψυχρά). Καλημέρα σας. (Γυρίζει πρὸς τὸν Τάκη). Πολλοὺς συναγερμούς ἔχουμε σήμερα.

Τάκης: Φαίνεται πῶς τελειώσανε τὰ φέματα. Ὅσο εἶχαμε νὰ κάνουμε μόνο μὲ τοὺς μακαρονάδες, τὰ πηγαίναμε περίφημα. Τώρα πού μπήκαν πιά στὴ μέση καὶ οἱ γερμαναράδες, ὁ Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι του.

Λίζα: Μὰ γιατί; Ὅπως νικήσαμε τοὺς Ἰταλοὺς, θὰ νικήσουμε καὶ τοὺς Γερμανοὺς.

Τάκης: Ἐ! μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι τὸ ἴδιο.

Σόνια: Ἐμεῖς τί μπορούμε νὰ ξέρουμε; Αὐτοὶ πού πολεμοῦν, αὐτοὶ ξέρουν.

Τάκης: Ἀπεναντίας. Αὐτοὶ δὲν ξέρουν τίποτα. Ἐμεῖς εἴμαστε τὸ ἐπιτελεῖο.

Λίζα: Πάντα μὲ κέφι ἐσεῖς.

Τάκης: Εἶναι τὸ μόνο πού δὲ στοιχίζει ἄλλωστε χωρὶς κέφι δὲν περνάει εὐκόλα ἡ ὥρα τοῦ συναγερμοῦ. Καὶ ποιὸς ξέρεי πόσο θὰ κρατήσῃ!

Λίζα: Κανεὶς δὲν ξέρει τί κακὸ μπορεῖ νὰ τὸν βρεῖ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή.

Μιὰ γυναίκα τοῦ λαοῦ: Ὁ Θεὸς νὰ φυλάει!

Σόνια: Καλέ, τί φοβᾶστε σεῖς πάλι; Δὲ συνηθίσατε ἀκόμη τοὺς συναγερμούς;

Ἄλλη γυναίκα: Εἶναι πράματα αὐτά, παιδάκι μου, πού μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ συνηθίσει;

Σόνια: Καὶ γιατί ὄχι;

Λίζα: (Πρὸς τὸν Τάκη). Νὰ δοῦμε πῶς θὰ τελειώσουν ὅλ' αὐτά!

Τάκης: Δὲ βαριέστε; Ὅλα θὰ περάσουν. Ὅπως πέρασε τὴν ἄλλη φορὰ ὁ κομήτης.

Λίζα: Φόβο πού τραβήξαμε καὶ τότε!

Τάκης: Στὰ καλά καθούμενα. Πέσαμε θύματα τῶν δημοσιογράφων μὲ τὸ νᾶμαστε ἀπομονωμένοι στὸ βουνό. Ἐνῶ ὅλα διεψεύσθησαν τὴν ἄλλη μέρα ἀπὸ τὰ πρωινὰ φύλλα. Καὶ φοβηθήκαμε τόσο πολύ, χωρὶς λόγο.

Λίζα: Έκτος από τόν Φίλιππο καί τή Τζούλια, πού ὅλη αὐτή ἡ ἱστορία στάθηκε ἀφορμή γιά ν' ἀρραβωνιαστοῦν.

Σόνια: Τί χαριτωμένο ζευγάρι!

Τάκης: Καί νά παντρευτοῦν μόλις κατέβηκαν ἀπό τὸ βουνό.

Λίζα: Τότε φοβηθήκαμε ἄδικα. Ἐνῶ τώρα μὲ τὸν πόλεμο, ἀντιμετωπίζουμε πραγματικά τὸν θάνατο κάθε στιγμῇ.

Τάκης: Σιγὰ-σιγὰ κι αὐτὸ τὸ συνηθίσαμε.

Σόνια: Σιγὰ σιγὰ ὅλα συνηθίζονται.

Λίζα: Ἀκόμα καί ὁ θάνατος;

Σόνια: Κι αὐτός. Γιατί ὄχι; Ὁ πόλεμος μᾶς ἔμαθε τώρα τελευταῖα τόσα πολλὰ!

Τάκης: «Πατὴρ πάντων πόλεμος», ὅπως ἔλεγε ὁ Ἡράκλειτος.

Λίζα: Ἀλήθεια... Ὅλα συνηθίζονται. Θυμᾶμαι τοὺς πρῶτους συναγερμούς, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος. Τί ἀπαίσιο πράμα! Αὐτὸ τὸ φοβερὸ οὐρλιασμα τῶν σειρήνων! Παρέλυσ ἀπὸ τὸν φόβο μου. Ἐνόμιζα πὼς δὲ θάμενε τίποτα ὄρθιο. Ὅταν τὸ σκέπτομαι πᾶω νά τρελλαθῶ. Καί τώρα, καθόμαστε ἐδῶ ἡσυχᾶ ἡσυχᾶ καὶ κουβεντιάζουμε.

Σόνια: Ἐγὼ θυμᾶμαι τὸν ἐνθουσιασμό πού εἶχαν τὰ παλληκάρια μας, νά πᾶνε νά πολεμήσουν τοὺς φασίστες, τοὺς γελοίους, τοὺς κοκορόφτερους.

Τάκης: Ὁ στρατὸς ἔγραψε ὑπέροχες σελίδες δόξης στ' Ἀλβανικά βουνά. Κι ἔδωσε ἓνα μάθημα στοὺς Ἰταλοὺς, πού θὰ τὸ θυμοῦνται γιὰ πάντα.

Σόνια: Καί θὰ δώσει τὸ ἴδιο καί στοὺς Γερμανούς.

Τάκης: νά σοῦ πῶ..., τοὺς Γερμανοὺς τοὺς φοβάμαι.

(Ἀκούγονται μακρινὲς ἐκρήξεις ἀπὸ μπόμπες).

Λίζα: (Φοβισμένη). Ἀκου... (Ὅλοι φοβισμένοι. Μιά γυναίκα κάνει τὸν σταυρὸ της).

Γέρο-φιλόσοφος: Δὲν εἶναι τίποτα. Ὁ Ζεὺς ρίχνει τοὺς κεραυνοὺς του.

Τάκης: Νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά σᾶς παρατηρήσω ὅτι δὲν εἶναι ὁ Ζεὺς πού ρίχνει τίς μπόμπες, ἀλλὰ οἱ γερμανοί.

Γέρο-Φιλόσοφος: Τὸ ἴδιο κάνει. Μὴ λησμονᾶτε τὸν «Προμηθεά Δεσμώτη». Ὁ Ζεὺς ἔστειλε τὸ Κράτος καί τή Βία γιὰ νά δέσουν τὸν Προμηθεά στὸν βράχο.

Τάκης: Μὰ τί, λοιπόν, θέλετε νά πεῖτε πὼς φταίει ὁ Θεός, πού μᾶς βομβαρδίζουν οἱ Γερμανοί;

Γέρο-Φιλόσοφος: Δὲν εἶπα τέτοιο πράμα. Ὁ Ζεὺς δὲν εἶναι Θεός.

Ἐνόμιζαν κάποτε μερικοὶ πῶς εἶναι. Φαίνεται πῶς εἶχανε λάθος. (Ξανακούγονται μακρινὲς ἐκρήξεις).

Λίζα: Ὦχ! θεέ μου!

Σόνια: Μὴ φοβᾶσαι, δεσποινὶς Λίζα. Ὅποιος δὲ φοβᾶται, δὲν τὸν βρίσκει ἡ μπόμπα.

ΣΚΗΝΗ Β΄

(Οἱ ἴδιοι. Κατεβαίνει ἡ Τζούλια μὲ στολὴ νοσοκόμου)

Τζούλια: Ὅλοι ἐδῶ ἐν τάξει;

Τάκης: Ἐν τάξει καὶ ἐν παρατάξει. (Βλέπει τὴ Τζούλια). Ἐ!

Λίζα-Σόνια: (Συγχρόνως). Τζούλια!

Τζούλια: Τὶ ἐκπληξη! Λίζα! Σόνια! Τὶ κάνετε, κύριε Τάκη; (Τοὺς χαιρετάει).

Τάκης: «Γηράσκω αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος», ὅπως ἔλεγε ὁ Σόλων.

Τζούλια: Καὶ τὶ διδασκαλία τὸν τελευταῖο καιρό! Λίζα, πῶς εἶναι ἡ μαμά σου, ὁ κύριος Ἀγησίλαος;

Λίζα: Στενοχωροῦνται πολὺ μ' αὐτὴ τὴν κατάσταση. Ἰδίως ὁ μπαμπάς, ποὺ τόσο ἀγαποῦσε τὴν ἡσυχία του!

Τάκης: Τὶ νὰ γίνε; Αὐτὰ ἔχει ὁ πόλεμος. «Ἐνεκα ὁ πόλεμος», ὅπως λέγαμε ἄλλοτε.

Τζούλια: Κ' ἐσύ, Σόνια, πῶς τὰ περνᾷς; Καλά;

Σόνια: Κατὰ τὴν περίστασι.

Τζούλια: Μπράβο Σόνια. «Ἄς τὴ βάρκα στὸ κῦμα, ὅπως θέλει νὰ τρέχει», ὅπως λέει κι ὁ ποιητής.

Τάκης: Νοσοκόμος, κυρία Τζούλια;

Τζούλια: Προσφέρω τὶς ἀσθενεῖς μου ὑπηρεσίες. (Ὁ Γέρο φιλόσοφος κλείνει τὸ βιβλίο καὶ κοιτάζει προσεκτικὰ τὴ Τζούλια).

Λίζα: Πολύτιμες, ὄχι ἀσθενεῖς. Σοῦ ἀξίζει κάθε ἔπαινος.

Τζούλια: Ἐλα δά, μὲ κάνεις νὰ ντρέπομαι καὶ νὰ κοκκινίζω. Κάνει καθένας ὅ,τι μπορεῖ.

Λίζα: Μακάρι κ' ἐγὼ νὰ μποροῦσα!

Τζούλια: Ἐλα κ' ἐσύ, Λίζα. Ἐχει γιὰ ὅλους δουλειά.

Λίζα: Μὰ δὲν ξέρω.

Τζούλια: Θὰ μάθει. Δὲν εἶναι δύσκολο. Ἄν δὲν συνηθίσουμε τώρα μὲ τὸν πόλεμο νὰ ὑπηρετοῦμε, πότε θὰ τὸ κάμουμε;

Γέρο-Φιλόσοφος: Μπράβο, κοπέλα μου, φύσα τὴ φλόγα ποὺ σιγοκαίει στὶς καρδιές, ὅσες δὲν τὶς ξέρανε ὁλότελα ὁ ἐγωϊσμός. Ὑπηρετήσε τὴν ἀνθρωπότητα, γιατί σήμερα ἔχει περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά.

Τάκης: Ἐ! μπάρμπα! Δὲ μᾶς λές, πῶς μπορεῖ νὰ ὑπηρετήσῃ κανεὶς τὴν ἀνθρωπότητα;

Γέρο-φιλόσοφος: Μὲ τὸ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν Ἑλευθερία καὶ νὰ διαδίδει τὶς ἀρχές τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

Τάκης: Τὶ ἐννοεῖς λέγοντας «Ἑλευθερία»;

Γέρο-Φιλόσοφος: Τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἐπάνω στὴ Γῆ νὰ ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή του κάθε τι ποὺ δὲν εἶναι ἀντίθετο μὲ τὸν φυσικὸ νόμο, μὲ τὴ φυσικὴ ἠθικὴ καὶ μὲ τὴν ἐλευθερία τῶν ἄλλων.

Τάκης: Ἀπὸ ποῦ γεννιέται αὐτὸ τὸ δικαίωμα;

Γέρο-Φιλόσοφος: Ἡ Ἑλευθερία εἶναι πρωτογενὲς κι' ἐμφυτο δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἔχει ὅρια, παρὰ τὸν σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων, ποὺ γεννάει τὴν ἀρμονικὴ συμβίωση.

Τάκης: Μπορεῖ κανεὶς σήμερα νὰ μιλάει γιὰ ἐλευθερία; Δὲ βλέπετε τι γίνεται σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο; Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι δυστυχῶς σκλάβοι.

Γέρο-Φιλόσοφος: Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς σκλαβώσῃ πραγματικά, ὅταν εἴμαστε ἐσωτερικὰ ἐλεύθεροι.

Τζούλια: Πῶς μπορούμε νᾶμαστε ἐσωτερικὰ ἐλεύθεροι;

Γέρο-Φιλόσοφος: Μὲ τὸ ν' ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν παθῶν καὶ τῶν προλήψεων καὶ ν' ἀποκτήσουμε ἀπόλυτὴ ἐλευθερία σκέψεως.

Τάκης: Δὲ φοβάστε τὴν ἀπόλυτὴ ἐλευθερία σκέψεως;

Γέρο Φιλόσοφος: Ὅχι, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τοῦ πλησίον.

Τάκης: Πόσο μακριὰ εἴμαστε ἀπ' ὅλα αὐτά!

Γέρο-Φιλόσοφος: Ὅχι μακριά. Μόνο ποὺ εἶναι λιγάκι δύσκολος ὁ δρόμος.

(Ἀκούγονται κι ἄλλες ἐκρήξεις ἀπὸ μπόμπες).

Μιὰ γυναίκα: Ὦχ! Παναγιά μου!

Σόνια: Κουράγιο, θειά. Δὲν εἶναι τίποτα.

Λίζα: (Στὴ Τζούλια). Καὶ ὁ κύριος Φίλιππος;

Τζούλια: Ὁ ἄνδρας μου εἶναι στὸ μέτωπο. Πολεμᾷ τὴ φασιστικὴ βία. Καὶ εἶναι ὑπερήφανος γι αὐτό.

Σόνια: Μπράβο, Τζούλια, συγχαρητήρια!

Τάκης: Δὲ σᾶς ἤξερα τόσο φιλοπόλεμη!

Τζούλια: Καὶ δὲν εἶμαι. Οὔτε ὁ Φίλιππος. Συχαίνεται τὸν πόλεμο. Ἀλλὰ πιὸ πολὺ (κοιτάζει τὸν Γέρο-φιλόσοφο) συχαίνεται τὴ σκλαβιά. Καὶ ὁ φασισμὸς εἶναι σκλαβιά.

Γέρο-Φιλόσοφος: Ἀπὸ τίς πιὸ ποταπές, ἀπὸ τίς πιὸ ὑπουλες, ἀπὸ τίς πιὸ ἐπικίνδυνες.

Τζούλια: Καὶ ξέρετε; Εἶναι στὸν ἴδιο λόχο μὲ τὸν Κρίτωνα. Τὸν θυμᾶστε τὸν Κρίτωνα; Σωστὸ παλληκάρι! Ἄλλ' ἄρκετὰ εἶπαμε. Ἐδῶ ἔχω καθήκοντα. Πρέπει νὰ ἐπισκεφθῶ ὅλα τὰ διαμερίσματα. Ὠρεβουάρ, ὠρεβουάρ. Λίζα, Σόνια, Κύριε Τάκη! (Στὸν Γέρο-φιλόσοφο, μὲ ὑπόκλιση) Κύριε!

ΣΚΗΝΗ Γ'

(Οἱ ἴδιοι, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ Τζούλια)

Τάκης: Σπουδαία κοπέλα. Καὶ ὁ Φίλιππος πολὺ καλός.

Σόνια: Ἦρθε ὁ πόλεμος νὰ τοὺς χωρίσει...

Τάκης: «Οὓς ὁ Θεὸς συνέξευξε, πόλεμος μὴ χωριζέτω».

Λίζα: Αὐτὴ ἡ γυναῖκα σοῦ δίνει κουράγιο. Πῶς τὴ θαυμάζω!

Σόνια: Μήπως θὰ μπορούσα κί' ἐγὼ νὰ ὑπηρετήσω σὲ κάτι;

(Σημαίνει λήξη τοῦ συναγερμοῦ)

Μιά Γυναίκα: Λήξις!...

Λίζα: Δόξα σοι ὁ Θεός!

Τάκης: Ἔ! πᾶμε κι ἄλλοῦ τώρα. Τὸ κατάστημα κλείνει.

(Φεύγουν ὅλοι. Προτελευταῖος ὁ Τάκης. Φεύγοντας λέει σὲ μιὰ γυναῖκα, ποὺ ἔξακολουεῖ νὰ κάθεται:)

Τάκης: Ἔ! κυρούλα, τελείωσε ὁ συναγερμός.

Γυναίκα: Ναί, παιδάκι μου. Μὰ σὲ λιγάκι θὰ ξανασημάνει. Ποῦ νὰ πάω; Καλὰ εἶμ' ἐδῶ.

(Αὐλαία)

ΕΙΚΟΝΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Χειμῶνας 1941-42. Στὸ προσκήνιο

Ἀφηγητής: Οἱ ναζὶ μπῆκαν στὴν Ἀθήνα καὶ μὲ τὸν ἀγκυλωτό τους σταυρὸ βεβήλωσαν τὴν Ἀκρόπολη. Κι ἔξαπέλυσαν τὴν πείνα καὶ τὸν ἀφανισμό. Τὰ τσακάλια τῆς μαύρης ἀγορᾶς χαίρονται. Χειμῶνας 1941-42. Οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν στοὺς δρόμους ἀπὸ τὴν πείνα...

ΣΚΗΝΗ ΜΟΝΗ

(Ἔρχονται ἀπὸ δεξιὰ Τάκης, ἀπ' ἀριστερά Φίλιππος, Τζούλια, Κρίτων)

Τάκης: Πόσο χαίρομαι ποὺ σᾶς βλέπω καλὰ!

Τζούλια: Τί κάνετε, κύριε Τάκη;

(Χαιρετιοῦνται ὅλοι)

Τάκης: (Πρὸς τὸν Φίλιππο καὶ τὸν Κρίτωνα). Μάθαμε τὶς δόξεις σας πάνω στὴν Ἀλβανία.

Φίλιππος: Τὶς δόξεις μας... ναί, ἦταν μιὰ ἥρωικὴ ἐποχὴ. Ἀλλὰ δὲ βλέπετε τώρα τὰ χάλια μας; Ποῦ εἶναι σήμερα ἡ ἀλληλεγγύη ποὺ ἔδειξε ὁ λαὸς μας κεῖ πάνω;

Κρίτων: Κρύψανε ὅλα τὰ τρόφιμα καὶ τώρα ζητοῦν τιμὲς ἀστρονομικές.

Τζούλια: Ἐπέπεσαν τὰ κοράκια τῆς μαύρης ἀγορᾶς.

Τάκης: Μὰ μήπως ἔλλειψαν ποτὲ οἱ ἔμποροι τῆς πείνας καὶ τῆς δυστυχίας τῶν ἄλλων;

Κρίτων: Ναί, ἀλλὰ σήμερα εἶναι πολὺ χειρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ.

Φίλιππος: Ἄνθρωποι πεθαίνουν στοὺς δρόμους ἀπὸ πείνα. Παιδιά σκαλίζουν τὰ σκουπίδια, μήπως βροῦν κανένα φαγώσιμο. Κορίτσια πουλοῦν τὸ κορμί τους γιὰ λίγο ψωμί. Ποῦ εἶναι ἡ σωστικὴ ἀντίδραση σ' ὅλ' αὐτά;

Τζούλια: Χρειάζεται ἓνας νέος Ἡρακλῆς, γιὰ νὰ καθαρῖσει τοὺς σταύλους τοῦ Αὐγείου.

Τάκης: Ποῦ εἶναι τώρα τὰ παχειὰ κοτόπουλα τοῦ μπάρμπα-Λάζαρου, ἔ;

Κρίτων: Περασμένα μεγαλεῖα...

Τάκης: Καὶ διηγώντας τα... νὰ πεινάς!

Κρίτων: Αὐτὰ εἶναι τὰ χάλια μας.

Τάκης: Ἡ κυρία Τζούλια δὲν εἶναι πιά νοσοκόμος;

Τζούλια: Ἀσχολοῦμαι μὲ τὰ συσσίτια.

Φίλιππος: Ὁργανώνει παιδικές ἐστίες.

Τάκης: Κυρία μου, εἴστε ἀκούραστη κι ἀξιοθαύμαστη.

Τζούλια: "Εἰ καλά. Πῶς θὰ περάσει ἡ ὥρα;

Τάκης: Ἀσφαλῶς αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνίας, ἀλλὰ μεγάλης καρδιᾶς.

Κρίτων: Τῇ στιγμῇ ποὺ ἐμεῖς τρέχουμε νὰ βροῦμε κάτι νὰ γεμί-
σουμε τὸ στομάχι μας, ἡ κυρία Τζούλια τρέχει γιὰ νὰ γεμίσει
τὰ ξένα στομάχια.

Τζούλια: Χιλιάδες ἄνδρες καὶ γυναῖκες στὸν κόσμον κάνουν τὸ ἴδιο,
καὶ δὲ σκέφτηκαν ποτὲ πῶς κάνουν κάτι σπουδαῖο.

Τάκης: Συγχαρητήρια, Φίλιππε, γιὰ τὴ γυναῖκα σου.

Φίλιππος: Μὴν τῆς λέτε πολλά, καὶ τὸ πάρει ἐπάνω της.

Τάκης: Εἶναι γνωστικὴ καὶ δὲν ἔχει φόβο.

Κρίτων: Ὅ,τι καὶ νὰ τῆς πεῖτε, τὸ ἀξίζει.

Φίλιππος: Κρίτων, θὰ μὲ κάνεις νὰ ζηλέψω.

Τζούλια: Δέν ὑπάρχει φόβος. Δέν ἄκουσες τὸν κύριο Τάκη, ποὺ εἶπε πὼς εἶμαι γνωστική;

Φίλιππος: Καλά, δέν ξέρουμε τώρα πὼς ὁ κύριος Τάκης διαρκῶς ἀστειεύεται;

Τάκης: Ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισα νά τρώγω λαχανίδα, ἔπαψα νά λέω ἀστεῖα.

Κρίτων: Καιρὸς ἦταν!

Τάκης: Καὶ τὸ σοβαρότερο εἶναι ποὺ — τρώγοντας λαχανίδα — ἔγινε καλὰ καὶ τὸ στομάχι μου.

Φίλιππος: Σπουδαῖο αὐτό!

Τάκης: Νά μὴ σᾶς κρατῶ περισσότερο.

Τζούλια: Χαρήκαμε πολὺ ποὺ σᾶς εἶδαμε. Εὐχαριστῶ γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Καὶ μὴν πιστεῦετε τὸν Φίλιππο πὼς τάχα φοβᾶται μὴν τὸ πάρω ἐπάνω μου μὲ τὰ κοπλιμέντα σας. Μὲ ξέρει καλά καὶ τὸν ξέρω καλύτερα.

Τάκης: Ἐ! βέβαια. Ἄν δέν ταιριάζατε, δὲ συμπεθεριάζατε.

Κρίτων: Πάλι ἀστεῖα; Μᾶλλον σά μαυραγορίτης μοῦ φαίνεσαι, ὅχι ποὺ θά τρῶς λαχανίδες. (Ἀποχαιρετιοῦνται).

Τάκης: (Ἐνῶ φεύγει, κοντοστέκει καὶ λέει): Δὲ νομίζεις, Φίλιππε, πὼς ἡ ὀργάνωση τῶν συσσιτίων εἶναι ἡ σωστικὴ ἀντίδραση κατὰ τῆς μαύρης ἀγορᾶς;

Φίλιππος: Ποιὸς ξέρει ἂν φτάνει...

(Αὐλαία)

ΕΙΚΟΝΑ ΤΡΙΤΗ

Χειμῶνας 1943-44. Στὸ δωμάτιο τοῦ Γέρο-φιλόσοφου.

Ἀφηγητής: (Πρὶν ἀνοίξει ἡ αὐλαία): Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ παραμένει ἀδούλωτη κι ἐργάζεται γιὰ τὴ λευτεριά της. Ἀντίσταση πέρα ὡς πέρα. Ὁργανωμένη κι ἀνοργάνωτη. Ἀλλὰ οἱ βάρβαροι κατακτητὰι ἀγρυπνοῦν... Χειμῶνας 1943-44. Στὸ δωμάτιο τοῦ Γέρο-φιλόσοφου...

ΣΚΗΝΗ Α΄

(Γέρο-φιλόσοφος, Φίλιππος, Κρίτων)

Γέρο-φιλόσοφος: Αὐτὸ ἐδῶ εἶναι τὸ φτωχικὸ μου δωμάτιο. Ἐδῶ πάνω θά μπορέσουμε νά μιλήσουμε ἄνετα.

Φίλιππος: Αὐτό, λοιπόν, εἶναι τὸ σπουδαστήριο τοῦ γέρο-Φάουστ;

Γέρο-φιλόσοφος: Χωρίς πονηρά πνεύματα καὶ χωρίς παράκαιρες ἐπιθυμίες.

Κρίτων: Ἐδῶ θᾶχτε ἀπόλυτη ἡσυχία.

Γέρο-φιλόσοφος: Ἡσυχία, φίλε μου, δὲν ὑπάρχει παρὰ μονάχα στὰ νεκροταφεῖα. Καὶ στὸν καιρὸ μας ἴσως οὔτε σ' αὐτά. Ἄλλ' ὅ,τι καὶ νὰ πεῖς ἐδῶ μέσα, δὲ σὲ ἀκοῦνε οἱ ναζί. Κι αὐτὸ ἔχει τώρα κάποια ἰδιαίτερη σημασία γιὰ μᾶς.

Φίλιππος: Ἀπὸ τὸ παρουσιαστικό σου, Γέρο-φιλόσοφε, κανεὶς δὲ θὰ μπορούσε νὰ σὲ περάσει γιὰ συνωμότη. Κι ὅμως ἔχεις τόση φλόγα στὴν ψυχὴ!...

Γέρο-φιλόσοφος: Ὅλοι μας ἔχουμε τὴν ἴδια φλόγα. Ἀλλιῶς θᾶχαμε συνθηκολογήσει μὲ τοὺς ναζί. Ἀλλὰ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς παρέμεινε ἐλεύθερος. Ἡ ἱστορία, χωρίς ἄλλο, θὰ τοῦ τὸ ἀναγνώρισει μιὰ μέρα.

Κρίτων: Ὁ πόλεμος στὴν Ἀλβανία καὶ ἡ ἀντίσταση στὰ βουνά εἶναι ὁ Μαραθῶνας καὶ ἡ Σαλαμίνα τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

Φίλιππος: Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Στρατηγεῖου τὸ ξέρει αὐτὸ ἐδῶ τὸ δωμάτιο;

Γέρο-φιλόσοφος: Ναί, ἔχει ξανάρθει. Θὰ τὸν περιμένουμε κουβεντιάζοντας. Δὲ θ' ἀργήσει.

Κρίτων: Δίπλα ποιὸς κάθεται;

Γέρο-φιλόσοφος: Ἕνας νέος — Ἀχιλλέα τὸν λένε — παλληκᾶρι σωστό. Εἶναι δικός μας κί' ἐτοιμάζεται γιὰ ἐπάνω. Πιὸ πέρα, δίπλα στὴ σκάλα, ἓνας ἡσυχος κι ἀκίνδυνος νοικοκύρης — ὁ κύρ-Παντελῆς. Μὴ φοβᾶστε τίποτα. Εἶστε στὸ σπίτι μου.

Κρίτων: Δὲ φοβόμαστε, ἀλλὰ μᾶς περιτριγυρίζει ὁλόένα ὁ θάνατος. Δὲν πρέπει νὰ τὸ ξεχνᾶμε.

Γέρο-φιλόσοφος: Ὅχι δά! Αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ πιστεύουν οἱ ἀνθρωπάκηδες καὶ οἱ ναζίδες. Ἐμεῖς πρέπει νὰ ξέρουμε καλὰ πὼς δὲν ὑπάρχει θάνατος γιὰ τὶς ἐλεύθερες ψυχές.

Φίλιππος: Δὲν εἶναι εὐκόλο, Γέρο-φιλόσοφε, νᾶχει καθένας τὴν ἀταραξία σου καὶ τὴ βαθειὰ σου πίστη.

Γέρο-φιλόσοφος: Ἐσὺ ὅμως, Φίλιππε, τὶς ἔχεις εὐτυχῶς καὶ τὶς δύο.

Κρίτων: Ναί, τὶς ἔχει. Κοντὰ σας γίνεται κανεὶς ἥρωας.

Γέρο-φιλόσοφος: Ὅχι, παιδί μου, κανένας δὲν πρέπει νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν διπλανό του. Καθένας πρέπει νᾶναι μονάχος του ἓνας τέλειος, ἓνας ὁλοκληρωμένος ἄνθρωπος. Καὶ τότε δὲ φοβᾶται πιά ποτέ. Τὶ μπορεῖ νὰ φοβηθεῖ; Τὸ κορμί; Τὸ ξέρουμε ὅλοι μας πὼς αὐτὸ εἶναι φθαρτό. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα εἶναι ἀθάνατο κι ἀκατάλυτο.

Κρίτων: Ὡς τόσο, πρέπει νᾶμαστε πάντοτε προσεκτικοί.

Γέρο-φιλόσοφος: Πρέπει πάντοτε κάθε ἄνθρωπος νᾶναι πανέτοιμος γιὰ τὸ κάθε τί.

Φίλιππος: Ἀλλοίμονο! Τί ἄλλο μπορεῖ νὰ μᾶς περιμένει; Ἡ ἄνθρωπότης ὑποφέρει σ' ὅλο τὸν κόσμο ἀπὸ τοὺς ναζί.

Γέρο-φιλόσοφος: Ἡ ἄνθρωπότης πληρώνει τὰ σφάλματά της. Θεοποίησε τὴ βία καὶ τὴν ὑλικὴ δύναμη. Παραδέχτηκε τὸν δεσποτισμό. Χειροκρότησε τὶς κωμικὲς παρελάσεις καὶ τὶς θεατρικὲς πόζες τοῦ Ντοῦτσε καὶ τοῦ Φῦρερ. Τώρα πληρώνει τὸν λογαριασμό. Εἶναι πολὺ φυσικό.

Φίλιππος: Ἀλλὰ κοντὰ σ' αὐτοὺς, πληρώνουμε κι ἐμεῖς, ποὺ δὲ χειροκροτήσαμε ποτὲ τὴ βία, τὸν φασισμό καὶ τὶς γελοῖες τους παρελάσεις.

Κρίτων: Ἐνῷ αὐτοὶ πῶς ἀκόμη καὶ τώρα τὶς χειροκροτοῦν, καλοπερνοῦν καὶ πλουτίζουν.

Γέρο-φιλόσοφος: Θάρθει καιρὸς ποὺ θὰ πληρώσουν κι αὐτοί. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι νόμος τῆς Φύσεως καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ παραβιάσει τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ποιὸς ξέρει τί κρίματα πληρώνουμε ὅλοι μας...

Φίλιππος: Ἡ ἄνθρωπότης ἔχει βαρεῖά μοίρα.

Γέρο-φιλόσοφος: Ναί, περνᾶμε μιὰ σκοτεινὴ ἐποχὴ. Ὁ δεσποτισμὸς ἀπειλεῖ νὰ στραγγαλίσει τὴν Ἐλευθερίαν. Τὸ μῖσος ζητεῖ νὰ σβήσει τὴν Ἀγάπην καὶ τὴ συμπόνοιαν. Πρέπει ν' ἀντιδράσουμε στὴν κακία καὶ νὰ διατηρήσουμε ἄσβεστο τὸ πῦρ ποὺ ἔφερε ὁ Προμηθεὺς στοὺς ἀνθρώπους. Πρέπει νὰ διατηρήσουμε ἀμόλυντες τὶς ἀρχὲς τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

Κρίτων: Τί ἐννοεῖτε λέγοντας «ἀρχὲς τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ»; Ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ ἀρχὲς;

Γέρο-φιλόσοφος: Εἶναι ὁ σεβασμὸς τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ δικαιώματος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Ὁ σεβασμὸς τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ συγγνώμη. Ἡ εἰρηνικὴ συμβίωση καὶ ἡ συνεργασία σὲ ἔργα πολιτισμοῦ. Ἡ δημιουργία πνεύματος ἀδελφοσύνης ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ θρησκεία τους ἢ ἡ φυλὴ τους, ὅποιες κι ἂν εἶναι οἱ πεποιθήσεις τους.

Κρίτων: Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ σπουδαῖα, Γέρο-φιλόσοφε, ἀλλὰ ὁ κόσμος εἶναι ἀκόμη πάρα πολὺ μακριὰ ἀπ' αὐτά. Πῶς θὰ μπορέσουν νὰ διαδοθοῦν αὐτὲς οἱ ιδέες στὸν κόσμο;

Γέρο-φιλόσοφος: Μὲ τὴ λογικὴ, καὶ κυρίως μὲ τὸ παράδειγμα.

Φίλιππος: Πρέπει, δηλαδή, νὰ καλυτερέψουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἐπηρεάσουμε καὶ τοὺς ἄλλους;

Γέρο-φιλόσοφος: Δὲν μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἀλλιῶς. Γιὰ νὰ χτίσουμε γερὸ οἰκοδόμημα, πρέπει νὰ ἐπεξεργαστοῦμε πρῶτα τοὺς ὀγκολίθους τῶν θεμελίων.

Κρίτων: Πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ καλυτερέψουμε πραγματικὰ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι;

Γέρο-φιλόσοφος: Μὲ ἀγνές σκέψεις, μὲ ἀγνές ἐπιθυμίες, μὲ ἀγνές πράξεις. Ὅποιος θέλει νὰ βαδίσῃ στὸν δρόμο τῆς Σοφίας καὶ νὰ ὠφελῇ τοὺς συνανθρώπους του, πρέπει νὰ ἔχει ἐλεύθερη σκέψη καὶ χρηστὰ ἤθη. Γιατὶ ἡ Σοφία χωρὶς τὴν Ἀρετὴ εἶναι ὄχι μόνον ἀνώφελη, ἀλλὰ κι ἐπικίνδυνη. Παράδειγμα ὁ ναζισμός. Ἀναπτύχθηκε μὲ σοφία, ἀλλὰ τοῦ ἔλλειπε ἡ ἀρετή, κι ἔτσι κατάντησε τέρας.

Φίλιππος: Τί χρειάζεται γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ κανεὶς τὸν δρόμο τῆς Σοφίας, ἐνωμένης μὲ τὴν Ἀρετὴ;

Γέρο-φιλόσοφος: Νὰ γκρεμίσει τὰ πολλὰ ἐμπόδια ποὺ φράζουν τὸν δρόμο.

Φίλιππος: Ποιὰ εἶναι αὐτὰ τὰ ἐμπόδια;

Γέρο-φιλόσοφος: Ἡ ἀλαζονεία, τὸ συμφέρον, τὰ πάθη.

Φίλιππος: Πῶς μπορεῖ νὰ νικηθεῖ ἡ ἀλαζονεία;

Γέρο-φιλόσοφος: Μὲ τὴν ἀπόκτηση τοῦ «Γνώθι σαυτὸν».

Φίλιππος: Τὸ συμφέρον;

Γέρο-φιλόσοφος: Μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ πλησίον.

Φίλιππος: Τὰ πάθη;

Γέρο-φιλόσοφος: Γιὰ τὴν περιστολὴ τῶν παθῶν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητη, γιατί τὰ πάθη θολώνουν τὴ διαύγεια τῆς σκέψεως καὶ ὀδηγοῦν σὲ ἀνόητες καὶ ὀλέθριες πράξεις.

Κρίτων: Δὲν εἶναι καθόλου, μὰ καθόλου εὐκόλος ὁ δρόμος τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀρετῆς.

Γέρο-φιλόσοφος: Εἶναι ὅμως τόσο ὠραίος, ποὺ ἀξίζει ν' ἀφιερῶσθαι κανεὶς σ' αὐτὸν τὴ ζωὴ του, ἀναζητώντας τὴν Ἀλήθεια, μελετώντας τὴ Σοφία, κι ἐξασκώντας τὴν Ἀρετὴ. Ὁδηγεῖται συχνὰ στὸν Σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου ἢ τουλάχιστον στὸ Χαϊδάρι, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει καμιά σημασία. Εἶναι ἀπαράδεκτο νὰ καταπνιγοῦν τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ὑλικὴ βία τοῦ δεσποτισμοῦ.

Φίλιππος: Ἄν σ' ἀκουγε ὁ Χίμλερ νὰ μιᾷς, καὶ μπορούσε νὰ σέ

καταλάβει, θὰ διέλυε σὰν ἄχρηστο τὸ Χαϊδάρι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα στρατόπεδα συγκεντρώσεως αἰχμαλώτων.

Γέρο-φιλόσοφος: Τὶ μπορεῖ νὰ κάμει σ' ἓναν ἐλεύθερον ἄνθρωπο τὸ Χαϊδάρι; Ὅταν ὁ Προμηθεὺς σπάσει μιὰ φορὰ τὰ δεσμά του, εἶναι πιά ἀδύνατον νὰ ξαναδεθεῖ σ' αὐτά.

(Ἀκούγονται δυὸ πυροβολισμοί, ἓνα βογγητό, θόρυβος καὶ μιὰ φωνή «Γειά σου, Κύρ-Παντελῆ»).

Κρίτων: Τὶ συμβαίνει;

Γέρο-φιλόσοφος: Ψυχραιμία. Θὰ δοῦμε τὶ εἶναι.

(Μπαίνει ὁ κύρ-Παντελῆς τρομοκρατημένος)

ΣΚΗΝΗ Β'

(Οἱ ἴδιοι, Κύρ-Παντελῆς)

Κύρ-Παντελῆς: Γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ!

Γέρο-φιλόσοφος: Τὶ τρέχει, Κύρ-Παντελῆ;

Κύρ-Παντελῆς: Ὁ Ἀχιλλέας! ὁ Ἀχιλλέας! Σκότωσε ἓναν γερμανό. Χαθήκαμε. Πῶ! Πῶ! Πῶ!

Γέρο-Φιλόσοφος: Γιὰ στάσου, Κύρ-Παντελῆ. Τὶ κάνεις ἔτσι; Σύνελθε. Μίλα καλά.

Κύρ-Παντελῆς: Δὲν ἀκούσατε τούς πυροβολισμούς; Τὸν σκότωσε! Ἔξω εἶναι τὸ πτώμα τοῦ γερμανοῦ.

Γέρο-φιλόσοφος: Καὶ ὁ Ἀχιλλέας ποῦ εἶναι; Τὶ ἐγίνε; Πές μας τὶ ξέρεις.

Κύρ-Παντελῆς: Εἴμουνα στὸ δωμάτιό μου. Ἀκούω δυὸ πυροβολισμούς. Δὲν κατάλαβα ὅτι ἔπесαν μέσα στὸ σπίτι. Ἀνοίγω τὴν πόρτα τοῦ δωματίου καὶ βλέπω τὸν Ἀχιλλέα μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι κι ἓναν γερμανοῦ ξαπλωμένον στὸν διάδρομο. «Γειά σου, Κύρ-Παντελῆ» φωνάζει ὁ Ἀχιλλέας καὶ δίνει ἓνα σαλτάρισμα, ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ φωταγωγοῦ, στὴν τσάρα τῶν διπλανῶν σπιτιῶν. Πῶς δὲν σκοτώθηκε κι αὐτός!

Κρίτων: Καὶ ὕστερα;

Κύρ-Παντελῆς: Δὲν ἔχει ὕστερα. Αὐτὸ εἶν' ὅλο.

Κρίτων: Πρέπει νὰ φύγουμε.

Γέρο-φιλόσοφος: (Δείχνοντας τὸ παράθυρο). Κοίταξε Φίλιππε, κάτω στὸ δρόμο.

Φίλιππος: (Κοιτάζει ἀπὸ τὸ παράθυρο). Ἕνας γερμανὸς μὲ αὐτόματο στέκει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, κι ἓνας ἄλλος τρέχει πρὸς τὴ γωνία.

Κύρ-Παντελῆς: Πῶ! Πῶ! χαθήκαμε...

Γέρο-φιλόσοφος: Δὲν τολμοῦν ν' ἀνέβουν μόνοι καὶ τρέχουν νὰ ζητήσουν ἐπικουρία.

Φίλιππος: Ἔχει ἄλλη ἐξοδο τὸ σπίτι;

Γέρο-φιλόσοφος: Ὅχι, δὲν ἔχει.

Κρίτων: Νὰ πηδήσουμε, ὅπως ὁ Ἀχιλλέας.

Γέρο-φιλόσοφος: Δὲν γίνεται. Εἶναι θαῦμα πῶς τὰ κατάφερε ὁ Ἀχιλλέας.

Κύρ-Παντελῆς: Ὦχι! Παναγίτσα μου! Τὶ θὰ κάνουμε τώρα; Τὶ εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς βρῆκε;

Κρίτων: Πέσαμε, λοιπόν, στὰ δόντια τοῦ λύκου;

Φίλιππος: Κουράγιο, Κρίτων! Ὁ Θεὸς εἶναι μέγας.

Κύρ-Παντελῆς: Θὰ μᾶς πιάσουν καὶ θὰ μᾶς βασανίσουν νὰ μαρτυρήσουμε ποιὸς σκότωσε τὸν γερμανό. Κανένας μας δὲ θὰ γλυτώσει. Δὲ θὰ πιστέψουν γιὰ τὸν Ἀχιλλέα. Θὰ μᾶς τουφεκίσουν.

Κρίτων: Κάτι πρέπει νὰ κάνουμε. Δὲν μπορούμε νὰ τὸ σκάσουμε ἀπὸ πουθενά;

Γέρο-φιλόσοφος: Ἀδύνατον, ἀφοῦ ὁ γερμανὸς μὲ τ' αὐτόματο στέκει ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα.

Φίλιππος: (Ξανακοιτάζει ἀπὸ τὸ παράθυρο). Ναί, στέκει μὲ τ' αὐτόματο ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα. Κι ὁ ἄλλος ξαναγυρίζει.

Κύρ-Παντελῆς: Κλεῖσε τὸ παράθυρο! Ἔμπα μέσα!

Γέρο-φιλόσοφος: Θὰ τηλεφώνησε στὴ Γκεστάπο.

Κρίτων: Κι ἂν φτάσει ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Στρατηγείου;

Γέρο-φιλόσοφος: (Τοῦ δείχνει κρυφὰ τὸν Κύρ-Παντελῆ). Σοῦτ!

Φίλιππος: (Συγχρόνως). Θὰ δεῖ τοὺς γερμανοὺς στὴν πόρτα καὶ δὲ θὰ μπεῖ βέβαια.

Κρίτων: Ἄν δὲν ἦταν νὰ ἔρθουμε ἐδῶ ἢ ἂν δὲν συνέβαινε αὐτὸ μὲ τὸν Ἀχιλλέα...

Γέρο-φιλόσοφος: Μὴν ξεγελιάσαι, Κρίτων. Δὲν ὑπάρχει τυχαῖο γεγονός. Ἡ μοίρα κυβερνάει καὶ κανένας δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξει τὴ μοίρα του. Οὔτε τὴ μοίρα τῶν ἄλλων. Ἄς προσπαθήσουμε, λοιπόν, νὰ μὴ φοβόμαστε.

Φίλιππος: Καϋμένη Τζούλια!

Κύρ-Παντελῆς: Τοὺς βγάζουν τὰ νύχια, τοὺς ξερριζώνουν τὰ μαλλιά, τοὺς δέρνουν μὲ συρματένιο βούρδουλα...

Γέρο-φιλόσοφος: Τοὺς τᾶκαναν ὅλ' αὐτὰ, κι ἀκόμη τοὺς ἔρριχναν στὰ θηρία, τοὺς ἄλειφαν μὲ πῖσα καὶ τοὺς ἔκαιγαν σὰν λαμπάδες. Γιατὶ ἦταν ἄπιστοι καὶ κακοῦργοι. Δηλητηρίαζαν τὰ ὕδραγωγεῖα καὶ τὶς πηγές. Μιλῶ δὰ, γιὰ τοὺς πρώτους Χρι-

στιανούς. Κι αυτό βάσταξε 250 χρόνια. Ἄλλὰ στὸ τέλος ὁ Σταυρὸς νίκησε.

Κρίτων: Καὶ τώρα ἔχουμε τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρό.

Γέρο-φιλόσοφος: Ὁ πολιτισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ὀπισθοδρομήσει γιὰ πάντα. Ὁ ἀγκυλωτὸς σταυρὸς γρήγορα θὰ σπάσει τις φτεροῦγες του καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ ξαναβρεῖ τὸν δρόμο της. Μὴν ἀμφιβάλλετε γι αὐτό.

Κρίτων: Ἐμεῖς ὅμως, θὰ ζήσουμε νὰ τὸ δοῦμε;

Γέρο-φιλόσοφος: Τὶ σημασία ἔχει ἂν δὲν προφτάσουμε ἑμεῖς νὰ τὸ δοῦμε; Οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί, ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἀθάνατη.

Φίλιππος: (Κοιτάζει πάντα ἀπὸ τὸ παράθυρο). Ἕνα αὐτοκίνητο μὲ γερμανούς. Κατεβαίνουν... ἔρχονται...

Κύρ-Παντελῆς: ὦχ! Θεέ μου! Θὰ μᾶς πιάσουν, δὲν γλυτώνουμε, θὰ μᾶς τουφεκίσουν...

Κρίτων: Ἐχε γειά, καϋμένε κόσμε...

Γέρο-φιλόσοφος: Φίλοι, μὴ σκέπτεστε τὸ κακό. Δὲν πρόκειται νὰ πεθάνουμε. Δηλαδή,... μιλῶ γιὰ σήμερα. Γιατὶ κάποτε..., κάποτε ὅλοι μας θὰ πεθάνουμε..., ἂν αὐτὸ λέγεται θάνατος.

(Δυνατὰ κτυπήματα στὴν πόρτα τοῦ δωματίου. Μπαίνει ἕνας γερμανὸς μὲ αὐτόματο. Ἀπὸ πίσω ἕνας διερμηνέας. Ἄλλοι γερμανοὶ στὴν πόρτα).

ΣΚΗΝΗ Γ'

(Οἱ ἴδιοι, γερμανοὶ τῆς Γκεστάπο)

Γερμανός: Πολιτσαῖ! Ντὶ χέντε χόχ! (Die Hände hoch!)

Διερμηνέας: Τὰ χέρια ψηλά!

Γερμανός: Βέρ χάτ ἰν τὸτ γκεσλάγκεν; (Wer hat ihn tot geschlagen;)

Διερμηνέας: Ποιὸς τὸν σκότωσε αὐτόν;

Γέρο-φιλόσοφος: (Προχωρώντας θαρρετὰ πρὸς τοὺς γερμανούς). Ἐγὼ τὸν σκότῳσα.

Διερμηνέας: (Ντίζερ χάτ ἰν τὸτ γκεσλάγκεν. (Dieser hat ihn tot geschlagen).

Γερμανός: Ἄλε ἰν ντὶ κομμαντατοῦρ! (Alle in die Kommandatur!)

Διερμηνέας: Ὅλοι στὴν κομμαντατοῦρ!

(Αὐλαία)

ΕΙΚΟΝΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Καλοκαίρι 1945. Στὴν ἴδια πανσιόν τῆς Α΄ Πράξεως.

Ὁ ἀφηγητής. (Πρὶν ἀνοίξει ἡ αὐλαία):

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Λευτεριά στὴν Ἑλλάδα μας τώρα.

Τὶ χαρᾶς πανηγύρι μεγάλο!

Βροντερὴ τὴ φωνὴ θὰ σηκώσω,

Λευτεριάς γιὰ νὰ ψάλω τραγούδι.

Τῆς σκλαβιάς μαῦροι χρόνοι περᾶσαν,
φοβεροί, σκοτεινοί, μαραμένοι.

τῶν ναζι τῶν βαρβάρων ἡ μπότα

δὲ χτυπᾷ πιά στοὺς ἔρημους δρόμους.

Ἴταλοί, γερμανοὶ καὶ γραικύλοι

δὲ σκοτώνουν Ἑλλήνων βλαστάρια.

Προδοτῶν τερατόμορφες μάσκες

δὲν ὀργιάζουν στῆς νύχτας τὰ μπλόκα.

Μιά καινούργια ποὺ πέφτει Βαστίλλη,

τὸ Χαϊδάρι γκρεμιέται καὶ σβήνει.

Ἀπ' τὴ μαύρη τὴ νύχτα προβάλλει

Λευτεριά πανανθρώπινη τώρα.

Ἀντηχῆστε βουνά καὶ λαγκάδια

μὲ κραυγὲς νικητήριες καὶ παιᾶνες.

Λευτεριά, Λευτεριά πέρα ὡς πέρα!

Προχωρῶ μ' ἀνοιχτά τὰ πλεμόνια,

κι ἀνασαίνω καθάριον ἀγέρα.

ΣΚΗΝΗ Α΄

(Ἀγησίλαος, Λίζα, Τάκης)

Λίζα: Πᾶνε ἔξη χρόνια.

Αγησίλαος: Ἐξη ὀλάκερα χρόνια...

Τάκης: Θυμάστε πού μπῆκε ὁ μπάρμπα-Λάζαρος καὶ μᾶς ἔφερε τὶς
ἐφημερίδες, μὲ τὶς εἰδήσεις γιὰ τὸν κομήτη;

Ἀγησίλαος: Πού τόσο μᾶς τρόμαξαν.

Λίζα: Ὅχι ὅλους. Ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Τζούλια δὲ φοβήθηκαν. Ἀπεναντίας, ἐξ αἰτίας τοῦ κομήτη παντρεύτηκαν.

Τάκης: "Όταν ξανάρθει ὁ κομήτης τοῦ Χάλεϋ — μὴ λησμονᾶτε πῶς ξανάρχεται κάθε 76 χρόνια — θὰ παντρευτῶ, χωρὶς ἄλλο, κι ἐγώ.

Ἀγησίλαος: Μὴ λὲς τίποτα. μὲ τὶς τελευταῖες ἀνακαλύψεις ποὺ γίνονται — πενικιλίνη καὶ τὰ παρόμοια — ποὺ ξέρεις τὶ μπορεῖ νὰ γίνει καριὰ φορά;

Λίζα: Καὶ νὰ βρεθεῖ τὸ φάρμακο τῆς αἰωνίας νεότητος!

Τάκης: Τὸ ὄνειρο τῶν ἀλχημιστῶν, ἔ; Ἐσεῖς οἱ γυναῖκες κάτι ξέρετε γι αὐτό. Δὲν ἐννοῶ ἐσένα, ποὺ εἶσαι ἀκόμη μωρό, ἀλλ' εἶναι μερικές πενηντάρες ποὺ δὲν πάτησαν ἀκόμη τὰ τριάντα.

Λίζα: Μωρὸ μπορεῖ νᾶμουν ὅταν φοβόμουν τὸν κομήτη. Μὴ λησμονᾶτε πῶς ἀπὸ τότε πέρασαν ἑξὶ χρόνια.

Τάκης: Καὶ τὶ χρόνια; Πολεμικά... Ποὺ θὰ πρέπει νὰ λογαριάζονται διπλά.

Λίζα: Ὁ πόλεμος μᾶς ἔμαθε πολλά. Τόσα, ποὺ οὔτε τὰ βάζαμε τότε στὸ νοῦ μας. Πόσο δίκιο εἶχε ὁ Φίλιππος ποὺ δὲ φοβότανε τὸν κομήτη, ἀλλὰ τὸν πόλεμο! Καὶ ὁ πόλεμος ἦρθε. Καὶ τὸν ἀκολούθησαν τόσες καταστροφές. Ἡ καϋμένη ἢ μητέρα πέθανε, ἀφοῦ πέρασε κι αὐτοί, ὅπως ὅλοι μας, τὸ δράμα τῆς πείνας καὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ συσσιτίου. Καὶ δὲν ἔζησε νὰ δεῖ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴ νίκη.

Τάκης: Ὁ κόσμος ὑπέφερε πολλά.

Ἀγησίλαος: Ἄς ἔχουμε ὑγεία ἐμεῖς ποὺ ἐπιζήσαμε. Ἀλήθεια, τὶ νὰ γίνονται οἱ παλιοί μας φίλοι;

Τάκης: Ἔμαθα πῶς τὸν Φίλιππο τὸν εἶχαν πιάσει οἱ γερμανοί. Δὲν ξέρω τὶ ἀπέγινε; Ὁ Καθηγητὴς εἶναι καλὰ. Μόνο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ φέρει βόλτα μὲ τὸν μισθό του καὶ περιμένει διαρκῶς τὶς διανομές τῆς Οὐνρα. Δημόσιος ὑπάλληλος δὲν εἶναι; Κάθε μέρα τ' Ἀῖ-Γιαννιοῦ, τ' Ἀῖ-Γιαννιοῦ τοῦ νηστευτῆ. Γιά τὸν κύριο Λέανδρο, καλύτερα νὰ μὴ μιλάμε.

Λίζα: Γιατί;

Ἀγησίλαος: Τὶ τρέχει;

Τάκης: Παράτησε τοὺς στίχους — λέω «τοὺς στίχους», γιατί μὲ τὴν ποίηση δὲν εἶχε ποτέ νταραβέρια — καὶ συνεργάστηκε μὲ τοὺς γερμανοὺς σὲ προμήθειες καὶ σ' ἄλλες δουλειές. Ἔκαμε πολλοὺς παράδες. Αὐτὸς δὲν πείνασε, οὔτε μπῆκε στὴν οὐρὰ τοῦ συσσιτίου, μὲ τὸ τενεκάκι.

Λίζα: Καὶ ὁ Κρίτων;

Τάκης: Ὁ καϋμένος ὁ Κρίτων... Ἔμαθα πῶς σκοτώθηκε.

Ἀγησίλαος: Τὶ μοῦ λὲς; Κρίμα στὸ παλληκάρι!

Τάκης: Τὸν εἶχα συναντήσει κάποτε μαζί μὲ τὸν Φίλιππο. Καὶ οἱ δυὸ τους εἶχαν πολεμήσει στὸ Ἀλβανικὸ μέτωπο. Γλύτωσαν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἀλλὰ πλήρωσαν ἔπειτα, μὲ τὴν κατοχή.

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Σκοτώθηκε καὶ ὁ Φίλιππος;

Τάκης: Δὲν ξέρω. Τί νά σᾶς πῶ; Ἔμαθα πὼς τὸν εἶχαν πιάσει οἱ γερμανοὶ καὶ τὸν εἶχαν κλείσει στὸ Χαϊδάρι. Συνήντησα τότε τὴ Τζούλια, πού ἔκανε σάν τρελλή. Ἀπὸ τότε, δὲν εἶδα κανέναν, οὔτε ἔτυχε νά μάθω.

Λίζα: Ἡ Τζούλια ἦταν μιὰ υπέροχη γυναίκα. Ἀρκεῖ νά μὴν ἔπαθε τίποτα ὁ Φίλιππος.

Τάκης: Ὅταν μιὰ γυναίκα λέει γιὰ μιάν ἄλλη γυναίκα πὼς εἶναι υπέροχη, αὐτὸ σημαίνει πὼς πραγματικά εἶναι.

Λίζα: Καὶ ἡ ὡραία Σόνια; Γι' αὐτὴν θὰ ξέρετε, γιατί νομίζω πὼς διατηρήσατε τὴ γνωριμία. Σᾶς συνήντησα μαζί της μέσα στὸ καταφύγιο.

Τάκης: Οὐ! Ἀπὸ τότε πάει καιρὸς.

Λίζα: Καὶ τὴν ξεχάσατε;

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Λίζα, νομίζω πὼς παρεκτρέπεσαι. Δὲν ἔχουν ὅλοι τὴ μνήμη σου.

Τάκης: Πολύ σωστά λέει ὁ μπαμπάς σου.

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Εὐτυχῶς πού εἶστε κι ἐσεῖς ἐδῶ, κύριε Τάκη, ἀλλιῶς θᾶμαστε μόνοι.

Τάκης: Δὲν εἶναι τώρα εὐκολες οἱ ἐξοχές. Κί' ἐγὼ δὲ θὰ καθήσω περισσότερο ἀπὸ ἓνα μῆνα. Πεθύμησα τὰ ἔλατα, ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια πού εἶχα νά τὰ δῶ.

Λίζα: Κί' ἐμεῖς δὲν μπορούμε νά καθήσουμε πιὸ πολὺ γιατί, ξέρετε; Ἐργάζομαι κί' ἐγὼ τώρα σὲ γραφεῖο, καὶ δὲν ἔχω δυστυχῶς, περισσότερη ἄδεια.

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Ναί, ἡ Λίζα μου εἶναι πιά ὑποχρεωμένη νά ἐργάζεται. Αὐτὰ ἔχει ὁ πόλεμος.

Τάκης: Τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου, δεσποινίς. Νά, τώρα εἶστε κι ἐσεῖς χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας. Καὶ μόνον ἐγὼ παραμένω πάντοτε «ἄχθος ἀρούρης».

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Ἀφοῦ μπορείτε καὶ τὰ καταφέρνετε...

Τάκης: Εἶμαι ὀλιγαρκής, αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ μου.

Λίζα: Ἀ! ἐγὼ εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένη πού ἐργάζομαι. Ἡ Τζούλια μοῦδωσε τὸ παράδειγμα. Δὲν τὴν ἔφτανε τὸ γραφεῖο της, πῆγε ἐθελοντὴς νοσοκόμος, ἔπειτα ἐργάστηκε στὰ παιδικὰ συσσίτια. Καὶ πάντοτε ἀφιλοκερδῶς.

Τάκης: Ὑπέροχη γυναίκα, ἔ;

Λίζα: Μάλιστα, υπέροχη. Ἀντάξια τοῦ Φίλιππου. Γιατὶ κι αὐτὸς ἦταν σπουδαῖος ἄνδρας.

ΣΚΗΝΗ Β΄

(Οἱ ἴδιοι, Μπάρμπα-Λάζαρος)

Μπάρμπα-Λάζαρος: Ξέρετε ποιοὶ ἔρχονται;

Τάκης: Γερμανοί;

Μπάρμπα-Λάζαρος: Τὶ γερμανοί; Πᾶνε πιά αὐτοί. Τοὺς ἔφαγε τὸ σκοτάδι. Ἔρχονται ὁ κύριος Φίλιππος μὲ τὴν κυρία Τζούλια.

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Τὶ μοῦ λές;

Λίζα: ὦ! τὶ χαρά!

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Μόλις τοὺς μελετούσαμε.

Τάκης: Πολλὰ χρόνια θὰ ζήσουν.

ΣΚΗΝΗ Γ΄

(ἈγΗΣΙΛΑΟΣ, Λίζα, Τάκης, Φίλιππος, Τζούλια)

Τζούλια: Τὶ εὐτυχισμένη συνάντηση!

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ-Τάκης: Καλῶς τους, καλῶς τους!

Φίλιππος: Καλημέρα σας.

Λίζα: Τζούλια! (Ἀγκαλιάζονται).

Τάκης: Συζητούσαμε γιὰ σᾶς. (Χαιρετάει τὸν Φίλιππο).

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: (Σφίγγοντας τὸ χέρι τοῦ Φίλιππου). Χαίρομαι πὺ σᾶς βλέπω καλά.

Τάκης: (Συνεχίζει χαιρετίζοντας τὴ Τζούλια). Κυρία μου! Ἡ Λίζα εἶναι θαυμάστριά σας.

Τζούλια: Ὅχι, δά! Ἀλλὰ λησμόνησα. Ἐσεῖς διαρκῶς κοροϊδεύετε. Δὲν τὸ βαρεθήκατε πιά αὐτὸ τὸ σπὸρ;

Φίλιππος: Γιατὶ νὰ τὸ βαρεθεῖ; Εἶναι τὸ καλύτερο γιατρικὸ γιὰ τὰ χρόνια πὺ περνᾶμε.

Τάκης: Τώρα ἐγὼ τὴν ἔπαθα σὰν τὸν ψεύτη μὲ τὸν λύκο. Λέω τὴν ἀλήθεια καὶ δὲ μὲ πιστεύουν.

Τζούλια: Κι ἔτσι τιμωρεῖστε ἀπὸ τὴν ἴδια σας τὴν τακτικὴ. (Τσαχπίνικα). Νὰ μάθετε ἄλλη φορὰ νὰ μὴν κοροϊδεύετε.

Λίζα: Καθῆστε.

ἈγΗΣΙΛΑΟΣ: Ὡστε θὰ ἔχουμε καὶ τὴ συντροφιά σας;

Φίλιππος: Γιὰ μιὰ βδομάδα μονάχα.

Λίζα: Καὶ ἦρθατε ἐδῶ; Μπράβο!

Τζούλια: Νὰ θυμηθοῦμε τὰ παλιά.

Λίζα: Τὸ μέρος τῆς γνωριμίας σας.

Τζούλια: Τῆς εὐτυχισμένης μας γνωριμίας.

Φίλιππος: Καὶ εἴμαστε πολὺ εὐτυχεῖς πὺ συναντήσαμε ἐδῶ πέρα κι ἐσᾶς.

Ἀγισίλαος: Κι' ἐμεῖς τὸ ἴδιο. Ἰδίως πού σᾶς βλέπουμε καλά. Γιατί εἴχαμε μάθει πῶς σᾶς εἴχανε πιάσει οἱ γερμανοί. Ἀλήθεια εἶναι;

Φίλιππος: Ναί, ἀλήθεια. Κι ἔμεινα πέντε μῆνες στὸ Χαϊδάρι. Ἡ φρικτότερη περιπέτεια τῆς ζωῆς μου.

Ἀγισίλαος: Μὰ πῶς συνέβη αὐτό;

Φίλιππος: Νά, μᾶς ἔπιασαν μαζί μέ τὸν Κρίτωνα, κι ἀφοῦ περάσαμε ἀπὸ μιὰ φοβερὴ ἀνάκριση, μᾶς ἔκλεισαν στὸ Χαϊδάρι.

Τάκης: Ὁ Κρίτων ἦταν μαζί σου στὸ Χαϊδάρι;

Φίλιππος: Ναί, εἴμαστε μαζί μέ τὸν Κρίτωνα στὸ στρατόπεδο αἰχμαλώτων Χαϊδαρίου.

Λίζα: Καὶ βγήκατε μαζί;

Φίλιππος: Ὅχι, ὁ Κρίτων τουφεκίστηκε. Πέθανε σὰν ἥρωας, ὅπως ὅλοι ὅσους τουφέκισαν οἱ γερμανοί. Εἴχαν —βλέπετε— καθιερώσει, μέ τὴ νέα τάξη πραγμάτων, τὴν ἀρχὴ τῆς ὁμαδικῆς εὐθύνης. Εἶναι τρομερὸ νὰ σκέπτεται κανένας ὅτι ξαναγουρίσαμε σὲ μιὰ τέτοια βαρβαρότητα. Ἡ ὁμαδικὴ εὐθύνη... Γιαὶ κάθε πράξη σαμποτάζ, παίρναν πενήντα ἀθώους ὁμήρους ἀπὸ τὸ Χαϊδάρι καὶ τοὺς ἐκτελοῦσαν. Ἔτσι νόμιζαν πῶς θὰ ὑποδουλώσουν τὴν ἐλεύθερη ἐλληνικὴ ψυχὴ.

Τάκης: Ἀλήθεια, ἦταν ἀφάνταστη ἡ τρομοκρατία.

Φίλιππος: Κι ὁμως... πέρασα πέντε μῆνες στὸ Χαϊδάρι. Καταναγκαστικά ἔργα... καὶ ν' ἀντιμετωπίζουμε καθημερινῶς τὸν θάνατο! Ἀλλὰ τὸ ἠθικὸ ἦταν ἀκμαῖο. Οἱ ναζὶ δὲν μπόρεσαν νὰ λυγίσουν τίς ψυχές, μέ τὰ κορμιά πού ξάπλωναν. Οἱ μελλοθάνατοι τραγουδοῦσαν. Στιβαγμένοι πάνω στὸ καμιόνι, ξυπόλητοι καὶ μόνον μέ τὰ ἐσώρουχα —ἔτσι τοὺς πῆγαιναν οἱ ναζὶ στὸ θυσιαστήριο— τραγουδοῦσαν! Τραγουδοῦσαν, ἐνῶ ἡ δόξα τοὺς χαΐδευε τὸ μέτωπο. Ἦταν κάτι τραγικὰ μεγάλα!

Λίζα: Κι ὁ καυμένος ὁ Κρίτων;

Φίλιππος: Ἐκεῖνο τὸ πρωὶ εἶχε κακὸ προαίσθημα. Καὶ μᾶς τῶπε. Καὶ φαινόταν φοβισμένος. Τὸ προαίσθημά του βγήκε ἀληθινό. Τέταρτον τὸν φώναξαν. Ὁ φόβος μέ μιᾶς τοῦ πέρασε. Βροντοφώναξε τὸ «παρών» μέ μιὰ τέτοια ὁρμή, σὰ νὰ μπάτσιζε τὸν Διοικητὴ τῶν Ἑς-Ἑς. Καὶ ὕστερα, ὅλοι μαζί οἱ μελοθάνατοι, πάνω στὸ καμιόνι πού τοὺς ὀδηγοῦσε στὸν θάνατο — πενήντα συνηθισμένοι ἄνθρωποι, πού οἱ ναζὶ τοὺς μετέβαλαν σὲ ἥρωες— τραγουδοῦσαν τὸν Ἑθνικὸ Ὑμνο. Ὑστερα..., ὕστερα δὲν ξέρω... Δὲν τοὺς ἐκτελοῦσαν στὸ Χαϊδάρι.

Τάκης: Πάνε πιά αυτά, Φίλιππε. Πέρασαν. Ξέχασέ τα, γιατί σέ πειράζουν.

Φίλιππος: Όχι, Τάκη, δέν πέρασαν. Εἶναι ζωντανά. Δέν πρέπει νά λησμονήσει ὁ κόσμος τὸ κακὸ ποὺ ἔκαμε ὁ Χίτλερ στὴν ἀνθρωπότητα.

Λίζα: Ἔτσι εἶναι. Χρειάζεται ἐκδίκηση γιὰ τ' ἀπαίσια κακουργήματά τους.

Φίλιππος: Όχι ἐκδίκηση, ἀλλὰ δικαιοσύνη.

Λίζα: Τὸ ἴδιο δέν εἶναι;

Φίλιππος: Ἡ ἐκδίκηση περιέχει προσωπικὸ στοιχεῖο, ἐνῶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀπρόσωπη. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει πάντα νά εἶναι ἀδέκαστη.

Ἀγνίσταος: Πραγματικά θηριώδεις ἀποδείχτηκαν οἱ ναζί. Ἀλλὰ θὰ δικαστοῦν καὶ θὰ καταδικαστοῦν ἀναμφιβόλως ὅλοι οἱ ἐγκληματίες πολέμου.

Φίλιππος: Ἄν δέν καταδικαστοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, δέν πρόκειται νά μείνουν ἀτιμώρητοι. Θὰ τοὺς τιμωρήσει ἡ Θεία Δικαιοσύνη.

Τάκης: Ἄν περιμένουμε ἀπὸ τὴ Θεία Δικαιοσύνη...

Φίλιππος: Μὴν ἀμφιβάλλεις καθόλου, φίλτατε. Κάτι ἤξεραν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ὅταν ἔκαναν τὴ μυθολογία τους. Αἱ Ἐρινύες καὶ ἡ Νέμεσις θὰ κάμουν τὸ καθήκον τους. Ἀρκεῖ νά κάνουμε κι ἐμεῖς τὸ δικό μας.

Τζούλια: Ναί, νά μὴν ἀφήσουμε τοὺς νεώτερους νά λησμονήσουν τὸ κακὸ ποὺ ἔκαμε ὁ φασισμὸς καὶ ὁ ναζισμὸς σ' ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα.

Φίλιππος: Μόνον ἔτσι θὰ μπορέσουμε νά ἐμποδίσουμε ἓναν καινούργιο, καταστρεπτικότερον ἀκόμη πόλεμο.

Λίζα: Ἀλλοίμονό μας ἂν ξανάχουμε πόλεμο!

Τάκης: Ὁ πόλεμος εἶναι σὰν τὸν κομήτη. Ξαναγυρίζει κατὰ ἀραιὰ ἢ καὶ συχνὰ διαστήματα, καὶ τὸν φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι περισσότερο πρὶν τοὺς ἀγγίξει, παρὰ μετὰ.

Ἀγνίσταος: Δυστυχῶς, ἔτσι εἶναι.

Φίλιππος: Καὶ ἡ χολέρα ξαναγύριζε ἄλλοτε στὴν Εὐρώπη, κατὰ ἀραιὰ ἢ καὶ συχνὰ διαστήματα, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι —μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐπιστήμης— τὴ νίκησαν, κι ἔτσι ἔπαψε πιά νά ξαναγυρίζει.

Τάκης: Ἀλλὰ τὸν πόλεμο μὲ ποιοιοῦ τὴ βοήθεια θὰ τὸν νικήσουν, γιὰ νά μὴν ξαναγυρίσει κι αὐτός;

Φίλιππος: Μὲ τὴ βοήθεια τῆς λογικῆς καὶ τῆς καλοσύνης. Μὲ τὸ σταμάτημα τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Μὲ τὴ διεθνῇ συνεργασία καὶ κατανόηση. Μὲ τὴν πανανθρώπινη ἀλληλεγγύη καὶ Ἀγάπη.

Τζούλια: Μόνον ἔτσι ὁ κόσμος θὰ γίνεῖ πραγματικά ὁμορφος.

Φίλιππος: Θὰ γίνεῖ ἀληθινὸς παράδεισος!

(Αὐλαία)

Krishnamurti

Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου

Δρχ. 100

Βενετού - Ἰλαρίωνος

Φῶς στὴν Ἀγραπὴ

Δρχ. 100

Κωστή Μελισσαροπούλου

Ὁ Κρισναμουρτι γιὰ τὸν Διαλογισμό

Δρχ. 100

Κωστή Μελισσαροπούλου

Ὁ Κομήτης (θέατρον ἰδεῶν)

Δρχ. 100

Γιὰ ἀναγγελία τῆς ἐκδόσεως νὰ στέλνετε ἕνα ἀντίτυπο. Γιὰ βιβλιοκρισία, χωρὶς νὰ δεσμεύεται τὸ περιοδικό, νὰ στέλνετε δύο ἀντίτυπα.

Σημειώσεις Νίκου Τέντα

Λιλίκας Νάκου: «Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΕΜΕΛΒΑΪΣ»

— Ντρέπομαι νὰ παίρνω λεφτά ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς ἀνθρώπους! Ἔτσι ἐνεργοῦσε στὴν καθημερινή πρακτική ὁ Οὐγγρος γιατρός Ἰγνάτιος-Φίλιππος Σεμελβαΐς, ποὺ πρὶν ἀπὸ τὸ μικροσκοπιο καὶ τὸν Παστέρ πίστευε στὴν ὕπαρξη τοῦ κόσμου τῶν μικροβίων καὶ προσπάθησε, μάταια, νὰ ἀνοίξει στοὺς ἐπιστήμονες τὰ μάτια «νὰ τοὺς δείξει τὶς μυστικὲς κρυψῶνες τοῦ θανάτου». καί, μάταια, νὰ ἐνσταλάξει στὶς ἀνυδρες ψυχὲς τοὺς λίγη ἀνθρωπιά:

«Ὅσο πιὸ φτωχιά καὶ ἐγκαταλειμμένη εἶναι μιὰ γυναίκα, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ τὴν προσέχουμε». Ἡ Λ. Νάκου μεταφέρει μὲ τὴν ἔμπειρη γράφῃ της ὅλο τὸ συγκινησιακὸ στοιχεῖο μιᾶς τραγικῆς ζωῆς ταγμένης ἀποκλειστικά στὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ ὁ Σεμελβαΐς ὑπῆρξε μιὰν οἰκουμενικὴ συνείδηση. Ὁ νοῦς του εἶχε τὴ σπῖθα τῆς μεγαλοφυΐας: «... ὁ ὀρθολογισμὸς εἶναι χρήσιμος, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ πᾶν. Χρειάζεται διαίσθηση γιὰ νὰ γίνεις καλὸς γιατρός, κι ὁ ἐρευνητὴς τίποτα δὲν πρέπει νὰ ἀρνιέται».

Ἡ κατεστημένη ἐπιστήμη, ἀρνήθηκε τὶς δοξασίες τοῦ Σεμελβαΐς. Οἱ ἄνθρωποι δὲν συγχωροῦν τὴ μεγαλοφυΐα. Καὶ τὴν ἀγάπη. Γιατὶ ὁ Ἰγνάτιος-Φίλιππος Σεμελβαΐς ἔσκυψε πάνω ἀπὸ τὸ πόνον τῆς γυναίκας σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ ἡ ζωὴ της δὲν εἶχε καμὴν ἀξία.

Πόπης Ἀντωνίου-Σφαλαγκάκου: «ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ» Καί «ΣΤΑΦΦΑ» Ποιήματα

Ἕνα σύννεφο στὸ μέτωπό σου
Στάλες βροχῆς στὰ μάτια σου.
Γύρισες καὶ μὲ κοίταξες μὲ γκρί βλέμμα.
Ἡ ρυτίδα σου μεγάλωσε
χαντάκι ανάμεσά μας.
Δὸς μου τὸ χέρι τῆς καρδιᾶς νὰ τὸ διαβῶ!

Ἡ ἀμφιβολία κλονίζει τὴν πίστη στὶς γωνιῆς ποὺ τραγουδοὶ σέρνε-
ται ἡ ἀνάσα ἀπὸ ἓναν ἄνεμο ρυθμισμένο στὴ σχεδιασμένη παλμο-
δόνηση τῆς μοίρας. καὶ ξεφεύγει τὴν ἐθισμένη ἐπανάληψή του ἡ
ποιήτρια, γιατί γνωρίζει τὴ μυστικὴ ἀτραπὸ νὰ πλησιάσει τὸν ἄν-
θρωπο μὲ τὸ ὄνειρο. Νὰ ἐνσταλάξει ὁμορφιά στὴν καρδιά καί,
ἔτσι, νὰ ἐλαφρύνει τὸν ἴσκιο τῶν ματιῶν ἀκόμη κι ὅταν, ἡ δίχως
μνήμη κλίνη, ὑπομένει τὸ μεταβλημένο σὲ πλαδαρὸ φορτίο σφρί-
γος, μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ συνάφεια.

Ἡ ἀλλοτρίωση βρίσκεται μέσα μας. Καὶ μέσα μας γκρεμίζονται τὰ
οὐράνια, πληγωμένα ἀπὸ τοὺς ψηλωμένους κάκτους τῆς παντέρη-
μης ψυχῆς μας. Εἶναι ἡ στιγμή τῆς ἀμφισβήτησης ποὺ ἄγει στὸ τί-
ποτα. Τὴν χωρὶς διέξοδο μοναξιά. Χωρὶς, εὐτυχῶς, διάρκεια. Φραγ-
μός, γιὰ κάθε σήψη, ἡ ἀγάπη. Ποὺ σὲ σταυρώνει μὲ τοῦ ἀνθρώ-
που τὶς ἀδικίες, γιὰ νὰ μὴν μείνεις ἀνέστιος στὴν Πολιτεία τοῦ κό-
σμου!

Ἡ «Ἀναζήτησις» εἶναι μιὰ ποιητικὴ δημιουργία ποὺ ἐλευθερώνει
τὸν ἐγκλειστο, σὲ προσχεδιασμένες μορφές, δημιουργικὸ πυρετὸ
τοῦ ἀνθρώπου.

Στὴ «Στάφφα» ἡ ἔμπνευση σπέρνει ἀστροπελέκια γιὰ νὰ λουστεῖ
στὸ φῶς τὸ πεπρωμένο χῶμα, ἡ σφιγμένη καρδιά. Ἐδῶ ὁ μουσι-
κὸς φθόγγος πληθαίνει τοὺς ἤχους μυστικῆς πηγῆς γιὰ νὰ βαπτίσει
σὲ θεία ζάλη τὶς ἄδειες κουβέντες τῆς καθημερινῆς συναλλαγῆς.
Λάμπει ὁ δονισμένος στὴν ἁρμονία στίχος πασίχαρη κραυγὴ δη-
μιουργίας καὶ ἀσπιλὴ λευκότητα διοχετεύει στὴν εὐθεία τῆς ζωῆς
μὲ τὴν καμπύλη τοῦ ὁνείρου.

Λύνει τὰ μάγια τῆς λαχτάρας, ποὺ παγιδεύτηκε στὸ μάταιο, ἡ ἀλή-
θεια, καθὼς ἐξακοντίζει τὸ βύθος τοῦ «εἶναι» στὴ στιλπνὴ ἐπιφά-
νεια τῶν χρωμάτων. Γιὰ νὰ μεστώσει ἡ προσδοκία ἐλπίδα στὸ χα-
μόγελο:

...Νίφτηκα ἀθωότητα περίσσεια.
ἀστραψα, δὲς με.

Ἀχτίδα σου εἶμαι ἥλιε μου!
Φλόγα δική σου.
Πυρπόλησέ με!

Ποίηση λικνισμένη στή μέθη διονυσιακοῦ παραμιλητοῦ.
Λόγος διάφανος καὶ ἀκμαῖος πού, κάποτε, φθάνει στὸν ἐνθουσιασμό πού λυτρώνει. Ἐμπνευση, τέλος, πού ἐξαϋλώνει τὸν πόνο καὶ ἐξανθρωπίζει τὰ ὁράματά μας...

Δημήτρη Νεστορίδη: «ΦΩΤΑ ΚΙ ΟΜΙΧΛΕΣ». Ποιήματα

Ἄλλοι σ' αὐτοὺς πού φύγανε, ξοπίσω τους ἀφήνοντας
τοῦ σταυρωμοῦ τὸ ξύλο,
ἀμάτωτο κι ἀνέπαφο χωρὶς ταφή ἀναστημοῦ.

Σὲ χαλεποὺς καιροὺς οἱ λογοκλόποι δὲν στραγγαλίζουν μονάχα
τοὺς ρυθμούς μὰ «παστώνουν» καὶ τὶς ἔννοιες. Ἔτσι «κοπαδιάζονται» οἱ μέρες μας στὶς κλεισμένες θύρες τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ θυθιστοῦμε στὴν ἄβυσσο τοῦ σκότους.

Μὰ ὑπάρχει ὁ ντυμένος μὲ ἀνοιξη, ἀπὸ τὸ λίκνο ὡς τὸν τάφο,
ποιητής, γιὰ νὰ ξυπνήσει γαλάζιες χαραυγές «στὸ ρέμα τῶν αἰώνων». Αὐτὸς θὰ δραςκελίσει ἡλιαστάσια μυστικῶν ἀστερισμῶν
τῆς ψυχῆς μας τὸ δ' ἀμάντι νὰ ξεθάψει. Καὶ θὰ νοηματίσει τῆς
ζωῆς τὸ σκίρτημα μὲ τὸ μέγα δάκρυ τῆς ἀγάπης.

Ὁ Δ. Νεσ., ξεφεύγει μὲ μαστοριά τοὺς «κλειστοὺς ὀρισμούς» καὶ
μὲ λόγο εὐρωστο φλογίζει τὴν ἀλήθεια νόμο δικαιοσύνης καὶ ἀρμονία
στὰ τραγοῦδια τῆς δημιουργίας.

Ἄγγελου Καρούσου: «ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ» Ποιήματα

...Λουλουδι-τραγοῦδι
φῶς πού σπάει
μέσ στὰ μπετόν.

Ποίηση μεστωμένη. Ἀποφθεγματική. Ἀστραφτερή. Γεμάτη λεπτὴ
γοητεία. Ἕνα γαλάζιο φεγγοβόλημα τῆς ὥριμης σκέψης. Βαθειὰ
ἀνθρώπινη. «Δὲν μπορῶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο νὰ εἶμαι ποιητής»
ἐξομολογεῖται ὁ Ἄγγ. Καρ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀφορισμοὶ του ἔχουν
τὴν καθολικότητα τοῦ πνεύματος πού ζωογονεῖ. Παράδειγμα: «Ἀπ' ὅλες
τὶς σειρῆνες ἡ λογικὴ πιὸ μεγάλη» ἢ «οἱ φανατικοὶ εἶναι τὰ
μυθοζωάκια πού τοὺς ξάφνιασε ἡ πραγματικότητα» καὶ «ἡ ἠθικὴ
μας νανοποιεῖται». Καὶ γράφει ὁ ποιητής γιὰτὶ συνειδητὰ πιστεύει

ὅτι ἡ ἀδιαφορία εἶναι σαπίλα. Γιατὶ γνωρίζει, ἀκόμη, πὼς διανοοῦ-
μενος χωρὶς ἰδανικά «εἶναι κυλῶν ὑριάρης». Αὐτὸς δηλαδὴ ποῦ μα-
ζι μὲ τὰ πτυχία, κατοχυρώνει τὴν ἡλιθιότητα.

Ὁ λόγος τοῦ Ἁγ. Καρ. δὲν εἶναι ἓνα παιχνίδι συναρπαστικῶν λέ-
ξεων. Εἶναι οὐσία. Γιατὶ ὁ ποιητικὸς του ρεαλισμὸς διαπερνᾷ μὲ τὴ
λάμψη τῆς κάμας τὸ ὄνειρικό στοιχεῖο γιὰ νὰ γενοβολήσῃ μιὰν
ἀκέραιη λαϊκὴ συνείδηση.

**Κούλη Κάση: «ΔΕΚΑΦΑΛΜΟΣ-ΑΝΤΗΛΙΑΔΕΣ». Ποιήματα. «Υπέρ-
τατο Φῶτισμα», καὶ «Πὼς θὰ φτάσεις στὸ Πνευματικὸ φῶς». Πεζά.**

Ἀχτινοβολημένος εἶμαι ἐνσυνείδητα
τρέφομαι ἀποκλειστικά μὲ καταλάμψεις.
...εἶμαι ὁ ἓνας τοῦ Κυρίου ὁ υἱὸς
ἀπεσταλμένος νὰ φωτίσω τὰ οὐράνια.

Εἶναι ὁ «Δεκάφαλμος» λόγος στιλπνὸς γιὰ τὶς ἀνθρώπινες πα-
γωνιές. Κι ἂν, τελικά, δὲν γίνεται ἱερέας τοῦ «βοριᾶ» ἡ ἀντηχιστὴ
φωνή του ἐνώνει μὲ φῶς τὴ σιωπὴ. Γιὰ νὰ δέσῃ τὰ «ἀόρατα» μὲ
φεγγεβολοῦσα συνείδηση.

Ἔτσι τὸ ἐφτάδιπλο φῶτισμα γίνεται μὲ τὶς «Ἀντηλιάδες» ξημέ-
ρωμα σὲ κάθε γρηγοροῦσα καρδιά:

Ἐκεῖνος ποῦ κατόρθωσε νὰ πάει νὰ σταθεῖ ἀσκίαστος
μόνο μπορεῖ νὰ δεῖ ἀπ' ὅλες τὶς μεριές τὸν κύκλο
ποῦ ὁ Θεὸς τὸν ἐφτιασε ὥρα τῆς δημιουργίας...

Θὰ ἦταν ἡ ἔμπνευση λιακάδα κρυφοσταλαγμένη καὶ χωρὶς σκιά ἡ
πνευματικὴ του ἀναζήτηση, ἂν δὲν ἔκρουε τὸ λογισμό ἡ ἐπάρση:

Θρησκεία νὰ τὴν κάνετε τὴν ποίησή μου
γιὰ νὰ φανεῖτε οἱ ἀγνοὶ ὅλης τῆς γῆς.

Γιὰ νὰ δικαιωθεῖ ἡ ρήση τοῦ Βία: «ἡ ἀλαζονεία εἶναι τὸ ἐμπόδιο
τῆς σοφίας».

Ὁ Ν. Γεωργούλας, ποῦ προλογίζει τὸ πεζό «Υπέρτατο Φῶτι-
σμα», τὸ θεωρεῖ «σπουδαιότατο φιλοσοφικὸ ἔργο». Καὶ ὁ συγγρα-
φέας βεβαιώνει: «Τὸ βιβλίο τοῦτο ποῦ κρατᾷ στὰ χέρια σου, ἔχει
λιακάδα στὰ γράμματα!».

Πράγματι, μερικὲς καλοδιατυπωμένες σκέψεις του, ἔχουν: «Δὲν
κατορθώνεις τίποτα μὲ τὸ περίπου» ἢ «Οἱ κουταμάρες εἶναι χειρό-
τερες ἀπὸ λιθοβολισμούς».

Τελικά ἡ «κατάργηση» τοῦ μερικοῦ καὶ συνορεμένου λόγου δὲν

όλοκληρώνεται με τὸν ἀφορισμὸ του: «Οἱ θεωρίες τῶν διαφόρων συστημάτων εἶναι κενολογίες...». Γιατὶ δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ἤδη γνωστὰ τῆς ἀνθρώπινης σκέψης ἔστω καὶ «ὑπέρτατα» φωτισμένης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐστοχα διατυπούμενη ἀλήθεια: «Καλύτερος εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι πιὸ ἀπλὸς μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ». Χωρὶς, φυσικά, τὴν ἐξάιρεση ποὺ ὁ ἴδιος θέτει: «Δάσκαλος γιὰ τοὺς σπουδαίους εἶναι ὁ Θεὸς μόνον, κι ὄχι ὁ ἄνθρωπος. Γιὰ τοὺς ἄλλους χρειάζεται ἄνθρωπος». Γιατὶ, ἔτσι, μαγνητίζεται ἀπὸ τὸ λόγο ὅπως τὸ σπουργίτι ἀπὸ τὸ φίδι!...

Στὸ τελευταῖο του πεζὸ «Πῶς θὰ φτάσεις στὸ πνευματικὸ φῶς» ὁ μεταφυσικὸς ἐρασιτεχνισμὸς μεταβάλλει σὲ διδασκαλία τὴν ἀναπόδειχτη ἀληθοφάνεια τολμηρῶν εἰκασιῶν. Πελαγοδρομημένοι στὴν ἐπιθετικὴ του «μανία» γιὰ τὴ «θύραθεν» γνώση ἢ τὴν ἔμπνευση: «Θὰ πρέπει νὰ ξέρεις ἐσύ ποὺ εἶσαι ὁ φερμένος γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀρετὴ, πῶς δὲν πρέπει νὰ συγχίζεις τὴν περίπτωση μὲ αὐτοὺς ποὺ γράφουν ποιήματα ἢ φυλλάδες λογοτεχνικές», ξεφεύγουμε, κάποτε, ἀπὸ τὸν «θορυβώδη» οἶστρο τοῦ τῆς ἀπὸ εὐθείας κοινωνίας μετὰ τὸ θεῖο, γιὰ νὰ σταθοῦμε στὴ πρώτη μας διαπίστωση.

Ὁ Κούλης Κάσης εἶναι ποιητὴς μετὰ πνευματικὴ ἀρετὴ. Καὶ δὲν νομίζουμε ὅτι ἡ «προσφορά» του ὡς «μυστικοῦ διδασκάλου» ἔχει προτεραιότητα σὰν ἀποστολή.

Ἄλεξ Τσιατσι: «ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ».

Ταξιδεύει, ταξιδεύει ἡ Ἀλβανία.

Στὰ γαλάζια μάτια τῆς καλόκαρδης κόρης

...στὶς φτεροῦγες τοῦ ἀνοιχτομάτη ἀετοῦ

στὶς μέρες, ποὺ θὰ ρθοῦν πιὸ φωτεινές

ταξιδεύει, ταξιδεύει ἡ Ἀλβανία

καὶ στὸ ταξίδι ἐτοῦτο καὶ τὰ τραγούδια μου

ᾶς ταξιδεύουν...

Μὲ ἀπόδοση τῶν ποιητῶν τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας, ποὺ ζοῦν στὴν Ἀλβανία, Πάνου Τσουνία καὶ Βασίλη Κότσια, καὶ ἓνα κατατοπιστικὸ εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα τοῦ Λάμπρου Μάλαμα κυκλοφόρησε ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Ποιητικὴ Πορεία» τοῦ ἀλβανοῦ καὶ ἑλληνομαθῆ ποιητῆ Ἄλεξ Τσιατσι...

Ὑπάρχουν τρεῖς κατηγορίες ποιημάτων: τὰ ἀναφερόμενα στὶς εὐαισθησίες τῶν ἀτόμων, τὰ κομματικὰ καὶ τὰ πατριωτικά. Ὅλα,

ὁμως, συνθέτουν τὸ τραγούδι τῆς Ἀλβανικῆς γῆς, μέ μαστοριά καὶ ἀπλότητα. Ὁ λόγος του εἶναι, πράγματι, μεστός καὶ στρωτὸς καὶ ὁ στίχος του ἀνεπιτήδευτος σὰν τὸ πρῶνὸ χαμόγελο τοῦ ἐργάτη ἢ τοῦ νικητῆ ἀντάρτη. Ἀκόμη, ὅταν ἡ Μοῦσα τὸ καλεῖ, παίρνει τὴν ἀξιάδα τοῦ ἔπους καὶ τὴν ἐπιγραμματικότητα τοῦ θαυμασμοῦ ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ ἀγωνιστικὴ ὑπερφηφάνεια:

Ἦτανε τέσσερις ἀετοὶ
ποὺ πλῆξαν καὶ τὶς ἀστραπές
μέ τῇ δικῇ τους λεβεντιά!

Καὶ ὁ Ἀλέξης Τσιάτσης ἔχει τὴ δική του ἀστραπή, τὸν λαμπρὸ στίχο ποὺ φωτίζει εἰρηνικά τὴν Ἀλβανία καὶ τὸν κόσμο.

Παναγιώτη Μπούρα: «Η ΜΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ».

Ὁ «Συγκινησιακὸς μῦθος» εἶναι τὸ πρῶτο βιβλίο τῆς ὁμώνυμης πεντάτομης μελέτης τοῦ Παν. Μπ., ὅπου ἡ ἐπιχειρηματολογία πειρᾶται νὰ δικαιώσῃ τὸν συμπερασματικὸ του ἀφορισμὸ: «Ἡ ἀχρηστία τῆς Τέχνης μέχρι στιγμῆς χαρακτηρίζεται πρῶτα ἀπ' ὅτι τὸ κακὸ συνεχίζεται ἀδιάπτωτα μέσα στὸν κόσμον καὶ μετὰ τὴν αἰσθητικὴ κάθαρση...» Θὰ ἦταν, ὁμως, παράτολμη ἡ κριτικὴ θεώρηση ἑνὸς ἔργου ποὺ δὲν εἶδε ἀκόμη τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος στὴν ὁλοκληρωμένη του μορφή.

Ἐντούτοις ἡ χρῆση τῆς φαινομενολογικῆς μεθοδολογίας, ποὺ διασφαλίζει τὴν ἀλήθεια μέ τὴν ἀπόδειξη, τὸν ὁδηγεῖ συστηματικὰ σέ εὐρεῖα ἀνάλυση τῆς αἰσθητικῆς λειτουργίας, σέ κάθε μορφή Τέχνης.

Καὶ παρὰ τὴν ἀρνητικὴ καταγραφή τοῦ ρόλου της μέ λόγο «ἀφοπλιστικὸ», ὑπάρχει, ἀκόμη θέση γιὰ ἀμφισβήτηση, γιατί ἡ σκέψη τοῦ δέν κομπάζει κηρυγματικά. Προβληματίζει καὶ τὸν πιὸ ἀντίμαχον ἀναγνώστη.

Οἱ ιδέες τοῦ Παναγιώτη Μπούρα εἶναι σ' ὅλους προσιτές καί, τὸ κυριώτερον, καθοριστικὲς γιὰ ἓνα σοβαρὸ διάλογο. Ἐναπομένει ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου γιὰ νὰ μπόρέσουμε νὰ ἐκφρασθοῦμε μέ εἰλικρίνεια γιὰ τὴ σημαντικὴ, ὅπως μέ τὸ πρῶτο βιβλίο διαγράφεται, πνευματικὴ προσφορά του.

Η ΠΕΙΝΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Εύτυχῶς κάποιοι ρομαντικοὶ ἔχουν φροντίσει νὰ γιορτάζονται κάθε τόσο μερικές «Παγκόσμιες Ἡμέρες», ποὺ δέν εἶναι μόνο ἀφορμὴ γιὰ ἐκφώνηση πανηγυρικῶν καὶ γιὰ ἀργίες σχολείων καὶ δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἀλλὰ προσφέρουν καὶ κάτι περισσότερο: μᾶς ὑπενθυμίζουν ποῦ βρισκόμαστε· προσφέρουν ἕναν καθρέφτη γιὰ νὰ δεῖ ἐκεῖ ἡ ἀλαζονικὴ ἐποχὴ μας τὸ πρόσωπό της ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, ἀψιμυθίωτο· γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τους οἱ «τεχνοκράτες» ποὺ οὐσιαστικὰ τὴν κατευθύνουν, αὐτάρεσκοι ὅσο ὁ Νάρκισσος καὶ ἀνάλγητοι ὅσο ὁ λίθος.

Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκει ἡ μεθαιριανὴ Παγκόσμια Ἡμέρα Διατροφῆς, ποὺ τὴν καθιέρωσε ἡ Ὁργάνωση Διατροφῆς καὶ Γεωργίας τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν, γιὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τοῦ κόσμου. Ἡ, μέ λόγια πιὸ σωστά, γιὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζει κάθε χρόνο, τὴν ἱ-

δια μέρα, τὸ τρομακτικὸ πρόβλημα τῆς πείνας καὶ τοῦ ὑποσιτισμοῦ, ποὺ ἐξουθενώνουν ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, τοὺς τυραννοῦν καὶ τοὺς ἐξευτελίζουν, πρὶν τοὺς στείλουν πρόωρα στὸ θάνατο.

Γιατὶ εἶναι πραγματικὰ ἀνατριχιαστικοὶ οἱ ἀριθμοὶ ποὺ ἀνακοίνωσαν μέ τὴν εὐκαιρίαν οἱ ἀρμόδιοι ὀργανισμοί:

Πεντακόσια περίπου ἑκατομμύρια ἄνθρωποι —πενήντα ἑλλάδες— πεινᾶνε ἢ ὑποσιτίζονται· σαράντα ἑκατομμύρια ἄνθρωποι —οἱ μισοὶ παιδιά— πέθαναν ἀπὸ πείνα τὸν περασμένο χρόνο. Ἡ πείνα καὶ ἡ κακὴ διατροφή ὁδηγοῦν στὸν θάνατο σαράντα περίπου χιλιάδες παιδιά τὴν ἡμέρα· εἰδικὰ στὴν Ἀφρική, στὰ χίλια παιδιά ποὺ γεννιοῦνται τὰ ἑκατὸν ἐβδομήντα τρία πεθαίνουν ἀπὸ πείνα· σέ κάθε λεπτὸ τοῦ περασμένου χρόνου, τοῦ 1982, πέθαιναν ἀπὸ πείνα 76 ἄνθρωποι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὰ 38 παιδιά.

Καὶ τὸ κακό, προκειμένου γιὰ

τὰ παιδιά, τὸ συμπληρώνουν οἱ ἄρρώστιες:

Ἀπὸ τὰ παιδιά ποὺ γεννιοῦνται στὸν τρίτο κόσμον τὸ ἓνα στὰ δέκα πεθαίνει στοὺς δέκα πρῶτους μῆνες τῆς ζωῆς του - συνολικὰ δώδεκα περίπου ἑκατομμύρια τὸ χρόνο· καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θὰ ἐπιζήσουν, τὸ ἓνα στὰ εἴκοσι θὰ πεθάνει πρὶν συμπληρώσει τὰ πέντε χρόνια· καὶ θὰ πεθάνει ἀπὸ ἄρρώστιες ποὺ ἀποτελοῦν σχεδὸν ρουτίνα γιὰ τὶς πλούσιες χώρες (ίλαρά, διφθερίτιδα, κοκκύτη, ἐλονοσία, φυματίωση, πνευμονία) ἀλλὰ εἶναι «άνιατες» γιὰ τὸν τρίτο κόσμον, ἐπεὶ δὲν ὑπάρχουν τὰ στοιχειώδη μέσα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή τους. Καὶ ὅμως ἂν ὑπῆρχαν δώδεκα δολλάρια γιὰ τὸ κάθε παιδί τὸ χρόνο, θὰ μπορούσαν τὰ μέσα αὐτὰ νὰ δημιουργηθοῦν καὶ τὰ παιδιά αὐτὰ νὰ μὴν πεθαίνουν· ἀλλὰ δὲν βρίσκονται τὰ δώδεκα δολλάρια καὶ τὰ παιδιά θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ πεθαίνουν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ καθρέφτης ποὺ τοποθετεῖ μπροστὰ στὴν ἐποχὴ μας ἡ Παγκόσμια Ἡμέρα Διατροφῆς. Αὕτῃ εἶναι μιὰ πλευρὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἡμερῶν μας, ποὺ μὲ ἀρκετὴ ἐπιμονὴ κρατιέται στὸ ἡμίφως, τόσο ποὺ πολλοὶ φθάνουν νὰ τὴν θεωροῦν ἀπίστευτὴ ἢ ὑπερβολικὴ. Αὕτῃ εἶναι ἡ πραγματικότητα γιὰ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀποκλήρων, ποὺ πεινᾷνε καὶ πεθαίνουν στὴν

ἀφάνειά τους, χωρὶς νὰ ἀπασχολοῦν πιά οὔτε τὴ λογοτεχνία τῶν «πολιτισμένων»...

Ἐχει ὅμως «εὐτυχῶς» ἄς ποῦμε «εὐτυχῶς»... μιὰ ἄλλη ἀκόμη πλευρὰ τὸ δράμα αὐτῶν τῶν ἑκατομμυρίων τῶν πεινασμένων καὶ ὑποσιτιζομένων, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς ἔχει μεταβληθεῖ σὲ πηγὴ ἀγωνίας: ὑποσκάπτει τὴ σταθερότητα τῶν ἐθνῶν καὶ συνιστᾷ συνεπῶς μιὰ ἀπειλὴ γιὰ τὴν εἰρήνη. Καὶ ἡ ἀπειλὴ αὕτῃ θὰ ἀναγκάσει ὅσους διαχειρίζονται τὶς τύχες τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημά τους, ὅταν θὰ ἀνακαλύψουν ὅτι δὲν θὰ εἶναι δυνατὸ νὰ διατηρηθεῖ ἡ εἰρήνη, ὅσο ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια πεινασμένοι.

Ἴσως τότε οἱ ἡγέτες μιᾶς ἀποχαλινωμένης ἱστορικῆς περιόδου, ὅπως εἶναι τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἀναγκασθοῦν νὰ ἀναθεωρήσουν τοὺς στόχους τους, νὰ περικλείουν τὶς «φιλοδοξίες» τους, νὰ κατέβουν γιὰ λίγο ἀπὸ τὰ φεγγάρια καὶ ἀπὸ τὶς ἐξέδρες τοῦ Διαστήματος νὰ πατήσουν στὴ γῆ. Καὶ ἴσως ἀντιληφθοῦν τότε τὸ κίνδυνον μπορεῖ νὰ περικλείει γιὰ τὴ δόξα τους ἡ ἀγωνία τοῦ πεινασμένου· καὶ συνειδητοποιήσουν ὅτι οἱ χώρες αὐτῆς τῆς πείνας δὲν εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρχουν μόνο ὡς ἀγορὲς ὀπλων· ἔχουν καὶ ἄλλους προο-

ρισμούς· και άλλα δικαιώματα· και άλλους κινδύνους.

Και δὲν εἶναι βέβαια οἱ πεινασμένοι τοῦ τρίτου κόσμου τὸ μόνο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς μας. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, ἀκόμη σαφέστεροι μάρτυρες, γιὰ τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὁποῖο τὴν ὁδηγεῖ ἡ ἀποχαλίνωσή της· ἡ ἐλευθερία ποὺ γίνεται κάθε μέρα καὶ λιγότερη, τὸ περιβάλλον ποὺ μετατρέπεται ἀπὸ πηγὴ ζωῆς σὲ πηγὴ θανάτου, ἡ ἀτιθάσευτη κρίση ποὺ μαστίζει τὴν παγκόσμια οἰκονομία, οἱ ἀσύλληπτοι ἀνταγωνισμοὶ ἐξοπλισμῶν, γιὰ νὰ ἀναφέρουμε τὰ σημαντικότερα..

Μέχρι, πάντως, νὰ

προσγειωθεῖ ἡ ἀνθρωπότητα καὶ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν πραγματικότητα, ὅσοι πιστεύουν πῶς ἡ μεγαλύτερη ἀνθρωποθυσία τῆς ἱστορίας, ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος, ἔδωσε σὲ πολλὰ σημεῖα ἀντίθετα αὐτῶν ποὺ εἶχε διακηρύξει, θὰ ἐνισχύουν τὸ ὄπλοστάσιο τῶν ἐπιχειρημάτων τους· ἀντὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὴν πείνα ποὺ εἶχαν διακηρύξει οἱ ἡγέτες του, ἔχουμε σήμερα ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια πεινασμένους· καὶ ἀντὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὸν φόβο, ἔχουμε σήμερα τὰ περισσότερα ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα...

Καθημερινὴ 14/10/83

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἰάκωβος

Τὸ περιοδικὸ «κρίκος», στὸ τεῦχος τοῦ Ἰουλίου-Αὐγούστου δημοσιεύει μὴ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη μὲ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβο. Ἀναδημοσιεύουμε δύο ἐρωτοαποκρίσεις ἀπὸ τὴ συνέντευξη.

ΕΡ: Γνωρίζουμε ὅτι οἱ σκέψεις καὶ οἱ ἀντιδράσεις σας τοποθετοῦνται ἐκκλησιαστικὰ ἀλλὰ καὶ ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ σὲ ὁλόκληρο τὸ φάσμα τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων σὲ ἀκτῖνα ποὺ ξεπερνᾷ τὰ καθήκοντα ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ περιορίζονται μόνο στὸν στενότερο κύκλο τῆς ἀποστολῆς σας. Τί θὰ θέλατε νὰ μᾶς πεῖτε ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση;

ΑΠ: Ἐκκλησιαστικὰ καὶ φιλοσοφικὰ δὲν μπορῶ νὰ σκέπτομαι γιὰ τὰ «γενικότερα ζητήματα», παρὰ σὰν παιδὶ μιᾶς σκλαβωμένης γενέτειρας καὶ μιᾶς περισσότερο ἀπὸ σκλαβωμένης Ἐκκλησίας. Μεγάλωσα μὲ τὸ «πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς», μὲ τὴν ἀδάμαστη ἐλπίδα καὶ τὴν ἀτίθαση προσδοκία γιὰ τὸ «θαῦμα». Μ' ἔθρεψε «ἡ

Μεγάλη Ἰδέα» τοῦ Γένους, καὶ αἰσθάνθηκα πάντα ἀπέχθεια γι' αὐτούς ποὺ μίλησαν ἢ συνιστοῦν τὴν ἐγκαιτάλειψή της καὶ τὴν ευθυγράμμιση μὲ τὴν πεζή, σκονισμένη, πολιτικολογία τῆς ἐποχῆς. Πιστεύω στὴν δικαιοσύνη, στὴν ἐλευθερία καὶ στὴν ἰσότητα, ἀλλὰ σὰν κάτι ποὺ κερδίζεται, ποὺ δὲν δίνεται ἀπὸ κυβερνήτες ἢ νομοθέτες ἢ ἀκόμα διεθνεῖς συνθήκες καὶ «συντάγματα». Πόση ἀδιάντροπη ὑποκρισία καὶ ἀντινομία βαραίνει τὴν ἱστορία μας τοῦ 20οῦ αἰῶνα! Συλλογίζομαι τὸ κακὸ, ποὺ θὰ μᾶς βρεῖ στὸν 21ο, ἂν φθάσουμε σ' αὐτόν, χωρὶς βαθιὲς τομές καὶ ἀλλαγές στὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ.

Ποῦ στέκομαι ἰδεολογικά; Μὰ ποῦ ἄλλοῦ; Στὸν Χριστό, ποὺ κήρυξε πόλεμο στὴν ἀναλήθεια, στὴν αὐταπάτη, στὴν αὐτολατρεία, στὸ ψέμα, στὸ μῖσος. Ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ κόσμος του, θὰ γνωρίσει τότε μονάχα τὴν ἐλευθερία, ὅταν ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν συστηματικὴ ἐξαπάτηση, ποὺ ἐπιχειρεῖται πολλές φορές στὸ ὄνομά του ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἰσχυρίζονται (χωρὶς νὰ τὸ πιστεύουν) ὅτι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν εἰρηνικὴ ἐπιβίωση τοῦ ἀνθρώπου.

ΕΡ: καὶ ἓνα ἀκόμη διπλὸ ἐρώτημα, Σεβασμιώτατε, καθαρὰ ἀνθρώπινο: Ἐξακολουθεῖτε νὰ θαυμάζετε τὸν Μεγάλον, ὅπως τὸν λέγατε, Ἀθηναγόρα καὶ νὰ θαυμάζετε τὸ ἔργο ποὺ εἶχε ἐπιτελέσει; Καὶ τὸ δεύτερο μέρος: Πῶς αἰσθάνεστε; Σᾶς ἔχει καταβάλει ἡ κόπωση; θὰ βρεῖτε τὸν καιρὸ ποτὲ νὰ γράψετε ἔστω σ' ἓνα τόμο τὰ κατασταλάγματα τῆς ἐμπειρίας σας, τῶν σκέψεων καὶ τῶν συμπερασμάτων σας, κάτι ποὺ ὁ Ἀθηναγόρας δὲν ἔκαμε, ἀφοῦ τόσα πολλά καὶ σοφὰ εἶπε στὴν Ἀμερικὴ καὶ ὕστερα στὸ Φανάρι;

ΑΠ: Ἐξακολουθῶ νὰ θαυμάζω τὴν μονδικὴ προσωπικότητα καὶ τὴν διεκκλησιαστικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἀθηναγόρα, ποὺ ἔθεσε τὸ Φανάρι σ' ἓνα παγκόσμιας ὁρατότητας Λυχνοστάτη. Μὲ τὴν πατριαρχικὴ του ποιμαντορία στὴν Πόλη ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους νὰ βλέπουν ὁράματα ξαναζωντανέματος τῆς ἱστορίας μὲ τὴν ὁποία ἀντάμα διαβαίνουν τὸν δρόμο τους οἱ ἀραιοὶ ὁμηροὶ μας ποὺ ὑπομονετικὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν ἐκεῖ.

Τὸ πῶς αἰσθάνομαι; Κρατημένος ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ πρό παντός σέ στιγμές λιποψυχίας ἀνθρώπινης ἢ ψυχικῆς κόπωσης ποὺ προκαλεῖ τὴν λιποψυχία. Ἀκόμα μπορῶ νὰ βαδίζω καὶ νὰ σκέπτομαι καὶ νὰ προσεύχομαι καὶ νὰ ὀνειρεῖμαι. Καὶ τὸ προσφιλέστερό μου ὄνειρο εἶναι νὰ καταγράψω κάποτε (ἂμποτε νὰ τὸ θελήσει ὁ Θεός) ὄχι ἀπομνημονεύματα ἢ συμπεράσματα, ἀλλὰ κατασταλάγματα, ὅπως ὁμορφα τὸ λέτε, μιᾶς ἱερατικῆς πείρας στὴν Ἀμερικὴ 45 τόσων χρόνων.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Τόμος Α΄

**Ἀπὸ τὴν Προϊστορία
μέχρι τὴν Ἀναγέννηση**

Τόμος Β΄

**Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση
ὡς τοὺς σημερινούς**

Α΄ Τόμος δρχ. 250

Β΄ Τόμος » 200

Σύγχρονοι Νεοέλληνες Ποιηταί

**Ἀναφέρονται μόνον τὰ βιβλία πού ἔλαβε ὁ Διευθυντής τοῦ
ΙΛΙΣΟΥ**

Ἀθανάσιος Ἀββέλιος	Εὐάγγελος Ἀσπιώτης
— Ὁ μετημφισμένος καιρός	— Νοσταλγικά
— Ἡ πένθιμη δόξα	— Τραγούδια τῆς σιωπῆς
— Τὸ βιὸς τοῦ Ἀπολύτου	— Ἀρποκράτης
Ἀγνή Ἀδάμ	Π. Ἀτταλιώτης
— Πεντελικά	— Ἐρωτογραφίες
— Παραδείσια	— Νίξεις
— Ὁραματισμοί	Δημ. Βαλασκαντζῆς
— Ἀνελίξεις	— Ποιήματα
— Ἀπαυγάσματα	— Ἀκμῶν
— Ἐνοράσεις	— Ἀρυχές
Ντόρα Ἀδαμοπούλου-	Ἰωαν. Βασιλείου
Φάλαρη	— Ἀσιατικά ποιήματα
— Δικές μου στιγμές	Ὀλγα Βατίδου
Δημήτριος Ἀετουδάκης	— Ἐπιστολή στὸν ἐξωγῆνο
— Ἰησοῦς (ποιητική παρουσίαση)	— Δευτέρα ἐπιστολή στὸν ἐξωγῆνο
Ἐφη Αἰλιανοῦ	Γ. Βαφόπουλος
— Θάλασσα τοῦ ζόφου	— Ἐπιθανάτια καὶ σάτιρες
— Κατοπτρισμοί	Τάσος Βέλλιος
— Ἡ Εὐριδίκη στό φῶς	— Σπονδές
Ὁρέστης Ἀλεξάκης	Ἀναστάσης Βιστωνίτης
— Ἡ Περσεφόνηση τῶν γυρισμῶν	— Σονέτα
— Οἱ Κόνδορες καὶ τὸ Ἀντιπράνεις	Βασίλης Βιτσαξῆς
Κούλης Ἀλέπης	— Σύγχρονη Ἰνδική ποίηση
— Ἀνθη ἀπὸ κήπους ξένους	— Παντοτεινά καὶ πρόσκαιρα
— Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Ἐπιγράμματα	Ν τ ῖ ν ο ς
— Ποιήματα	Β λ α χ ο γ ι ᾶ ν ν η ς
	— Αὐλὸν ἀντὶ σάλπιγγος
	— Ὅρθρος στή θύελλα

Γιωργος

Βλαχοδημητράκος

— Άδελφοσύνη

— Ό Έλληνας ό πρώτος

Β. Η. Βογιατζόγλου

— Δανάη

— Στόν άστερισμό τής Παρθέ-
νου

— Οι έξόριστοι

— Ό άναμενόμενος

— Ό φόνος του πολεμιστή

— Οι έπιζώντες

Όλγα Βότση

— Πρώτη ρίζα

— Ό μεγάλος ήχος

— Κρύπτη καί σύνορο

— Γυμνά πέλματα

Ά. Γαλανάκη-Βουρλέκη

— Πέρα άπ' τά σύνορα

— Πορεία πρόν ένδον

— Εύθειες καί καμπύλες

— Κάτοπτρα

— Πρόσωπα καί γέφυρες

— Οι κουρσάροι τής ψυχής μας

— Τό μεγάλο ποτάμι

— Στή μοναξιά ύπάρχω

Δ. Γαλάνης

— Ό άλλος άνεμος

— Άγρύπνια των νερών

— Σκυρος

Άλκιβ. Γιαννόπουλος

— Τά ποιήματα

Τάκης Γιαννόπουλος

— Έπάνοδος

Φώτος Γιοφύλλης

— Ποίηση μισού αιώνα

— Ξένα λουλούδια

Διαλ. Ζευγώλη-Γλέζου

— Ό κύκλος τής αγάπης

— Ό κύκλος των πικρών ώρων

— Τά δύο φεγγάρια

Ρένα Γρυπαίου

— Ύμνοι

— Ίάμβης άναβρύσματα

Μαρία Μιχαήλ-Δέδε

— Η σκιά των ώρων

— Η ποίηση των έρυθροδέρ-
μων

Γεωργία Δεληγιάννη -

Άναστασιάδη

— Φλογισμένη πολιτεία

— Κυκλώνας

— Διά πυρός καί σιδήρου

Άννα Δερέκα

— 69 ποιήματα αγάπης

— Δυό φορές λέν την αλήθεια

Ναδίνα Δημητρίου

— Ταξίδια γιά νοσταλγία

— Πρώτοι ούρανοί

Άλέκα Δήμου

— Τά δέκα ποιήματα

— Ποιήματα (1976)

— Ποιήματα (1972-1978)

Ζέττα Δούκα

— Στό γέρμα

Ίωάννα Δρίβα

— Έσθήρ

— Έξομολόγηση

Δάσος, Φύση καί χωριό

— Οι έγγύτερον θεών οίκου-
τες

— Τό μυστικό σταυροδρόμι

Πυθαγόρας Δρουσιώτης

— Έκλογή

— Τοπάζια καί Βηρύλλια

- Δημοσθένης Ζαδές
 — Ἡ ὥρα τοῦ ἀνθρώπου
 — Ἡ παρασημοφορία
 Ἀγλαΐα Ζάννου
 — Ποιήματα
 Κώστας Ζάππας
 — Ποιήματα
 Νέλλη Θεοδώρου
 — Διατελῶν ἐν πελάγει
 Ἄγις Θέρος
 — Τό κλειδί τῶν καιρῶν
 — Ὁ μέγας πόθος
 — Λυρική πορεία
 Μαρία Θεωνᾶ
 — Φωτοστράτα
 — Θαλασσινό ἡλιοτρόπιο
 Αἰμιλία Ἰβου
 — Χοές
 — Ἀνθέμια
 — Ἀκανθοί
 — Lex ex Tenebris
 Μ. Ἰακωβίδης
 — Νέα Γραφή
 — Ἐποχές
 Δημήτρης Κάβουρας
 — Οἶωνοί
 — Αἰθρία
 — Ἡ Περσεφόνη τοῦ ἀνθρώπου
 — μύθου
 Διονύσης Καλημέρης
 — Νοερός διάλογος
 — Τελευταία ἐπιστολή στὸν πα-
 ραπαίοντα ἄνθρωπο
 — Τιμητικό ἀφιέρωμα στὸ Δη-
 μιουργό τοῦ Σύμπαντος
 — Μορφές σέ σχήματα λόγου
 — Δὲν ἔχουν τίτλους τὰ τρα-
 γούδια μου
- Παντελῆς Καλογρίδης
 — Ἀντιστίξεις
 Στεφανία Καλοῦ
 — Τὰ λευκά της χέρια
 — Λυρικές εἰκόνες
 — Ἀντίφαση αἰῶνα
 Ἀντώνιος Κανακάρης
 — Τραγούδια τῆς ἀγάπης
 — Νανουρίσματα
 Γιάννης Καραβίδας
 — Ἡμερολόγιο ἐξόδου
 Μέρη τῆς ἱστορίας μας
 — Ὁ ἄλλος ἥλιος
 — Τὰ παιδιὰ τῶν 1979
 — Διασταυρώσεις
 — Ποιήματα
 Ἀντρέας Καραντώνης
 — Βίος καὶ αἴτωμα
 — Ἐπεισόδια
 Κώστας Καραχάλιος
 — Πόλη Ἀβὼρ
 — Ρωγμές στή νύχτα
 — Τό ἄλλο
 Ἄγγελος Καροῦσος
 — Ποιήματα-Κάδρα
 — Σημερινότητες
 — Τό γεγονός
 Γιώργος Κάρτερ
 — Σάντερμαχ
 Χριστίνα Καρυδογιάννη
 — Προσκύνημα
 — Δαιδάλεια πορεία
 Κούλης Κάσης
 — Μιά πόρτα στὸ χάος
 — Ἀνθολογία
 — Ὅ,τι μοῦπε ὁ ἥλιος
 — Χρόνια δίχως ἥλιο
 — Μοιρολόϊ τοῦ ἡλίου

- Συνάντηση
- Δεκάφαλμος
- Ἀντηλιάδες

Χρήστος Κατσιγιάννης

- Ἐπιτρεπόμενα
- Ἄφωτες καὶ ἄφωνες στιγμές
- Μπουκάλια στή θάλασσα
- Ἡ μνήμη τοῦ νεροῦ

Γιῶργος Καφταντζής

- Οἱ ἐλεγείες (1940-1970)

Γ. Δ. Καχριμάνης

- Ποιήματα (Ἐκλογή)

Γεώργιος Καψωμένος

- Χανιώτικοι παλμοί
- Ἐπιγράμματα

Θᾶνος Κιτσικόπουλος

- Σκέψεις
- Ὁ μαθητευόμενος
- Τρίμορφο
- Χαρτοφύλακας
- Φωνές κοντὰ στὸ χῶμα

Δημοσθένης Κόκκινος

- Λυρικά
- Ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν

Κωστής Κοκόροβιτς

- Κάτι ἄλλο ἔρχεται
- Οὐράνιο τόξο στήν ὁμίχλη

Ἄννα Κοντογιώργη

- Συγκομιδὴ πρώτη
- Ἀστρική μεταμόρφωση
- Συγκομιδὴ δευτέρα
- Στὸ κέντρο τῆς σιωπῆς σου

Γιάννης Κοντοπίδης

- Συμβιβασμοὶ καὶ μὴ
- Χρώματα ἀγάπης ὑπερκόσμια

Νανὰ Κοντοῦ

- Ἀντίλαοι
- Χρυσὰ βέλη

— Δόνηση

— Θύελλες

— Μεταρσιώσεις

Γεωργία Κοτζιά-

Βυζαντίου

— Ψυχικὲς νότες

— Μπουμπούκια κί' ἀγκάθια

Διονύσης Κουλεντιανός

— Τάδε ἔφη Ναζωραῖος

— Δοξariές

— Τό γεφύρι

— Περμπουσία

— Στό ζῶδιο τῶν Διδύμων

Γιάννης Κουτσοχέρας

— Ἑλληνικὲς νύχτες

— Ὁ Δεῖπνος τῆς Βηθανίας

— Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός

— Ὁ Ἥνιοχος

— Ἰορδάνης ὁ αἰέροος

— Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ θάλασσα

Παῦλος Κριναῖος

— Τὸ χρυσὸ δισκοπότηρο

— Ἀλληλογραφία μὲ τὸν Ἅγιο

Φραγκίσκο

Στέλιος Κυριακίδης

— Ἠχὼ στὸ χάος

— Ἀκατοίκητες αὐλές

Ἀντώνης Κυριακόπουλος

— Κλεψύδρα

— Αἰωρήσεις

— Ἀκρώρειες

Ἑλένη Κωνσταντινίδη

— Σύμβολα καὶ στοχασμοὶ

Λούλα Κωνσταντινίδου

— Μάνας μορφές καὶ εἰκόνες

— Κῦμα τῆς σκέψης μου

— Ποιήματα

— Ἑρμηνεύοντας τὴ σιωπὴ

Ζάχος Κώνστας

— Ποιήματα

Εϋφη Λαγοπούλου-

Ἀποστολίδου

— Σπασμένα κρύσταλλα

— Φθινοπωρινὰ φύλλα

Βασ. Λαζανᾶς

— Γκαῖτε Ρωμαϊκὰ Ἐλεγεία

— Θρῆνοι Μένωνος γιὰ Διοτίμα

— Τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Ἐπίγραμμα

— Ἡ τριλογία τοῦ πάθους

— Ὁ δέκατος Πυθιονίκης τοῦ Πινδάρου

Ἀπόλλων Λεονταρίτης

— Στὴ γνῶριμη ὄχθη

Ἀλεξάνδρα Λιαροπούλου

— Ὀλίγη Λιβὰς

Μαριέττα Λομπιάνκο

— Ἄλικά γράμματα

— Ρυθμικοὶ στοχασμοὶ

— Ἡλιοτρόπαια

Ξάνθος Λυσιώτης

— Ὡδὲς τοῦ Νότου

— Θρόμβοι καὶ σταλαχτίτες

— Ἀναδρομή

— Παλίρροιες

— Ἀσφόδελο

— Τὸ βουλιαγμένο καράβι

Ἡρακλῆς Μάλλωσης

— Σπασμένα βιολιά

Ἰσαβ. Μαλοβρούβα

— Ὀλυμπιακὸ φῶς

Γεώργιος Μαλτέζος

— Σύμβολα

— Σκιὲς τῆς σιωπῆς

Π. Μαριδάκη

— Ὁ θάνατος τοῦ φύλακα ἀγέλου

— Maelstrom

Εἰρήνη Μάρρα

— Μικρὸ ἀπόδειπνο

Ἀριθμητική

Μελισσάνθη

— Φωνὲς ἐντόμου

— Προφητείες

— Φλεγόμενη βάτος

— Ὁ γυρισμὸς τοῦ ἀσώτου

— Ὡσαννά

— Ἐποχὴ ὕπνου καὶ ἀγρύπνιας

— Τὸ φράγμα τῆς σιωπῆς

— Ἐκλογή

— Τὰ ποιήματα (1930-1974)

— Τὰ νέα ποιήματα

Σ. Γ. Μελισσινὸς

— Περσικὰ ρουμπαγιά

— Κύκνειον ᾄσμα

— Καβαφικά

Ρίτα Μηλιώρη

— Τὸ πορτραῖτο τῆς κυρίας

— Καταφυγὴ

— Περιοχές

— Ρωγμὲς

— Σύνθετες ὥρες

Κώστας Μίσσιος

— Κύκλος Α΄-Β΄

— Διάσταση

— Ἐωθινὸ

— Νηπενθῆ

— Μνήμες

— Τρίπτυχο

— Πορεία Α΄-Β΄

— Νυχτομαχία

- Λέανδρος Μίχας — Δελφικοί αντίλαλοι
 — Παλιά μουσική — Σπίθες και λάμπεις
 Παν. Μιχελής — Κυπριανή ραψωδία
 — Δήλος ἄδηλος Δημήτρης Νεστορίδης
 Παῦλος Μίχος — Βιώματα
 — Στῆς ἀστραπῆς τῇ λάμπῃ — Φῶτα καὶ ὁμίχλες
 — Αἶνοι Ἀ. Θ. Νικολαΐδης
 — Πηγαῖα — Ἡ πεῖρα καὶ ἡ πυρά
 — Ψηφίδες Γιάννης Νικολόπουλος
 — Πνοές — Μοναξιά
 Ματθαῖος Μουντῆς — Ὡρες ἀγάπης
 — Ἰσόπεδος διάβασις — Δοξαστικὸ
 — Ἡ ἀντοχὴ τῶν ὑλικῶν Κώστας Οἰκονόμου
 Μιχαὴλ Μπακούρης — Ἀναδυόμενη σιωπὴ
 — Τὰ τραγούδια μου Γιώργος Παγκαλῆς
 Στέλιος Μπινιάρης — Χρονικὸ τοῦ μικροῦ λύχνου
 — Πικρὲς ὥρες Πετρούλα Παναγιωτίδου
 — Ἀναζήτησις — Τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς μου
 Κων/νος Μπλαχούρας (τόμοι 4)
 — Μᾶς χωρίζουν τὰ σύννεφα — Στο διάβα τῆς ζωῆς μου
 — Ἀτελὴς κόσμος — Ἀναδρομὲς
 — Ἀνθρώπινο ταξίδι — Ἀναμνήσεις
 Ρίτα Μπούμη-Παπᾶ — Ἡλιοβασιλέματα
 — Ὁ παράνομος λύχνος — Ἐλπίδες καὶ ὄνειρα
 — Ἡ σκληρὴ ἀμαζόνα Πᾶνος Παναγιωτοῦνης
 — Φῶς ἱλαρὸν — Ἑλληνικὸς Λόγος
 — Ὕμνος στὸ δάσος Πρέβεζα
 Γιάννης - Ἡλεκτρος — Τὰ τύμπανα τῆς βροχῆς
 Μπούμης — Τὸ αἷμα καὶ τὰ χελιδόνια
 — Ὕμνος στὸ δάσος — Ἐπιτομὴ
 — Μεταφυσικὸ παράπονο Ρόης Παπαγγέλου
 Ν. Χάγερ-Μπουφίδης — Ρωγμὲς
 — Δέκα ποιήματα — Στροφές
 — Δεύτερη ζωὴ — Κύπρος
 — Τὰ παράλληλα — Πνοές
 Μαίρη Μπουσμπουρέλη — Σφαγὴ
 — Μηνύματα — Στιγμές
 — Μὴ ζηλεύετε αὐτὸ τ' ἀστέρι — Θρῆνος

- Ἄτλαντίδα
- Ἄτομα
- Ἄτρακτοι
- Ἀλμπατρός
- Φάσεις
- Ἴστοι
- Μάσκες
- Τόξα
- Ἦχοι
- Ἔρημος
- Ὀνειρα
- Ὦρες
- Μεσόγειος
- Καίτη Παπαδάκη-Καραμήτσα
- Διάπτοντες
- Πικροδάφνες
- Ἐσωτερικοί διάλογοι
- Σπῦρος Παπαδαντώνης
- Ὁ ἥλιος καὶ τὸ τραγούδι
- Μέθεξη
- Εὐη Παπαδήμα
- Ἀνελέητος δρόμος
- Δεκατέσσερις φωνές γιὰ τὴν εἰρήνη
- Τζένη Παπαϊωάννου
- Νοσταλγικὲς νότες
- Ἀνεμῶνες στὴ θύελλα
- Μακρινοὶ ἀντίλαλοι
- Κώστας Παπανικολάου
- Φῶς στὴν παλάμη μου
- Ἡλιολόγιο
- Δανάη Παπαστράτου
- Χωρὶς περιφράσεις
- Εὐαγγελία Παπαχρήστου-Πάνου
- Ἀνύκτερον φέγγος
- Ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων
- Στὴ σκιά τοῦ Ἀμπελῶνος
- Μαρίτσα Παρασκευᾶ
- Ποιήματα
- Πορεία
- Μυρτώ Παράσχη
- Ἄρμενα χωρὶς ἀγέρι
- Ρωξάνη Παυλέα
- Ἄνθη τῆς λήθης
- Γλυπτὴ σκιά
- Σαράντος Παυλέας
- Γαλανὴ γέφυρα
- Γραμμὴ τῆς ἡμέρας
- Ἐλξη καὶ δίχτυ
- Μεσοδιάστημα
- Ἄνθη στοχασμοῦ
- Ἀναγωγὴ στὴ μονάδα
- Ἀμαρτία καὶ προσευχὴ
- Τότε καὶ τώρα
- Τὸ κῆτος
- Λαβυρίνθιοι
- Ποιητικὰ θεωρήματα
- Κατοικημένα ὄστρακα
- Σεισάχθεια
- Αὐριο θὰ χρειαστεῖ νά φο-
ροῦμε φτερά
- Ὕμνος στὸν ἥρωα Κ. Δαβάκη
- Ἀλεκτροφωνία καὶ ἀρχαῖκὸ
μεϊδίωμα
- Ποιητικοὶ συνειδησιακοὶ διά-
λογοι (τόμοι 2)
- Μνήμη διακοσίων δικαίων
- Τ' ὄνομά μας ἦταν ἐνοχὴ
- Γιολάντα Πέγκλη
- Ἄνθρωπος πάσχων
- Ἡ θαυμάσια περιπέτεια
- Πρὸς φαρισαίους
- Ἀγκάθι τὸ ἀμάραντο
- Θ. Ν. Πετρακοπούλος
- Ἀναδρομές...

Σωσώ Πέτρου-Βλάση

- Έλπίδα π' άνθίζει
- Όλόγιομη παρουσία
- Άγαπημένε

Κώστας Πηγαδιώτης

- Δρόμοι χωρίς άσφαλο
- Περιπλάνηση
- Άγνωστου διαμονής
- Οί άποσκευές
- Σε άνύποπτο χρόνο

Γ. Μ. Πολιτάρχης

- Άνοιχτή πύλη

Δήμητρα Πουλίτση-

Μπεζαντέ

- Καλαμιές

Μανώλης Πράτσικας

- Μικρά περιθώρια
- Όδοιπορικό

Άνθος Πωγωνίτης

- Γραμμές σε καθρέπτη
- Όπτικές γωνιές

Θαλής Ρητορίδης

- Ό ποιητής και ό κόρακας
- Ό φτωχός και ή μοίρα του
- Σφενδονιές (τόμοι 3)
- Τό διαστημόπλοιο
- Ό δίκαιος ληστής

Μάγια-Μαρία Ρούσσου

- Τής φωτιάς και της στάχτης
- Ή σφαγή
- Στόν άγνωστο φοιτητή

Έλένη Σιάτρα-Λαζανά

- Ή μουσική τών άετών

Ήλίας Σιμόπουλος

- Τό μεγάλο ποτάμι
- Τεκμήρια
- Τά ρόδα της Ήριχως
- Τό τετράδιο της γής

— Μικρές μαρτυρίες

— Προσπελάσεις

— Αίγαιοπελαγίτικη άνθολογία

— Έναγώνια

— Σημαφόροι

Τάκης Σιωμόπουλος

— Όρατίου ποιητική τέχνη

— Ξάνθος-Φλάβιος Άπελλίνος

Στέργιος Σκιαδός

— Βρέχει άδιάκοπα στόν κάμπο

Γιάννης Σκούτας

— Σκόρπια στάχια

Γούλα Σμυρνιώτη

— Χελιδονίσματα

— Λυχνοστάτης

Έλένη Σοφρά

— Έξαρση

Χρόνης Σοφράς

— Άχνές σκιές κι' άπόηχοι

— Σκίτσα και φιγοῦρες

Γ. Κ. Σταμπολής

— Ήδονικά σονέτα

— Κοινωνική συμφωνία

Νίκος Στασινόπουλος

— Προσδοκίες

— Διαψεύσεις

— Χαμόγελα στις χίμαιρες

— Σπασμένα κρύσταλλα

Νίκος Σταφυλοπάτης

— Θαλασσινή συμφωνία

— Ποιήματα (1940-1980)

Στάσα Στρούζα-

Μαργαρίτη

— Άσμα Άσμάτων

— Γεύση ζωής

Έλένη Ταγκαλάκη

— Χώρες της Θούλης

- Ἡ κοπέλλα τοῦ ἄρσους Πᾶνος Φύλλης
 — Ἀττική Σεραφίτα — Γαλάζια Θλίψη
 Στέφανος Τηλικίδης — Τὰ Τσιριγώτικα
 — «Ἐδῶ Πολυτεχνεῖο» Δημήτρης Χαλατσᾶς
 — Σταλακτίτες ἀπὸ δάκρυ — Σίδερα
 — Γρηγορεῖτε — Σίδερα II
 Θανάσης Τσακιρίδης — Ὑμνολόγιον
 — Ἀνησυχίες Κυρ. Χαραλαμπίδης
 — Δισυμμετρία — Πρώτη πηγὴ
 Τάκης Τσιάκος — Ἡ ἀγνοία τοῦ νεροῦ
 — Περίπατοι κί' ἐπιστροφές — Τὸ ἀγγεῖο μὲ τὰ σχήματα
 Μαρία Τσίκουλα — Ἄρης Χατζηδάκης
 Γαῖταντζῆ — Ὁ ἱστός τῆς ἀράχνης
 — Φτερουγίσματα στὴ βροχὴ — Κλαυσίγελος
 — Κραυγὴ στὴν ἔρημο — Ἄγχος
 — Πολιτεῖες τῆς νύχτας — Κύνκεια
 — Παρουσία Ντίνος Χατζηδημητρίου
 — Ἀλλαγές — Ἡ λήθη
 Πᾶνος Τσίνας — Θάλεια
 — Οἱ τρεῖς μέρες — Τὸ χωνευτήρι
 — Ἡλιοβασίλεμα — Τὸ συναξάρι
 — Ὁ κόσμος τῆς πατρίδας μου Διονύσης Χιῶνης
 Αἰκατερίνη Τσόπελα — Πλήρωμα τῶν καιρῶν
 — Ὡρες σιγῆς — Ἐκρηξὴ καὶ ἡρέμηση
 — Ἡ συμφωνία τῶν κρίνων Κύπρος Χρυσάνθης
 — Κρίνα κι ἀστέρια — Λυρικός λόγος
 — Οἱ δίσεκτες χρονιές
 Κ. Φραγκισκᾶτος — Συμφωνία στὸν ἀέρα τῆς 9ης
 — Ἀσιάτες λογοτέχνες καὶ τοῦ Μπετόβεν
 ποιητὲς — Ἡ εὐτυχία τῆς Γῆς
 — Πέλειες Ἑλενα Χρυσοπούλου
 Πέτρος Φράγκος — Ἡ ζωὴ μου
 — Πεζοτράγουδα Κ. Ψαρράκης
 — Ἀναζητῶ τὸ φῶς — Ποιήματα

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «Ήλιου», Δραγατσανίου 6, όροφος 6ος, (πλατ. Κλαυθμώνος), είναι ανοικτά καθημερινώς πλην Σαββάτου 9π.μ. - 1μ.μ. Τηλ. Γραφείων 3246.837.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν, αποστέλλετε με ταχυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν εις την διεύθυνσιν: «Κωστήν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Αθήνας, 122». Αποστολαί με τραπεζικάς έντολάς μās δυσκολεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη αποσταλέντα στούς κατωτέρω συνδρομητάς μας, έπεστράφησαν από τό Ταχυδρομείον με την σημείωσιν: «μετώκησε» ή «άγνωστος». Παρακαλούνται όσοι τούς γνωρίζουν να τούς ειδοποιήσουν ή να μās δώσουν τάς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Ήλίας Βιργετής, Κερκύρας 113
Γεωρ. Μπάμπας, Ν. Σμύρνη
Άναστ. Παγουλάτος, Ν.Φιλοθέη
Στυλ. Ρουτζούνης, Π. Φάληρο
Σπ. Σερεμίδης, Αγ. Σοφίας 24, Ν. Ψυχικό
Άφρ. Χαρίτου, Λεωσθένους 18, Πειραιεύς

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Γ. Άλεξόπουλος, Δράκοντος 27, Καβάλα
Βίκτ. Αναγνώστου, Γκλαβάνη 53, Βόλος
Ίω. Αρτέμης-Αρχοντάκης, Χανιά
Άπ. Ζάμπαλος, Κουμουνδούρου 26, Βόλος

Βασ. Ίωαννίδης, Ρουσβελτ 61, Δράμα
Χρ. Καναπίσης, Ίατρός, Λαμία
Βασ. Κοντορίζος,, Άντωνόπουλου 109α, Βόλος
Β. Σανιδάς, Νικοτσάρα 24, Βόλος
Φώκος Σούλης, Τράπεζα Πίστewς, Χαλκίς
Άμαλ. Παπαδημητρίου, Κωνσταντά 134, Βόλος
Δημ. Κώης, Εύβοίας 171, Γλαυκος, Πάτραι
Χρ. Ίωαννίδης, Λεμεσός, Κύπρος

ΕΓΚΑΤΕΛΕΪΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Ίω. Τσαγκάρης, Αθήναι
Νίκ. Γραιβάνης, Λαμία

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ (ΜΕ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΛΗΨΕΩΣ)

Κώστας Πηγαδιώτης: Σέ άνύποπτο χρόνο (ποίηση). Ν. Σκέψη, Αθήνα.
Γιάννης Ίωαννίδης: Γράμματα στην Ίωνία (ποίηση). Αθήνα 1983.
Ή Κυπριακή εξέγερση του 1931. Λευκωσία 1983.
Άννα Δερέκα. Γιάννινα 1983.
Γιώργος Β. Σιέττος: Συνειδησιακή πορεία (ποίηση). Πειραιάς 1983.
Καλ. Κολιοπούλου-Γρίβα: Σελίδες Ίστορίας, Οι δρόμοι τής Ν. Σμύρνης 1983.
Dr. Mark Haven (μετ. Διοδ. Καρυδάκη, έπιμ. Άρ. Βουδούρη): Ό άγνωστος Διδάσκαλος Καλιότρο. Αθήναι 1983.
Δημοσθ. Κόκκινος: Ή άναβίωση τής αρχαίας τραγωδίας κατά τό νεώτερο θέατρο. Θεσ/κη 1982.
Βασ. Φωτεινάκης: Προκρούστες (ποίηση). Αθήναι 1983.

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΣΟΣ»

τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλά-
δι

Δραγατσανίου 6 - Ἀθήναι

Ἐκδότης Διευθυντής:

Κωστής Ν. Μελισσαρόπουλος

Πλατ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς 3, Φιλο-
θέη

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 80

Νοεμ.-Δεκ. 1983

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Πνευματικὴ Κύπρος. Ἐκδ. Κύπρος
Χρυσάνθους (Ἰούν.-Ἰούλ.)

Ἡπειρωτικὴ Ἑστία. Διευθ. Δημοσθ.
Κόκκινος (Ἰούν.-Ἰούλ. Αὔγ.)

Ἐλεύθερη Σκέψη. Διευθ. Γ. Κομίνης
(Ἰούν.-Ἰούλ.)

Κρητικὴ Ἑστία. Διευθ. Ἐμ. Παπαγρη-
γοράκης (Ἰούλ.-Αὔγ.)

Νέα Σύνορα. Διευθ. Δημ. θαλασκαν-
τζίης (Ἰούλ.-Σεπτ.)

Προβλήματα. Ἐκδ. π. Γ. Πυρουνάκης
(Ἰούλ.-Σεπτ.)

Δαυλός. Διευθ. Δημ. Λάμπρου (Αὔγ.-
Σεπτ., Ὀκτ.)

Γιόγκα. (Αὔγ., Σεπτ., Ὀκτ.)

Προσανατολισμοί. Διευθ. Γιάν. Τζαννε-
τάκος (Σεπτ., Ὀκτ.)

Σύγχρονη Σκέψη. Διευθ. Γ. Παπαγεωρ-
γίου. Ἀρχισ. Γ. Χαλατσᾶς (Σεπτ.)

Χρονικά. Ὑπεύθ. Ἰω. Λόβιγγερ (Σεπτ.-
Ὀκτ.)

Ἀνοιχτοὶ Ὅριζόντες. Διευθ. Γαβρ. Μα-
ραγκός (Ὀκτ.)

Ὁ Φυσιολάτρης (Νοέμ.-Δεκ.)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος

Δράμα: Φιλ. Τζάλλας

Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς

Ἡράκλειον: Λ. Κουντῆς

Θεσ/νίκη: Εὐ. Ψαρᾶς, Βιβλιοπωλεῖον

Ἱπποδρομίου 10, τηλ. 265.042

Ἰωάννινα: Μιχ. Πραπίδης

Καβάλα: Πέτρος Φραγκίδης

Κέρκυρα: Κ. Ἀγιοῦς

Κομοτινὴ: Ἰω. Σαμουρκασιδῆς

Λαμία: Κ. Φαλίδας

Λάρισα: Βασ. Παπαζήσης, Ἀρ. Σοφί-
της

Μυτιλήνη: Δ. Ροδάκης

Ξάνθη: Μάριος Κουτσουρίδης

Πάτρα: Ἀθ. Κοντοσάκης

Ρέθυμνο: Ἀντ. Βιστάκης

Ρόδος: Σταῦρος Βαφεϊδῆς

Σέρραι: Ἀνέστης Σάββας

Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης

Χαλκίδα: Γ. Λάμπρου

Χανιά: Ἐμμ. Νοδaráκης

Ἀρμόχωτος: Ἀνδρ. Τσόκκος

Λεμεσός: Ἀνδρὸς Σωτηρίου, Ἀντ.

Στυλιανοῦ

Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς, Ρένα Στυ-
λιανάκη

Πάφος: Κ. Καθητζιώτης

Ἰσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ

τὴν συνδρομὴν σας 1984

δρχ. 500 ἢ ἐθέλοντικῶς κατὰ βούλησιν

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 1983

	σελ.
Ἀθάνατα Ὀμηρικὰ Ἔπη	202,368
Δημ. Ἀναγνωστόπουλος: Τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ Μυστήρια	23
Π. Δ. Ἀναγνώστου: Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον τῆς ψυχῆς	183
» Ἰάκωβος Μπαῖμε	316
» Dyruiis Ἑρμηνεία μύθου Ἡλίου	400
Πόπη Ἀντωνίου-Σφαλαγκάκου: Ὅταν, Αἰχμαλωσία, Μπαλλάντα	366
Dennis Balson: Ἡ θεωρία τῆς τετάρτης διαστάσεως	189
Ρωμ. Βαμβακόπουλος: Ὑπερβατική ἀλήθεια καὶ μυστικισμός	9
» Περὶ Ἑρως, υἱοῦ τῆς Οὐρανίας Θεᾶς	169
Κώστας Βάρναλης: Ἡ μάνη τοῦ Χριστοῦ	225
Αη. Besant: Ὁ νόμος τοῦ καθήκοντος	248
Παν. Βλαχόπουλος: Ἡ ἐπίδραση τοῦ Πυθαγόρα στὰ ζῶα	341
» Ἡ Ἀστρολογία στὸ φῶς τῆς Ἐπιστήμης	409
Μαίρη Βλάχου: Ἡ Ἀστρολογία ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως	241
Ζάνος Γουγουτᾶς: Εἵμεθα ὑπεύθυνοι	255
Ἀλέκα Δήμου: Δέν εἶναι ἡ ἀπουσία	293
Δοστογιέφσκυ: Ὁ Ἱεροεξεταστής	93
Θάνος Θανόπουλος: Κι ὁ Ἰορδάνης δέν ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω	220
Κ. Π. Καβάφης: Ἀς φρόντιζαν	3
» Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους	81
Γ. Καράγιωργας: Ὁ Ἰβάν	343
Νικ. Καρβούνης: Ἡ φενάκη τῆς φιланθρωπίας	155
Κυρ. Κεσανλῆς: Περιπλάνηση Νοσταλγίας	86
Κρισναμουρτι: Ὁ Διαλογισμός	161
Νίκος Κροντηρᾶς: Λησμονήσαμε	365
Λούλα Κωνσταντινίδου: Δέηση	85
» Σέ τούτη τῇ θάλασσά	229
» Τό ὄργωμα	292
Ἐφη Λαγοπούλου-Ἀποστολίδου: Γουλ. Μαρκόνι	193
C. Leadbeater: Μιά μαθηματικὴ παρουσίαση	116
Μιλτ. Μαλακάσης: Ὁ Μπαταριάς	145
Κατερίνα Μανιταρᾶ-Πετράκου: Τριλογία	292
» Χαμόγελο	365
Μελισάνθη: Τό Κοιμητήρι τῆς μικρῆς μας πόλης	149
Κωστῆς Μελισσαρόπουλος: Ἡ θεσμοθεσία τοῦ Λυκούργου	17
» Τό ἄνθος τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ	258
» Τό Κράτος τοῦ Διαβόλου	63,125,197
» Ὁ Κομήτης	263,319,411
Ἡλέκτρα Μικρούτσικου: Ἡ μουσικὴ στὴν Ἐκκλησία	230

Ἄριστ. Οἰχαλιώτης: Ἡ πρόσβαση πρὸς τὸ Θεῖο	41
» Ὁ Προσκυνητής	352
Νικ. Παλαιολογόπουλος: Περί ἐλευθερίας βουλήσεως	367
Κωστής Παλαμᾶς: Ὁ Γκρεμιστής	289
Πετρ. Παναγιωτίδης: Ἐλα νά φύγουμε	87
Ἄϊτα Πάνκ: Τάαρα	251
Καίτη Παπαδάκη-Καραμήτσα: Ὁρες	228
Βασ. Παπακωνσταντίνου: Μίθρας καί Μυστήρια Μίθρα	376
Κώστας Παπαῆνος: Ἐγκώμιο φιλίας	233
Π. Παπασλιώτης: Ντεβαχάν	47
Δέσπ. Πατρινοῦ: Ἀρσενικό νούφαρο	111
Σαρ. Παυλέας: Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι κατοχικῆς πείνας	4
» Ὁ Πριονιστής	5
» Δέ χρειάζεται νά φοβόμαστε τὸ θάνατο	83
» Ὁ Σταυρός τοῦ Ἰησοῦ καί τὸ καθήκον τῆς χαρᾶς	151
» Ἑσωτερικὴ κεντρικὴ μουσικὴ	227
» Πολύ τὸ προσέχω	290
» Κήρυγμα δύναμης καί ὑγείας	291
» Ὡδὴ στὰ Χριστούγεννα	363
Κάθλην Ροζιέ: Πῶλ Γκωγκέν Τὸ ὄραμα μετὰ τὴν ἐπίπληξη	113
Γιώργος Σιέττος: Τὸ δένδρο τῆς Γνώσης - Γνώθι σαυτόν	148
Καίτη Ταμπαλῆ: Ὁ πείσμων	46
» Τὸ χαμόγελο	110
» Ἡ εὐεργεσία	294
Νίκ. Τέντας: Ἀλκυονίδα Ὁρα	88
» Χριστούγεννα	363
» Τὰ Νέα Βιβλία	73,138,209,279,347,432
Ρενέ Τζανάκου: Ἐκάτη	180
Γιώργος Φιλιππᾶτος: Τὸ μήνυμα τοῦ Γολγοθᾶ	154
Κύπρος Χρυσάνθης: Ἀμμόχωστος	7
» Παρατηρήσεις στὴν ἐγκύκλιο κατὰ Μασόνων	402
Ὁ κίνδυνος τῆς πυρηνικῆς καταστροφῆς	38
Ἀντιπαράθεση Μεταφράσεων: Γένεσις	213
Ἡ ἑορτὴ τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ τῆς Θ.Ε. ἐν Ε	256
Σύγχρονοι Νεοέλληνες Ποιηταί	443
Ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Ἀλλ'φίας ΙΛΙΣΟΥ	253,300
Ἀποκόμματα	53,123,261,337,440
Περιεχόμενα Ἐπιλογῆς Δ' πενταετίας (1966-1970)	253
Στά 150 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Γκαίτε	89
Στά 150 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Δημ. Γαλανοῦ	153
50 χρόνια ἀπὸ τὴ μετάσταση τῆς Besant	295
50 χρόνια ἀπὸ τὴ μετάσταση τοῦ Νάγου	297
Εἰς μνήμην	221,285,356

Βιβλία Krishnamurti

Στά πόδια του Διδασκάλου (Έκδ. 1966)	100
Έκλογαί από τόν Κρισναμουρτι (Κ. Μελισσαροπούλου)	200
Ό Κρισναμουρτι γιά τόν Διαλογισμό (Κ. Μελισσαροπούλου)	100
Έκπαίδευσι καί σημασία ζωής	— 1953 200
Έλευθερία, ή αρχή καί τò τέλος	— 1954 450
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Α' σειρά)	— 1956 400
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Β' σειρά)	— 1958 400
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Γ' σειρά)	— 1960 400
Όμιλίες στην Εύρώπη	— 1967 300
Στή σιγή του Νοῦ	— 1970 250
Η αναγκαιότητα τής αλλαγής	— 1970 250
Τò πέταγμα του άετου	— 1971 250
Τά πρώτα βήματα τής μάθησης	— 1975 400

Έγγραψετε νέους συνδρομητάς

Συνδρομή 1983 δρχ. 400 έξωτερικού \$ 12
άεροπορικώς \$ 20

Συνδρομή 1984 δρχ. 500
«Έπιλογαί» ΙΛΙΣΟΥ

Α' Τριετίας 1956-1957-1958

Β' Τριετίας 1959-1960-1961

Γ' Τετραετίας 1962-1965

έκάστη δεμένη πρὸς δρχ. 400

Δ' Πενταετίας 1966-1970

Χαρτόδετη δρχ. 400, δεμένη δρχ. 500

Αι συνδρομαί ή αντίτιμον βιβλίων νά αποστέλλωνται μέ ταχυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν -όχι μέ έντολήν- έπ' όνόματι Κωστή Μελισσαροπούλου ή ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσάνιου 6, Αθήνας 122.

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Βασικές πληροφορίες περι Τεκτονισμού
καί τò «περιβόλι» του Άντιτεκτονισμού στό βιβλίο.
ΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΤΟΩΝ Δρχ 200

Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ

ΣΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ» ΑΒ Ε Ε. Τηλ 9217513-9214820

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	σελ.
Νίκος Τέντας: Χριστούγεννα	363
Σαράντος Παυλέας: Ώδή στὰ Χριστούγεννα	363
Κατερίνα Μανιταρά-Πετράκου: Χαμόγελο	365
Νίκος Κροντηράς: Λησμονήσαμε	365
Πόπη Ἀντωνίου-Σφαλαγκάκου: Ὅταν, Αἰχμαλωσία, Μπαλλάντα φυλακισμένου	366
Νικ. Παλαιολογόπουλος: Περί ἐλευθερίας βουλήσεως	367
Βασ. Παπακωνσταντίνου: Μίθρας καὶ Μυστήρια Μίθρα	376
Ἀθάνατα Ὀμηρικά Ἔπη	388
Κύπρος Χρυσάνθης: Παρατηρήσεις στὴν Ἐγκύκλιο κατὰ Μασό-νων	402
Παν. Βλαχόπουλος: Ἡ Ἀστρολογία στὸ φῶς τῆς Ἐπιστήμης	409
Κωστῆς Μελισσαρόπουλος: Ὁ Κομήτης	411
Νικ. Τέντας: Τὰ Νέα Βιβλία	432
Παν. Ἀναγνώστου: Duruis Ἑρμηνεῖα μύθου Ἡλίου	418
Ἀποκόμματα	440
Σύγχρονοι Νεοέλληνες Ποιηταὶ	443

Στὰ προσεχῆ τεύχη

Ἀθάνατα Ὀμηρικά Ἔπη
Ν. Καρβούνης: Ἀτομον καὶ Σύνολον
Ρωμ. Βαμβακόπουλος: Ὑπερβατικὴ Ἀλήθεια καὶ Μυστικισμός
Λεων. Λογοθέτης: Τὸ πρῶτο ἁμάρτημα τοῦ ἀνθρώπου
Θάνος Μεσσήνης: Ἡ σύγχρονη τεχνολογικὴ ἐποχὴ
Ἄ Ταγκόρ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀγωγὴ
Αἴμ. Ἰβου: Γίλγαμές, Ἀγροὶ αἵματος
Γιάννης Μπρούμης: Ἡ πομπὴ τῶν Μεγάλων Ἐλευσινίων
Νικ. Παλαιολογόπουλος: Μορφὴ Ἐλευθερίας
Γιώργης Τζωρτζάκης: Ἡ ὑποτέλεια τῆς Φύσης στὸν ἀνθρωπομορφισμό
Θ. Κιουστελίδης: Τί εἶναι καλὸ καὶ τί εἶναι κακὸ
Κωστῆς Μελισσαρόπουλος: Ὁ ἀόρατος πνευματικὸς κόσμος
Ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τοῦ Ὑπάτου Συμβουλίου τοῦ 33 ^ο τῆς Ἑλλάδος. Μία τεσσαρα-κονταπενταετία (1872-1917)